356

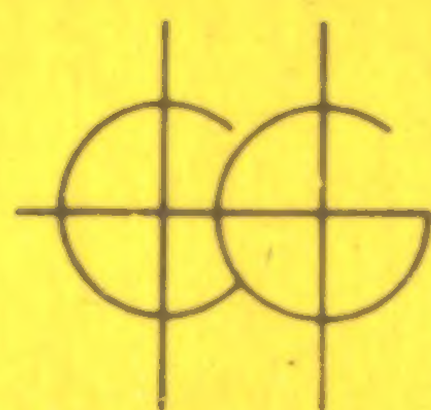
PIAȚA ITALIEI

ANTONIO TABUCCHI

Piața Italiei, romanul tînărului prozator Antonio Tabucchi, a primit în 1975 premiul „L'inedito", acordat pentru cel mai strălucit debut în narativa italiană contemporană.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 4,75

1

piața italiei

1981

ANTONIO TABUCCHI

piața italiei

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI: ION STATE
Grafica: VIOREL POPESCU. Ilustraţia: DONE STAN

ANTONIO TABUCCHI
PIAZZA D'ITALIA

GLOBUS

ANTONIO TABUCCHI

PIAŢA ITALIEI

Traducere de Grigore Arbore

EDITURA UNIVERS
Bucureşti

1981

ANTONIO TABUCCHI

S-a născut la 24 septembrie 1943 la Vecchianno, sat din cîmpia pisană care oferă fundalul primului său roman, *Piazza d'Italia* (Bompiani, 1975).

A studiat limbile și literaturile romanice la Universitatea din Pisa specializîndu-se ulterior în cadrul Școlii Normale Superioare din Pisa. Actualmente este profesor titular al catedrei de limbă și literatură portugheză în cadrul Universității din Genova.

A publicat numeroase lucrări, studii critice asupra literaturii de limbă portugheză, a îngrijit ediții și antologii. Sînt de semnalat în acest sens antologia poeziei portugheze *La parola interdetta (Cuvîntul interzis,* Einaudi, 1971) și vasta antologie critică din opera lui Fernando Pessoa (Adelphi, 1979).

Împreună cu alți colegi Tabucchi redactează revista trimestrială de studii literare „Quaderni portoghesi" — „Caiete portugheze".

Piazza d'Italia a primit în 1975 premiul „L'inedito" fiind apreciată de critică drept o lucrare de mare prospețime și vivacitate. *Il piccolo naviglio (Bărcuța,* Mondadori, 1978) și ulterior *Lettere a Capitano Nemo (Scrisori către Căpitanul Nemo,* Mondadori,

1979) au impus definitiv un prozator care aduce o notă aparte, de simplitate, și sinceritate robustă, conjugate cu un marcat gust pentru invenția narativă, pentru imaginativ și fabulatoriu, în proza italiană de astăzi.

GRIGORE ARBORE

O PREZENTARE
(după ediția italiană)

Un tîrg toscan între mlaștini, în apropierea mării ; trei generații de revoltați prin tradiție și prin instinct, care, traversînd istoria Italiei de la unificare la eliberare, dau cămășii roșii garibaldiene reflexele negre ale anarhiei pentru a le transforma într-un steag comunist ; personaje cu numele simptomatice de Garibaldo, Quarto, Volturno, care din sătucul lor se aruncă, sau sînt proiectați, în călătorii aventuroase și războaie în Europa, în Africa, în cele două Americi, tot așa precum viața lor se deschide larg în acte puternice și acțiuni, pînă la moartea în lupta împotriva stăpînilor (reprezentați cu rîndul de gărzile regale, de paznicii de vînătoare, de fasciștii de diferite feluri, de poliția Republicii) ; femei care nu înfruntă doar realitatea, ci și fanteziile și horoscoapele, în păreri de rău tragicomice ; un preot poporanist și liber gînditor, care sfîrșește ca o cîrtiță meditînd sub pămînt asupra erorilor Bisericii. Sînt unele din elementele cu care Tabucchi a construit această „poveste populară," a cărei popularitate este mai degrabă de conținut (semnalez și cromatismul țipător, interioare și exterioare demne de cele mai neînfricate manifeste „de epocă"),

în timp ce aerul de legendă este produs de modul de tratare al narațiunii : pasaje stenografice, apropieri abrupte, schimbări surprinzătoare de registru : astfel încît măreția relevată în diurn păstrează, ba chiar accentuează, întorsăturile comice și grotești înscrise în nevinovăția sa sublimă. Echilibruri foarte delicate, pe care Tabucchi le susține tăind, cu o inventivitate neostenită, capitolele scurte, mici tablouri înrămate în titluri spirituale, montînd aceste tablouri cu jocuri de anticipație și de suprapunere care potențează tensiunea, adaptînd la sintaxa sclipitoare un lexic de eficacitate rustică, neobișnuit pentru prozatorii toscani contemporani.

Piazza d'Italia este o povestire populară atît de rafinată încît face să treacă neobservate îndrăznelile sale.

CESARE SEGRE

EPILOG

S-a depănat caierul

Cînd Garibaldo, în ziua aceea nenorocită, se alese cu un glonț în frunte (o găurice cît o gămălie, nici măcar cît un furuncul), în timp ce se prăbușea în bazinul pieții în fața la Splendor, ținu să aibă ultimul cuvînt. Limba însă eliberă dimpotrivă un gîlgîit hîrîitor auzit doar de acei puțini aflați în apropiere :

— Jos cu regele !

Pietroiul îi alunecă din mînă și se rostogoli pînă la rigola fîntînii din piață. Pe obraz îi rămase înghețat un surîs șiret, de vai de mine, fiindcă avusese timp să-și dea seama, în scurtul drum de pe monument în praf, că ceața morții îi zăpăcise tocmai ultima frază. Glonțul care îi căutase fruntea nu ieșea dintr-o flintă a gărzii regale ; regele de acum se cărase și era în vigoare constituția republicii întemeiată pe muncă. Mîinile bîjbîitoare, care depănau caierul negru în două mari panglici fluturînde, desfăcură, precum semnul unui sacerdot, și îngrămădirea mulțimii ce se risipi în lumina de iulie. Garibaldo rămase singur, cu surîsul ironic în ochii deschiși, în fața tuturor

acelor căşti aliniate care îşi priveau reciproc pistoalele coborîte. Asmara sosi desculţă, purtînd un şorţ neverosimil, cu două căpşuni enorme brodate la buzunare şi traversă piaţa în fugă. Dar nu putu să facă altceva decît să îi închidă ochii în timp ce se gîndea că horoscopul avusese dreptate, în felul său. Îi spusese Zelmira că în acele condiţii tărîţa nu putea să vorbească clar. Şi apoi, în familia lui Garibaldo timpul se scursese mereu pe albii speciale.

PARTEA ÎNTÎI

1. *Mai avem ceva vreme*

Unicul lucru pe care Garibaldo nu reuşea să-l înţeleagă de la viaţă era moartea. Îl privea pe tatăl său încremenit în coşciug, cu braţele încrucişate pe costumul de ginere şi o bandă galbenă care îi miruia fruntea pentru a strînge picurarea gălbuie. Şi atunci tatăl său îi veni în ajutor : se ridică în capul oaselor, scoase ceasul de buzunar şi spuse :

— Mai avem ceva vreme.

Ceru apoi o jumătate de ţigară şi fumînd cu voluptate calmă încercă să-l facă să înţeleagă, dacă nu ce era moartea, ce anume era viaţa.

Vorbiră toată noaptea, sau mai bine zis Garibaldo se mărgini să-l asculte, evitînd să facă cea mai mică obiecţie pentru a nu-i răpi timp. Spre ziuă tatăl său reintră în moarte cu resemnare, acceptă înmormîntarea ca toţi ceilalţi morţi şi luă calea cimitirului zdruncinîndu-se în carul lui Leonida. Dar Garibaldo ştia acum că apa care punea în mişcare moara era a tuturor, ca şi grîul pe care îl măcina, că lişiţele care coborau în bălţi în noiembrie

aparţineau tuturor şi că gărzile regale existau pentru ca să-i omoare pe cei ce-şi dăduseră seama de asta.

De la tatăl său i-a rămas amintirea şi numele cu care lumea, şi mama sa cea dintîi, începu din acea zi să-l cheme.

„Asta fiindcă, în patru ani, cu numele tău adevărat, Volturno, încă nu m-am obişnuit".

2. *Se schimbă stăpînul*

Plinio avea vîrsta cînd nu ştii cîţi ani ai şi încerca să vadă piaţa dincolo de îngrămădirea de oameni. Avea buzunarele doldora de biluţe de sticlă scoase dintr-un şirag de mărgele pe care i-l dăduse domnişoara Cecchini, nedevenită încă învăţătoarea sa. Tinerii platani care înconjurau piaţa plîngeau cu ultimele foi. Oamenii rezemară o scară de monument şi înfăşurară cu funii toga Marelui Duce.

— Oooooooo, traseră oamenii înfierbîntîndu-se.

— Toţi odată ! strigă unul solid ce părea a fi maistrul.

Marele Duce se prăbuşi pe terasamentul pieţii într-un nouraş de pulbere. Lumea aplaudă şi domnişoara Cecchini, îmbrăcată în alb, aşezată în tribună alături de omul cu ochelari de aur, agită batista.

Oamenii fixară de scripete statuia nouă, învelită încă într-un cearceaf.

— Acum ! strigă acela care părea maistrul.

Muzicanţii începură să-şi ciulească urechile, nerăbdători să înceapă. Domnişoara Cecchini coborî de la tribună, la braţul domnului cu ochelari de aur şi traversă piaţa în liniştea aşteptării. Tăiară panglica, cearceaful alunecă la pămînt ca o haină, lumea aplaudă şi orchestra intonă imnul.

Noul monument îi plăcea mult mai mult lui Plinio ; era un soldat cu părul în vînt şi sabia la şold care oferea pe braţe o fetiţă unui domn maiestuos cu mustăţile în furculiţă. Fetiţa întindea mîinile plină de voioşie. Pe banderolă în mijlocul pieptului era scris : Italia.

— Cine-s ăia ? întrebă Plinio trăgîndu-şi tatăl de mînecă.

— E Garibaldi care încredinţează Italia regelui.

— Şi cine e Garibaldi ?

— Eroul celor două lumi.

— Şi regele cine e ?

— E noul stăpîn.

3. *Borgo, atît*

În acele vremuri, probabil, Borgo se numea încă Borgo a. Uneori Borgo alla Torre, din cauza acelui turnişor ruinat a cărui singură utilitate aparentă era de a oferi adăpost la corbi şi ciori, sau Borgo ai Paduli, din cauza acelor bălţi pline de papură, asanate apoi de fascişti cu ordinul de a organiza sărbători agricole la care nu a participat nimeni ; sau

Borgo alla Marina întrucît urmînd strada prăfuită se ajungea, dacă aveai picioarele sănătoase, la o plajă palidă, mărginită de dune cu tufișuri unde femeile, odată domolite căldurile din mijlocul verii, își lăsau veșmintele și se îndreptau spre apă îmbrăcate cu chiloți lungi ; sau Borgo al Convento, fiindcă îl domina din înaltul colinei o mănăstire scorojită, unde era venerată o Fecioară alăptînd și care apoi fu transformată în restaurant-dancing. De la călugărițele bătrîne și de la pălăriile lor imaculate și ascuțite a păstrat însă numele.

A fi sărac la Borgo însemna să tai papură din baltă. Oamenii plecau înainte de a se face ziuă în căruțe domoale. Satul era grațios la acea oră, cu turnul nedeslușit care căuta adevărul său practic în ceață. Carul din frunte avea un felinar sub osia dinainte, pentru a deschide calea. Nu se cînta pentru a nu se înghiți aer rece, iar pălăria înfundată pînă la ochi arăta nostalgia patului. La bălți ajungeau cînd soarele era sus și în fiecare barcă intrau doi oameni, unul ca să taie și celălalt ca să vîslească, pe rînd. Înaintau în cerc precum hăitașii de animale imaginare și se întorceau doar cu bărcile pline. Atunci era amiază și sub plopii de pe mal mîncau pîine și ceapă. Apoi reîncepeau, pînă seara. Soseau acasă noaptea tîrziu, zgîriind liniștea satului cu scîrțîitul carelor. Duminica se duceau să vîndă papura la Moșia Veche, care era stăpînă pe munți și pe lac. Îi primea un vătaf corpolent și onctuos, care-și slăbea mereu cureaua ce împiedeca

expansiunea continuă a burții. El era acela care dicta prețurile și nu tolera discuțiile.

Plinio tăia trestii de mlaștină, ca și ceilalți.

4. *Aici se face Italia sau se moare*

Garibaldi avea părul în vînt și privea cu ocheanul. Dacă i-ar fi spus coboară și rămîi de strajă pînă ne întoarcem, Plinio ar fi coborît de pe vaporaș și prin forța voinței ar fi rămas în picioare drept pe apă, rezemat în pușcă, ca să-i acopere spatele. Trebuia însă să se mulțumească cu curățatul puștilor și pregătirea munițiilor, fiindcă era copil.

Coasta Siciliei era o dungă la orizont și cămășile roșii se întrezăreau.

5. *Două nume ca o călătorie*

— E băiat, spuse moașa, și are părul roșu !

Trecea pragul porții, ca să meargă la primărie, cînd moașa îl rechemă.

— Mai e unul. Are părul roșu.

Cei doi gemeni zădărniciră planul cu numele. La registrul stării civile nu vrură Garibaldo și Garibaldo. Plinio făcu scandal și se înfierbîntă, dar fără rezultat. Se așeză ca să se gîndească și sintetiză cazul său.

— Quarto și Volturno, dictă funcționarului care aștepta.

6. *O cămașă roșie strîmtă*

Plinio își amintea că-l văzuse pe tatăl său, care era puțin și zidar, construind casa unde locuiau. Cînd se născuse în ea era aproape un bordei, cu o podea de pămînt bătătorit și o bucătărie lipită de coteț. Apoi tatăl său făcuse o podea de granit și o vatră enormă, de cărămidă, sub care întîrziau serile de iarnă fără a găsi curajul să meargă în camerele reci. Era cu două etaje. Camera mare de deasupra, de sub acoperiș, servea ca uscătorie pentru struguri și roșii întinse pe grătare de trestie de rîu și drept cameră de dormit pentru Plinio și Agostino care îi lăsase repede tot spațiul fratelui întrucît se îmbolnăvise de friguri. Tatăl său, care iubea pomii, plantase un lămîi în fața casei, la adăpostul fațadei, și din cauza acestei situații favorabile, cu zidul care îl apăra de intemperii, devenise un copac gigantic ce se cățărase pînă la streașină. Făcea lămîi mici și acrișoare, atît de intens parfumate încît se putea înmuia în zeama lor pîine atunci cînd lipsea felul cu care se mănîncă pîinea.

În acea casă i-a văzut Plinio născîndu-se pe cei patru fii ai săi, chiar dacă pentru cei doi din urmă sosi în ultimul moment, cînd Anita se născuse deja și medicul îl scotea pe Garibaldo, retras în poziție ghemuită.

— Nu mai pot, trebuie să plec, declară într-o seară.

Stăteau la foc, ca să tocească frigul iernii. Esterina, cu ochii blînzi și pîntecul umflat, întorcea un tăciune cu vătraiul.

— Mă lași în starea asta, spuse ea.

Intră vînt pe horn și răscoli cenușa.

— Am pus ceva de-o parte ca să te las liniștită. Totul e în scrin. Ajunge pentru șase luni.

— Și dacă te omoară ?

— Nu se moare și aici ?

— Și cînd pleci ?

— Mîine.

— Da ce te arde așa ?

Plinio făcu un gest vag cu brațul.

— Totul. Viața asta. Domnii.

Fu o noapte de pregătiri, dar Plinio nu vroia nimic, nici măcar o legăturică. Din ladă scosese cămașa roșie care acum îi era strîmtă, neîncheiată pe talie.

— Te-ai îngrășat, zise Esterina.

Îl îmbrățișă în prag, înainte de a se crăpa de ziuă. Alții plecau cu el din satele de dincolo de mlaștini. Se anunțaseră unul pe altul, se întîlneau pe șosea.

— Dacă e băiat botează-l Garibaldo, dacă nu, Anita.

Ochii abătuți lăcrimară un de acord.

— Numai să fie doar unul, de data asta, spuse Plinio, și deja era la poartă, în stradă.

7. *Respectuoase salutări*

— Trebuie amputat, spuse barbișonul doctorului.

Schija zdrobise piciorul care atîrna agățat de tendoane, ca un *ex voto*.

— Taie zdreanța asta, spuse Plinio.

Nu fu o treabă grea, chiar făcută fără pretenții, în mijlocul fumului și gălăgiei. Cînd se opri sîngele medicul luă lighenașul și vru să plece, însă Plinio îl opri.

— Ăla e al meu și-l vreau, spuse hotărît.

Traversă Roma pe targă, cu piciorul său în mînă, sub pătură. Celor doi tovarăși care îl transportau le spunea „încoace, încolo", ca și cum ar fi cunoscut Roma ca un roman. Mergea, dimpotrivă, după instinct, ca un copoi care a găsit urma. Ajunseră să vadă cupola în spatele căreia apunea soarele. Plinio avea un surîs de așteptare pe obrazul de var. Dori să fie dus, în timp ce cei doi dădeau de acum semne de nerăbdare, pînă sub zidurile grădinilor vaticane. Atunci scoase piciorul său de sub pătură și cu o azvîrlitură puternică îl făcu să șuiere dincolo ca o piatră. Apoi se lăsă dus la o prăvălioară, cumpără o vedere cu San Pietro și o adresă lui Ester a sa.

„L-am luat în șuturi pe Pius al IX-lea. Respectuoase salutări al tău Plinio."

8. *Se eliberează un loc la masă*

Garibaldo se uita la tatăl său cum moare. Plinio era umflat ca o biserică și întins pe masa de bucătărie avea o burtă cît un deal. Garibaldo, în vîrstă de cinci ani, putea să vadă doar fluierul piciorului retezat care se

arăta din pulparul drept. Un braț, în agonie, pendula în gol, atingînd podeaua cu pumnul încleștat. Mama sa sughița în încăpere și Volturno transpira în colțul cu focul. Nu era posibil ca tatăl său, care la amiază stătuse la masă vorbind cu voce tare, să stea acum întins respirînd cu greutate. Neîndoios, după ce se va odihni, se va ridica, va alunga afară glonțul din burtă umflînd stomacul și-l va strivi între două degete ca pe un țînțar. Dimpotrivă, cînd se sculă a doua zi, tată-său nu mai era și locul său la masă rămase gol pentru totdeauna.

9. *Figuri în cenușă*

Volturno creștea în nemișcare și tăcere ca și cum ar fi cunoscut reversul gesturilor. Își petrecea zilele într-un ungher ce și-l făcuse în fundul vetrei cu scînduri de lemn, aproape ca un gard. Nu vroia să iasă de acolo : pretindea cu mutism încăpățînat, ca mama sa să-i aducă acolo mîncarea. Îmbrăcat cu o salopetă dintr-un material aspru, cu ochii întredeschiși, urmărea viața familiei în bucătărie. Nu vorbea, ca și cum ar fi știut, dar nu ar fi vrut. Quarto, cu toată exuberanta vitalitate a jocurilor sale, nu vroia să-l lase. Se juca în fața fratelui ca și cum l-ar fi avut pătraș, îi povestea povești pe care Volturno le asculta cu ochii întredeschiși, îi aducea în dar pietricele strălucitoare și nasturi. Părea că doar el știa secretul nemișcării și mutismului lui Volturno

şi de aceea nu-l părăsea. Era un ataşament fiziologic, de geamăn, de carne separată : departe de el se arăta neliniştit şi tulburat, tresărea pe neaşteptate, îl cutremurau sughiţuri neobişnuite, se temea de întuneric. Îi era deajuns să-l aibă lîngă el pentru a-şi regăsi exuberanţa : făcea pe curajosul, se lăsa purtat de impulsuri generoase. În seara cînd se născuseră Garibaldo şi Anita, în timp ce doctorul şi moaşa lucrau cu instrumentele în dormitor şi tatăl său se învîrtea în bucătărie, Volturno spuse primele sale cuvinte. Petrecuse ziua într-o melancolie lîncedă, plîngînd în tăcere cu lacrimi puţine şi rezistînd cu stoicism frigurilor sale. Apoi, după-amiază, îl cutremură o febră violentă, un fior constant care îi desena mărgeluţe de sudoare pe genele roşii ce mărgineau ochii luminoşi. Plinio, care se apropie de el, ca să-l consoleze, nu ştiu ce să răspundă cînd vocea feciorelnică a lui Volturno îi mărturisi :

— Mi-e frică. Mi-e frică de toate.

Familia acceptă tacit explicaţia şi Volturno continuă să crească pitulat în întunericul închisorii sale, refuzînd lumea, desenînd figuri în cenuşă cu un beţişor.

10. *O piatră funerară*

Puţini bani, foarte puţini, pusese la o parte Esterina. Şi i-a cheltuit pe toţi pentru piatra funerară pe care a vrut-o din travertin cu inscripţia sub nume :

GARIBALDIAN
LUPTĂTOR LA ROMA ŞI CALATAFIMI
MORT LA TREIZECI DE ANI
PENTRU O LIŞITĂ

11. *Copilăria*

Garibaldo creştea frumos şi exuberant ca şi Quarto cu care, printr-o greşeală a naturii, părea a fi geamăn. Avea toane neaşteptate, căuta tovărăşia, credea doar în sine însuşi, nu se lăsa atins, cînd vedea gărzile devenea palid şi tremura muşcîndu-şi buzele. Anita, dimpotrivă, împrumutase de la Volturno felul de a fi tăcut şi îndărătnic, urîţenia ochilor şi paloarea feţei ; iubea scrumul şi umbra, privea în depărtări, desena în cenuşă.

Duminica după-amiaza Esterina îi ducea la cimitir. Volturno mergea doar iarna, în amurgurile scurte, cînd după-amiezele îngînate cu seara îl ascundeau de lume. Se aliniau în faţa mormîntului, în picioare, aproape posaci. Nu se rugau, pălăvrăgeau cu Plinio.

— Hei, cum merge ? făcea Esterina.

Chiparoşii fremătau, trecea o pală de vînt, dacă era vară o şopîrlă alerga pe travertin.

— Noi nu ne plîngem.

Plecau în şir, făcîndu-şi semnul crucii fără să-l termine. Şi aşa, întreaga copilărie.

12. *Spaima altuia*

Volturno atrăgea magnetic spaimele. Esterina își dădu seama în seara cînd Plinio horcăia pe masă cu burta străpunsă de gloanțele paznicului de vînătoare. Se surprinse gîndind la hainele întinse în bătătură și la norii care se îndesau împinși de rafalele de vînt, și în simplitatea ei căzu de acord că o imensă durere era acel sens de gol, acea buimăceală care nu o lăsa să se gîndească la altceva decît la furtuna iminentă. Dar abia ieși în bătătură și o mușcătură de neliniște îi strînse ca-ntr-un clește stomacul. O neliniște feroce și dezlănțuită care nu îi dădu nici măcar timp să reacționeze : era durere, sentiment rănit, milă, dezgust, teamă de prezent și de viitor. Se reîntoarse clătinîndu-se în bucătăria întunecoasă unde Volturno ascuns de cenușă tremura în neînțelesele sale friguri și imediat se prăvăli în ea golul artificial al unei dureri răpite. Înțelese atunci secretul lui Volturno, frigurile sale, transpirația sa și izolarea sa și aleargă în cameră ca să plîngă singură, așa cum era de datoria ei.

13. *Ochii frumoși ai foamei*

— Mamă, astăzi nu este nimic de mîncare.
— Face bine la ochi, răspundea Esterina.
Ca de obicei nu crezură nimic cu ochii frumoși, măriți de apă.

14. *Răul Vremii*

În pragul adolescenței Volturno declară o nouă boală. Răspundea pe neașteptate la o întrebare pe care i-o puseseră cu o zi înainte, își amintea fapte încă nepetrecute, suferea de două ori aceeași deziluzie. Păreau glume și nebunii nevinovate, nimeni nu le acorda atenție. Dar în ziua în care susținu că-și amintește cum murise Quarto în Africa într-un fort asediat, Esterina se gîndi că lucrurile sînt pe punctul de a căpăta dimensiuni îngrijorătoare și se duse în vizită la Zelmira care se pricepea la vrăjitorie.

Zelmira arse ulei într-o tigaie, îl strînse cu cîrpa de bucătărie și îl stoarse pe o hîrtie galbenă. Uleiul se împărți în patru pîrîiașe, în formă de cruce.

— E poet, spuse Zelmira. Suferă de Răul Vremii.
— E foarte grav ?
— Eh.
— Se poate vindeca ?
— I-ar trebui o femeie, spuse Zelmira, și măcar un fiu. Dar și așa nu pot să-ți garantez nimic.

15. *Esperia*

Se scurseră ierni goale, cu vînt pe străzi și melancolii dense. Quarto, care lucra la grajdurile de la Moșia Veche, susținea familia. În ciuda tinereții era cel mai bun cunoscător de

cai din zonă : știa rasele și prăsila, se pricepea la boli, cîștiga cîți bani vrea. Îl zăreai trecînd pe un cal murg cumpărat pe nimic ; cu părul în vînt și cu biciușca în mînă stîngă părea un domn. Ochii fetelor îl urmăreau cu pofticioasă nostalgie. Dar el nu era al nici uneia. Avea o fată la Moșie, alta în sat, alta dincolo de mlaștini. Tuturor le spusese :

„Ne însurăm în martie."

Volturno crescuse palid și subțirel în închisoarea sa de umbră copilărească. Cu părul ca focul pe obrazul de zăpadă traversa în grabă satul petrecîndu-și zile întregi la rîu. Seara se întorcea la placenta sa de cenușă, ca la un viciu vechi, ca să scrie taine. Transfera spaimele sale, deja adunate de cenușă în mîzgălituri dese și de necitit : pagini și pagini pe care înainte să se culce le lăsa să cadă în foc precum fluturi. Cînd melancolia era mai presantă abandona foile secrete și povestea întîmplările sale cu voce plină, chiar dacă nimeni nu reușea să le descifreze, deoarece de la Răul Vremii îi rămăsese obișnuința de a inversa faptele și astfel povestea plecînd de la sfîrșit și urcînd la început sau amestecînd în mod haotic întîmplările cele mai diferite. Îi chema pe frații săi cu nume întoarse pe dos : Odlabirag, Garibaldo ; Otrauq, Quarto ; numele invers cu care o chema pe Anita rămăsese pentru totdeauna, întrucît era frumos și simplu, Atina.

Duminica, îmbrăcat cu o cămașă imaculată, care accentua paliditatea feței și blondul-aprins al părului, făcea pe jos toți kilometrii pînă la plajă, ca să vadă bărcile. Acolo o cunoscu pe

Esperia și printre ochiurile plaselor pe care ea le repara pentru năvoade îi povesti viața sa lîncedă și răsfoi straturile concentrice ale spaimelor sale. O aduse acasă la începutul lui mai și dădură o petrecere. Esperia privea persoanele ca și cum ar fi continuat să privească marea printre plasele sale.

— Nu vi se pare că pe pajiști lipsește albastrul ?

16. *Din joacă*

Venea toate duminicile. Volturno o reînsoțea pînă acasă povestindu-i întîmplări care se sfîrșeau de la început.

În ziua aceea cînd trecu Quarto și se arătă în prag fără să coboare de pe cal, Volturno simți o spaimă nouă, o nostalgie postumă și iremediabilă.

— Esperia vino să te duc la plimbare.

O ridică pe cal și în timp ce plecau în galop ea îi cuprinse mijlocul cu un braț, ca să nu cadă.

Cînd se întoarseră, îmbujorați și cu părul în dezordine, se logodiseră și se căsătoreau în martie. Volturno avu cea mai abundentă transpirație din viața sa, picurînd neliniști pe cenușă. Reîncepu să răspundă la întrebări ce i se puseseră cu luni înainte și își luă rămas bun de la mama sa plecînd spre o regiune îndepărtată, fără a se mișca de lîngă foc. Spuse că transpiră durerea lui Garibaldo, spaima Esterinei și viitorul eroism al lui Quarto.

17. *Precum tatăl său*

Prima scrisoare a lui Quarto era arzătoare de iubire și deșerturi.

Cît de frumos era Quarto care pleca trimițînd sărutări cu vîrfurile degetelor. Volturno parcă vroia să se adăpostească în ranița pe care o ducea în spinare. Deveniră doi soldăței de hîrtie în fundul străzii. Africa îi ceruse printr-un curier într-o dimineață ploioasă. Garibaldo își justifică numele.

— Eu nu mă duc să mor pentru tîmpiții ăștia care stau cu burta la soare, spuse seara la cină.

Urcă în cameră, se întinse pe pat, încărcă pușca de vînătoare și ținti în piciorul drept. Esterina, cîteva luni mai tîrziu, găsi un deget mic sus pe dulap, redus la starea de omidă uscată.

18. *Africa*

Lunile trecură cu țîrîita. Esperia venea duminicile să citească familiei scrisorile lui Quarto.

Dragă Esperia,
aici amurgurile sînt ca rănile, noaptea mă gîndesc la tine așa de tare că aproape te ating. Africa e atît de mare încît pare abstractă ca o geometrie imaginată. Îți aduci aminte de mine sau mă uiți? Nu mă iubi prea tare, trebuie să fii prudentă. Nu se știe niciodată ce va fi a doua zi.

Al tău Quarto

— Cum vorbește? gemea Esterina. Africa mi l-a schimbat. Cînd se va întoarce însă își va recăpăta veselia, te va duce din nou la plimbare pe cal.

19. *Beduin*

Volturno fugise cu beduinii. Știrea o dădu Quarto într-o scrisoare seacă și scurtă, înainte de a ajunge notificarea guvernamentală privind dezertarea. Se alăturase unei caravane ce se îndrepta spre sudul Libiei purtînd arme și alcool. Își pierduse capul pentru o arăboaică înfășurată în voaluri mirosind acru care îi potolea spaimele cu lascivitatea. Fugise noaptea lăsînd fratelui un bilețel de rămas bun în care ruga să fie iertat și uitat.

Esterina citi scrisoarea cu un nod în gît și seara puse o lumînare la fereastră.

20. *Plase foarte lungi de omorît timpul*

— De ce nu scrie, de ce nu răspunde?

Esperina avea în ochi neliniștea furtunii.

Treceau duminici liniștite, anticamere ale altor duminici.

— Ai să vezi că va scrie săptămîna viitoare, spunea Esterina. Ochii Esperiei, uscați de plîns,

erau ca o vreme calmă plumburie. Își aducea gheme de ață de in și iglițe și țesea plase de omorît timpul, largi de o palmă și lungi de zeci de metri perfect inutile, pe care apoi le uita pe masa de bucătărie. Garibaldo o privea adolescentin, descoperind în el abisuri fără fund.

21. *Dintr-odată prea frumoasă*

Esterina își dădu seama că fiica ei este foarte frumoasă doar în ziua cînd Atina o chemă să o ajute la prima menstruație. Era în pat, cu picioarele depărtate și privea îngrozită trandafirul de sînge ce se lărgea peste cearceaf. Esterina o îmbrățișă și o încurajă spunîndu-i că s-a întîmplat lucrul de care-i vorbise : din nefericire se devine femeie fără preaviz. O dezveli să o ajute și o găsi femeie. Pînă cu o zi înainte fusese o fetiță foarte urîtă, semănînd cu Volturno și taciturnă, cu ochii de o culoare indefinită, care își declarară albăstrimea doar la pubertate. Mergea în vîrful picioarelor, își reprima melancoliile și nu mărturisea spaimele, cum făcuse Volturno. Visa să devină călugăriță ca să-și ascundă părul prea roșu sub acele largi scufii imaculate și protectoare ; visa întunecimea umedă a mănăstirii, ca să poată călca pe rasă fără să aibă nevoie de picioare. Îi spuse mamei sale :

— Vreau să mă călugăresc.

— Fetele plîng cu un ochi, femeile măritate cu doi și călugărițele cu patru, răspunse Esterina.

— Eu însă mă duc de bunăvoie, nu pentru că-s nefericită, răspunse Atina.

În dimineața cînd o găsi în balta de sînge a pubertății sale și tulburată de atîta frumusețe, descoperi ochii deveniți albaștri peste noapte, scînteierea părului și pielea imaculată precum cearceaful, Esterina o întări pentru prima oară în vechea dorință.

— Poate că-i mai bine să te călugărești, spuse. Ești prea frumoasă. Și o să ți se întîmple vreo nenorocire.

Atina nu se obișnui niciodată cu neașteptata frumusețe. Terorizată de înfățișarea schimbată îmbrăca fuste foarte lungi, își ascundea părul într-o scufie veche, se pudra cu cenușă ca să facă cenușie candoarea obrazului, îi ocolea pe cei de aceeași vîrstă. Aștepta vara ca să vină în vacanță de la seminar Ottorino, fiul vechilului cu rasa aspră, deja murdară de pămînt în prima zi de stat la țară, cu care construia altărașe de flori și din vase de sticlă.

22. *O cruce de fier*

Cînd Quarto se întoarse în caseta plumbuită Esterina semnă chitanța pentru autorități, evită orchestra pregătită să intoneze imnul, se feri cu grijă de la strîngerea vreunei mîini, ignoră un salut militar. Își puse caseta pe cap și o aduse acasă cum aduci rufele. Era acoperită cu o țesătură tricoloră și avea ștampilat numele unui depărtat port de sosire : Brindisi. În banduliera casetei se afla o desagă de pînză

gri-verzui cu plăcuța de recunoaștere de la gît și cu scrisorile de dragoste de la Esperia. În mijlocul pînzei tricolore era agățată crucea de război pentru datoria împlinită.

Acasă, seara, Esterina citi motivația înaintea lui Garibaldo, Anita și Esperia. Quarto se oferise pentru o misiune în care te puteai considera mort de la bun început și crucea de război i-o prinseseră pe piept înainte de plecare, parcă în semn de aducere aminte.

În timpul nopții Esterina se ridică, cobori în bucătărie și rupse sigiliile. În fața rămășițelor fiului, în ciuda luminii candelei și emoției nu avu ezitări. Îl trezi pe Garibaldo și îl aduse jos.

— Este Volturno, zise. Nebunul acela de Volturno.

Esperiei, firește, nu-i spuseră nimic. Îi dădură crucea de fier împreună cu care începu să ruginească, în timp ce vizitele sale se făceau tot mai scurte.

23. *Vocație*

Garibaldo avea instinct și simțuri de braconier. Adulmeca aerul pentru a recunoaște trecerea mistrețului și apropierea paznicilor de vînătoare, străpungea noaptea cu ochi de pisică, dormea în tufișuri ca în pat. Esterinei îi era frică de trecutul viitor.

„Nu sînt ca tatăl meu, spunea Garibaldo. Piciorul meu funcționează."

Scurt și sucit piciorul era într-adevăr foarte sprinten, ca o a treia mînă. Și era un clopoțel de alarmă. Era de ajuns prezența paznicului la o sută de metri și piciorul îi exploda de durere ca și cum s-ar fi tras în el. Știa că nu-l vor prinde niciodată fiindcă piciorul îi va spune la timp. Astfel în acea noapte cu lună cînd cobora la lacul din mărăciniș ca să surprindă mistrețul însetat, piciorul îi transmise că paznicul de vînătoare stătea la pîndă ca să-l surprindă, așa cum îl ciuruise pe tatăl său. Și atunci se pitulă după un trunchi de copac de-a lungul potecii, ținînd pușca sus în brațe printre trestii, pînă cînd paznicul de vînătoare ieși din ascunzătoare curios și plin de teamă, parcurse cărarea ierboasă și întinse gîtul în recunoaștere dincolo de trunchiul de pin. Și în acel moment brațele ascunse, devenite de lemn din cauza furnicăturilor, coborîră aprige. Fu un zgomot surd, ca o bufnitură în apă și paznicul de vînătoare se prăvăli la pămînt asemeni unei marionete cu sforile tăiate.

24. *Viața sfintei Ursula*

Ottorino era un băiat spătos, fără a fi robust, de o grăsime liniștită și palidă, seminaristă, cu mîinile timide și șovăielnice, obișnuite cu bobii mătăniilor și vicii secrete. Visa să devină diacon și avea pasiunea podoabelor și procesiunilor. Știa să alcătuiască din flori pernuțe și covorașe brodate cu laude ierboase către sfînta Ursula a cărei viață o alesese ca

subiect de meditaţie pentru vara aceea înainte de a pleca în vacanţă la Borgo. Dar fu prima vară cînd nu reuşi să se concentreze la viaţa sfinţilor. De prea multă căldură, cum îi spuse cu bonomie îndrumătorul său care trecu să-l viziteze, oprindu-se la cină la Fermă, în călătoria anuală de mîngîiere a seminariştilor confruntaţi cu tentaţiile lumeşti.

Era într-adevăr o căldură drăcească. Pe cîmpie ardeau lanurile şi în cimitirul care de la Moşie părea la doi paşi noaptea se înteţeau flăcărui pe care Ottorino le credea sufletele păcătoşilor clocotind în penitenţă. De la fereastra sa, asudînd în rasa pe care la sfatul îndrumătorului o îmbrăca atunci cînd îl asaltau tentaţiile cărnii, măsura încăperea cu paşi plictisiţi meditînd la sfînta Ursula. Ottorino avea o viziune tragică asupra vieţii şi plîngea imaginîndu-se martir creştin sfîrtecat de fiarele sălbatice în *circus maximus*. Caesar îi spusese : „Dacă îţi renegi credinţa vei trăi." „Niciodată, răspunsese Ottorino, adevărata mea viaţă este moartea."

În vara aceea însă începu să-l bîntuie un vis monoton şi sordid care îl vlăguia şi îl deprima. Caesar îi vorbea într-un amfiteatru gol strigînd de la tribuna imperială şi părea un pitic isteric. Vocea, care huruia ca un ecou repetat, semăna în mod absurd cu vocea glanduloasă a îndrumătorului : „Dacă îţi renegi credinţa vei trăi." Ottorino ar fi vrut să răspundă cu o frază mîndră, însă o slăbiciune vîscoasă îi înmuia încheieturile şi genunchii. Vocea refuza să i se supună şi cînd în sfîrşit reuşea să scoată

o frază striga cu profund dezgust : „Abjur, abjur !" Şi atunci Caesar izbucnea într-un hohot de rîs.

Nu era Nero, era chiar îndrumătorul. Şi amfiteatrul începea să se umple de lume : feţe şi feţe care îl fixau cu dispreţ. Se deschidea un grilaj în fundul arenei şi înaintau gîtlejurile larg căscate ale unei fiare. Ottorino îşi ascundea capul între mîini şi cerea iertare sfintei Ursula pentru atîta laşitate. Se trezea agitat.

Se confesă Atinei organizînd o procesiune în doi la rîu. Ottorino, în faţă, ţinea o sobiţă de tinichea transformată în cădelniţă în care ardeau două bucăţele de tămîie aduse de la seminar. Atina îl urma răspunzînd la litanii.

— *Consolatio afflictorum.*

— *Ora pro nobis.*

— *Refugium peccatorum.*

— *Ora pro nobis.*

— Atina, zise Ottorino întrerupînd rugăciunile, nu reuşesc deloc să mă concentrez asupra sfintei Ursula. Şi astă noapte am meditat două ore fără să ajung la vreun rezultat.

Atina nu răspunse.

— Asta fiindcă mă gîndesc la sfînta Ursula şi te văd pe tine. Sfînta Ursula are ochii şi părul tău.

În după-amiaza aceea se scăldară împreună în rîu. Era o căldură. Ottorino îşi scoase anteriul şi îl întinse pe trestii să se usuce pentru că se murdărise de noroi la poale. Din după-amiaza aceea vara trecu în ritm accelerat, zilele prăbuşindu-se una după alta. Prima furtună i se păru lui Ottorino surprinzător de

timpurie, dar deja se ajunsese la sfîrşitul lui septembrie. Atina îi spusese că este însărcinată şi sfînta Ursula dispăruse complet din gîndurile sale.

25. *Paris, cer stins*

„A scăpat, scrise Esterina, are pielea groasă". Pe Garibaldo îl apucă o furie postumă pentru fuga inutilă în goană : noaptea agitată în casă, traista înghesuită pînă la refuz, piaţa deşartă ocolită de-a lungul zidurilor, şoseaua lividă în zori.

„A trecut deja un an, nu pot să-ţi fac nimic, poate că nici măcar nu te-a recunoscut."

Dar Garibaldo răspunse :

„Mai bine să fim cu băgare de seamă. Sînt bine, lucrez într-o ţesătorie, mănînc de două ori pe zi. Nu, e mai bine să lăsăm să treacă ceva timp. Aici însă cerul este stins, nu ca acasă, soarele nici nu mi-l amintesc, a ieşit la pensie în octombrie şi adu-i aminte de mine Esperiei, că atunci cînd mă întorc mă duc să vorbim."

Esterina dimpotrivă se duse să vorbească cu Zelmira fiindcă i se trezise o îndoială.

— Suferă de boala lui Volturno.

— Cine ştie, răspunse Zelmira. E prea departe ca să se poată spune.

Esterina se topea de singurătate. Duminica se ducea să caute tovărăşie lui Plinio şi Volturno pe care, cu ultimele economii, îi mutase în două cripte alăturate ; ducea cu sine scrisorile lui Garibaldo şi le citea cu voce scăzută pînă cînd venea paznicul să-i spună că închide şi că dacă vrea să doarmă acolo treaba ei. Acasă o găsea pe Esperia sosită cu daruri marine. Nu mai voia să facă plase : le părăsise pe grătare cu găuri monstruoase pe care păsările le îngroşau de la o zi la alta ciugulind insectele care se cuibăreau între algele uscate şi fire. Ar fi vrut să coboare în marea închisă într-o cochilie de amintiri şi să se hrănească cu stînci în întunericul acvatic. Esterina încerca să-i spună că este încă tînără şi că era o prostie să urmeze în disperare trecutul : ea însă gesticula în vînt şi bătea darabana pe masă ca şi cum ar fi spus că are o şaradă de rezolvat şi că îşi aducea aminte doar de aceea. Cînd se va fi dezlegat de trecut, atunci se va gîndi la prezent. Şi aşa în fiecare duminică, fiece an, în timp ce Garibaldo o pomenea în toate scrisorile, fără să se hotărască să revină.

„Sora ta s-a călugărit din nefericire şi nu din bunăvoie", scrise în fine Esterina ; „şi nu ţi-am spus-o din milă, dar acum, văzînd că nu te decizi să te întorci, trebuie să ţi-o spun."

26. *Cel mai puţin urît dintre cei trei crai de la răsărit*

Retras în spatele hîrtiilor de pe birou, tatăl său îl ascultase fără să răsufle. Apoi se ridică, veni în întîmpinarea lui şi îi arse un dos de palmă care îl zdruncină.

— De ce mă baţi ?, întrebă Ottorino, nu ai dreptul.

Tatăl său îl apucă de guler şi îi arse un alt dos de palmă. Ieşi apoi în bătătură şi înhămă repede calul la şaretă. Îl urcă în ea pe sus pocnind din biciuşcă ca să îndemne calul.

— Unde mă duci ? şopti Ottorino ştergîndu-şi sîngele de la nas.

— Mergi să te spovedeşti la don Milvio şi apoi pleci imediat mîine dimineaţă. Ai spus la cineva ?

— Nu, şopti Ottorino, o ştim doar noi.

— Atunci se mai poate încă rezolva, spuse tatăl său.

Don Milvio nu dormea încă. Îşi făcea de lucru prin casa parohială ca să construiască o capcană multiplă pentru şoareci urmînd instrucţiunile unui manual de hidraulică din care studiase ingineria înainte să-i vină vocaţia religioasă. Auzi şareta oprindu-se sub fereastra sa şi se îmbrăcă în grabă fiindcă la ora aceea putea fi vorba doar de o ultimă miruire. Îşi luă casetuţa pentru drum şi îşi puse omoforul şi deschise uşa. Şareta, cu o siluetă ţeapănă în ea, se oprise sub clopotniţă. Îl întîmpinară doi umeri clătinaţi de sughiţuri.

— Tu eşti, spuse don Milvio.

— Trebuie să mă spovedesc, murmură Ottorino.

Don Milvio îl pofti în vestibul, o încăpere răcoroasă şi scundă, care înainte fusese pivniţă.

— La ora asta ! spuse don Milvio. Nu puteai aştepta pînă mîine dimineaţă ?

Ottorino făcu semn că da, apoi că nu şi se aşeză pe o banchetă care găzduia două vase de flori fără flori.

— În satul ăsta nu se spovedeşte nimeni niciodată, bombăni don Milvio, şi cînd vreunul se hotărăşte vine la miezul nopţii.

Ottorino îşi tampona nasul cu batista.

— M-am gîndit mai mult la Anita decît la sfînta Ursula, spuse dintr-o răsuflare.

— N-ai gusturi rele, spuse don Milvio care cunoştea slăbiciunile cărnii.

Neaşteptata mîngîiere îl făcu pe Ottorino să prindă curaj.

— Tatăl meu m-a bătut, şopti înăbuşindu-şi un sughiţ.

— E un nemernic, spuse don Milvio. Nu ştie ce este mila creştinească.

— Anita este gravidă în trei luni, murmură Ottorino.

Don Milvio se ridică şi din cauza emoţiei îl apucă un acces de tuse. Încearcă să nu se lase mînat nici de mînie şi nici de prea multă milă creştinească, cele două slăbiciuni de seamă ale sale.

— Ce trebuie să fac ? întrebă Ottorino îngrijorat.

Don Milvio se gîndea la sfîntul Ieronim care-şi mortificase carnea mîncînd lăcuste, şi mai mult decît de implorarea lui Ottorino fu zguduit de pendula care bătea douăsprezece lovituri.

— Dacă amîndoi sînteţi de acord ar fi bine să vă căsătoriţi, spuse cu seninătate. Acum du-te la culcare şi gîndeşte-te la asta.

Ottorino se ridică uşurat de o mare povară, îşi făcu semnul crucii şi se duse spre şaretă cu pas hotărît.

Se spînzură în zori de o grindă din cameră în timp ce tatăl său înhăma trăsura să-l ducă înapoi la seminar. Anitei nu-i lăsă nici măcar un bilet, în graba de a se spînzura, şi apoi nu ştia ce să-i spună. Dar chipul ei fu ultima imagine a lumii din faţa ochilor în timp ce încerca disperat să se dea în paza sfintei Ursula.

Anita zămisli un copil congestionat dar grăsuţ, în ciuda faptului că se născuse la şapte luni, şi nu voi în nici un chip să-l vadă. Esterina îl boteză Melchiorre — fiindcă se născuse pe şase ianuarie şi între numele celor trei regi magi părea cel mai puţin urît — şi începuse deja să-l iubească atunci cînd vechilul îl pretinse.

Anita deveni călugăriţă vincenţiană, prin claustrare de bună-voie şi nu mai ieşi din mănăstire, nu o mai văzu nimeni. Se înmormîntă în întunericul acelor ziduri refuzînd vizitele, nerăspunzînd la scrisori, căutînd să-i uite pe toţi şi toate. Nu renunţă însă la numele pe care i-l dăduse Volturno, precum află Esterina de la sora superioară cînd încercă prima vizită.

— Sora Atina preferă să nu vă vadă, deocamdată.

Preferă să nu vadă pe nimeni deocamdată timp de cincizeci şi şase de ani, pînă cînd muri uscată de timp, fără să fi ştiut că fuseseră două războaie, în seara cînd americanii

intrau cu zgomot în Borgo, întîmpinaţi de un sat fără ferestre.

27. *Zece ani pentru un ceas*

În scrisori, privitor la ceea ce urmează, Garibaldo nu spuse niciodată nimic: unele lucruri, puţine, le povesti fiului său înainte de moarte.

Saint-Malo, cu un acoperiş de ceaţă pe care velierele îl străpungeau cu verga ; metalul iernatic al Atlanticului ; sicilianul Carmine care se căi la jumătatea drumului şi se aruncă de la pupă pentru a se întoarce ; mulţimea cenuşie de emigranţi ; portul New York care îi îmbrăţişă cu coridoare de apă. Şi acea imensă naţiune unde toţi erau străini. „Căile ferate din Vest“, ceru fără să aştepte consimţămîntul un plasator de forţă de muncă care vorbea încă dialectul napolitan. Şi începu voiajul printr-un ocean de iarbă brăzdat de împietrite veliere roşiatice. Nopţi de călătorie cu un tren care stropea cerneală ca o sepie, cu oameni ce păreau negri de fum dar erau aşa din firea lor, vagabonzi blonzi fără trecut, oraşe iuţi de lemn care se învecinau cu pustietatea. Pînă ce ajunse la acel şantier nomad care construia calea ferată ca s-o prelungească.

Toate acestea Garibaldo le povesti fiului său, dar multe alte lucruri le trecu sub tăcere din lipsă de timp. Nu vorbi de marşul cel lung, de adunarea şomerilor, de asaltarea trenului plin de poliţişti, de Lisa cu cosiţele

lungi cu care a trăit trei ani fără să fi înțeles vreodată ce limbă vorbește, comunicînd cu gesturi, coada ochiului și desenașe. Acele răstimpuri lungi după cină, ca urmare a așezării la masă spre înserat, acei trei ani potoliți, singurii din depărtarea sa, cînd se făcuse agricultor : o fermă cu două vaci și zece oi și o casă de lemn împlîntată față în față cu orizontul. Lisa care petrecea ore întregi ca să împreune bucățele de stofă disparate pentru a face de toate (pături, perdele, abajururi, fețe de mese) arăta cu ochiul ultima scrisoare sosită de la Borgo pe grămăjoara de scrisori vechi și cerea din priviri ca Garibaldo să i-o citească. Garibaldo despăturea hîrtia și citea, pentru ea cuvinte de neînțeles. Și așa în fiecare seară, cu aceeași scrisoare, pînă ce sosea o scrisoare nouă. Odată Lisa îl întîmpină în prag rîzînd :

— Sînt bine și sper că și tu ești.

Lui Garibaldo inima îi bătu dintr-o dată tare și simți că devine palid :

— Ai învățat italienește.

Lisa însă continuă :

— Pe se și Esperia trimite multe salutări și acești papuci croșetați pentru cine transpiră la picioare ca tine.

Și Garibaldo își dădu seama că era finalul ultimei scrisori pe care trebuise să o citească mai mult de șaizeci de seri fiindcă din cauza poștei o scrisoare pierduse transatlanticul.

Cînd Garibaldo răspundea scria cu voce tare ca să-i țină tovărășie fonică Lisei. Sfîrșea mereu cu aceeași formulă pe care de acum și Lisa o știa pe dinafară și pe care voia s-o dicteze cu o satisfacție copilărească cu limba care refuza să pronunțe t-eurile.

„Să lăsăm să treacă ceva timp fiindcă treaba e prea proaspătă și dacă mă întorc poate mă arestează fiindcă cine știe dacă boul ăla nu m-a recunoscut și pomenește-mă Esperiei că atunci cînd mă întorc mă duc să-i vorbesc."

Pînă cînd Esterina răspunse :

„Treaba pute, nu-i nici pe departe proaspătă. Aici nimeni nu-și mai amintește de ea și boul a murit într-un accident. Chiar dacă cu limba ce o vorbești în America timpul o fi diferit. Dar aici au trecut nouă ani și am intrat într-al zecelea. Esperia mănîncă raci și eu m-am micșorat atîta că din vara trecută nu mă mai văd, fiindcă nu mai ajung la oglindă. În ritmul ăsta îmi rămîn puțini centimetri de viață și dacă mai flecărești încă puțin, cînd te întorci voi fi cu totul evaporată."

Garibaldo atunci o salută pe Lisa, își luă economiile sale și se urcă într-un tren. După paisprezece zile intră la cel mai bun ceasornicar din Boston și cumpără cel mai bun ceas din prăvălie, îl legă de buzunărel cu un lănțișor de oțel și își făgădui că îl va păstra pentru tot restul vieții. Apoi se așeză la o masă într-o cafenea și-i scrise mamei sale că se va întoarce peste șaptesutetreizeci de ore. Firește sosi odată cu scrisoarea care călătorise cu aceeași navă.

Garibaldo, abia întors, se duse să dezlege trecutul Esperiei. O făcu așa cum îi poruncea firea sa, în ciuda ceasului nou-nouț : cu avîntul unei adolescențe nepotrivit de proaspătă. Ca să ajungă la casa de lîngă mare făcu pe jos drumul parcurs de Quarto și Volturno în fiecare duminică. Era în mai și grozamele în floare îmbrăcau dunele în galben. Plasele părăsite pe garduri deveniseră vegetale prin obișnuirea cu pămîntul : se născuseră în ele clopoței cu petale trandafirii, ca niște ombilicuri. Intră fără să bată și o găsi într-un ungher : ruginea odată cu crucea de război ce atîrna de un cui în perete. De cum îl văzu, Esperia înțelese de ce venise.

— Am ținut la tine întotdeauna, spuse Garibaldo ațintindu-și privirea în pămînt pentru a-i evita privirea care îi scormonea chipul.

— Sînt mult mai bătrînă decît tine, murmură Esperia.

— Sărătura te ruginește, spuse Garibaldo.

O violentă cu grijă între plase și funiile putrezite. Ombilicele vegetale amenințau să ia în stăpînire casa din fereastră.

— Cum se poate ? spuse Garibaldo uluit.

— Nu m-a lăsat sufletul s-o fac cu fratele tău, răspunse suspinînd Esperia.

Garibaldo o îmbrățișă și tăcu.

— Iată ce-a fost, gemu Esperia cînd se desprinse din îmbrățișare și ochii îi lăcrimau fiindcă șarada se dezlegase, am greșit tot. Mi-era drag Volturno.

După care își puse la gît crucea de război și fără ca el să o fi chemat ieși pe cărăruie, cu resemnare. Închise ușa și aruncă cheia în mare.

— Ne însurăm imediat, spuse Garibaldo și porni.

Se căsătoriră o săptămînă după aceea într-o tăcere grăbită, punctată de murmurele de aprobare ale Esterinei căreia îi rămăsese doar vocea și care vru să mențină secretul său pînă la urmă, pînă și în clipa morții. În seara agoniei își chemă fiii la căpătîi ca să-și ia rămas bun. Respira cu greutate, avea vocea stinsă dar clară.

— Vreau să fiu înmormîntată lîngă Plinio și Quarto.

— Volturno, corectă Esperia. Și îi surîse cu un surîs complice și încurajator ca și cum ar fi spus nu vă faceți griji, știu deja tot.

Garibaldo o întrebă cu privirea.

— Quarto e cel care a fugit cu beduinii, spuse Esperia. Nu poate fi decît așa. Am știut-o întotdeauna, dar n-am înțeles-o.

Se gîndise la Volturno atît de intens că în februarie avu un fiu de la el la atîta vreme după ce murise. Avea același obraz imaculat și părul de flacără și ochii alburii și îndepărtați, plini de cuvinte secrete. Apoi, imediat, deveni sterilă. Îmbătrîni de la o zi la alta fără drame și stînjeneli. Se făcu micuță, se închise într-o găoace de negru. Garibaldo îi dădu fiului numele de Volturno și Esperia nu știu niciodată dacă din dragoste fraternă sau ca să-i facă în necaz, sau pentru amîndouă odată. Ea însă nu avu niciodată curajul să

folosească acel nume și își striga fiul cu un *tu* majuscul evaziv și timid. Cînd muri Garibaldo, cu capul despicat ca un pepene galben de bastoanele gărzii regale, Volturno se numi Garibaldo și încetă în fine apelativul pronominal.

•

29. *Mașina hidraulică a egalității*

În plus era o iarnă nemiloasă, focul de trestii dădea flacără mare dar încălzea puțin și dura și mai puțin, iar lemnele costau scump. O zăpadă încruntată și stăruitoare, translucidă, asedia Borgo de o săptămînă. Clopotnița tăcea. Paraclisierul evita clopotele fiindcă frînghiile deveniseră tăioase și don Milvio, de frig, renunțase să-l înalțe pe Preasfîntul, căruia fără îndoială nu-i prea păsa, la nivelul stranelor. Ar fi renunțat cu plăcere și la cele trei împărtășanii cerute din superstiție și cu îndărătnicie, dar nu se putea spune nu. Cu o sobiță cu jeratic sub haina preoțească își petrecea timpul lipit de ferestrele casei parohiale, frecînd cu mîneca respirația condensată ca să-și facă o deschizătură pentru privire. Privea paltoanele rare și se gîndea la hidraulică și la sfîntul Ieronim care cel puțin mîncase lăcuste ca urmare a opțiunii personale. Don Milvio înțelesese că necredința celor bogați are o altă valoare decît necredința săracilor; pentru cei dintîi este un lux, pentru cei din urmă disperare. De aceea petrecea ore în șir ca să proiecteze o mașinărie hidraulică a egalității. Consta într-o pompă centrală, plasată în mijlocul grînarului municipal care absorbea toate depozitele de la Moșie. Pompa avea un colector care distribuia grîul aspirat de guri în alte pompe care ieșeau pe ferăstruicile grînarului și care plecau spre Borgo precum ghiarele unui păianjen monstruos. De la ferestrele casei parohiale don Milvio putea să îndrume perfect țevile mașinăriei sale care coborau peste Borgo și reușea chiar să simtă zgomotul, ca un zgomot de grindină pe țigle, al grîului care se învolbura în țevile de metal.

— Azi ai întîrziat zece minute, îi spunea don Milvio paraclisierului cu un prefăcut aer de reproș.

La primul dangăt dublu lumea ieșea din casă cu sacii și don Milvio alerga la ferestrele laterale ca să îmbrățișeze cu privirea toate laturile de distribuție. Țeava principală distribuia în piață, unde deja se făcuse o ușoară coadă, însă celelalte patru țevi, ca să accelereze distribuirea, funcționau la cele patru puncte cardinale ale satului. Don Milvio avea deja în minte o modificare plină de iscusință; de la colectorul central pleca un evantai de țevi groase ca burlanele care se strecurau direct în ferestrele caselor. Desigur era o modificare puțin prea luxoasă și cerea calcule mult prea complicate: pentru iarna aceasta se putea mulțumi cu mașinăria inițială. Și don Milvio își rezema fruntea de geamul înghețat privind cîinii vagabonzi care se hîrjoneau în fața bisericii încercînd să forțeze cu botul ușa acesteia.

Dar în foarte scurta după-amiază a lui douăzeci și trei ianuarie, tocmai în vreme ce don Milvio trecea de la viziunea mașinăriei sale la aceea a cîinilor vagabonzi, văzu trecînd pe stradă paltonul lui Garibaldo și nu putu să reziste tentației : deschise larg fereastra cu prețul contactării unei pneumonii și lansă o invitație peremptorie care se condensă imediat în aer : „Garibaldo, urcă o clipă".

Și cum Garibaldo surprins și suspicios nu se decidea să urce, abandonă orice pudoare presupusă de respectabilitatea bisericească și coborî el însuși în papuci și cu sobița în mînă, pînă la zăpada înghețată de pe prag.

— Ce așteptați ca să vă luați grîul din grînarul municipal ? spuse repezit. Vreți să muriți de foame ca atîția proști ?

Și fiindcă Garibaldo, și mai surprins, îl privea cu gura căscată fără să găsească cuvintele de răspuns, don Milvio, reintrînd în spatele ușii, fiindcă frigul întrecea convingerea sa, conchise :

— Sînteți cu toții fiii Domnului, deci sînteți cu toții egali, deci grîul e al tuturor.

Garibaldo rămase nemișcat cîteva minute sub topirea streașinii fără ca măcar să simtă picăturile înghețate care îi plouau pe gît ; apoi ridică gulerul paltonului și porni cu pas sprinten de-a lungul ulicioarelor satului, către grînar. Cînd intră în casă, deja pe un dens întuneric, scuturîndu-și de pe spate zăpada înghețată, o anunță pe Esperia care-l aștepta neliniștită :

— Singura soluție e să luăm cu asalt grînarul municipal.

— Au pus paznici, obiectă Esperia.

— Sînt patru și dă pe dinafară de grîu. L-am văzut în seara asta. Am intrat și am furat puțin ca să-l arăt în sat. E cel de la Moșie, vezi cît e de alb.

Scoase o mînă din buzunar. Era căptușit de grîu și cînd se mișca îl semăna din pantaloni.

— Acum mă duc în sat să-l arăt la oameni. Ei vor să ne facă să murim de foame și noi ne luăm grîul.

Petrecu noaptea împărțind grîul din casă în casă. Intra în case, se proțăpea pe două picioare, scutura pantalonii și pișa grîu pe craci.

— Grînarul municipal, spunea, dă pe dinafară. Da de unde lipsă ! Și grîul nu se poate cumpăra fiindcă costă o grămadă. Și noi stăm ca proștii. Noapte bună tuturor.

30. *Oficial la șapte seara*

Dimineața în piață era o mulțime taciturnă și lividă. Își aduseseră saci goi și lopeți, dar și furci cu dublă folosință, fiindcă noaptea grăunțele lui Garibaldo fermentaseră de mînie. Se zice că primul care l-a urmat pe Garibaldo a fost tatăl lui Guidone, constrîns de împrejurări urgente, fiindcă fiul îi devora un chil de pîine pe zi și dacă nu-l avea înnebunea și distrugea casa. Apoi, șuvoiul de oameni îl

urmă strigînd jos cu regele, dobori porțile și pe cei patru paznici terorizați și năvăli în grînar. Se aprovizionară pentru toată iarna. Garibaldo, în vîrful unei zăcători, conducea prădarea avînd grijă ca toți să-și ia părți egale ; cînd sosi detașamentul de întărire călare, cu săbii și bastoane, îndruma pe ultimii întîrziați și fură luați pe neașteptate, fără să fi fost atenți la dangătul clopotelor (primul în zece zile) prin care don Milvio, care văzuse trupa de la fereastră, pretindea că-i anunță.

Oficial Garibaldo muri pe 24 ianuarie 1899, la șapte seara, chiar dacă își făcu timp să vorbească cu fiul său pînă dimineața următoare.

— Turati, Turati, cît rău le faci italienilor ! suspină doctorul Camici care avu doar rolul să constate decesul. Și fu singurul caz cînd nu putu să recomande calomelul.

PARTEA A DOUA

1. *Setea lui Melchiorre*

Melchiorre era flasc, conta însă pe volum și pe forța de șoc a izbiturii. Cu aceste arme se năpustea asupra colegilor pe care-i ura cu adîncă melancolie fiindcă se simțea nefericit. Într-o zi, într-un acces de disperare, intră în penumbra bisericii. Don Milvio era ghemuit în confesional, unde își petrecea după-amiezele sperînd în van că cineva va veni să se spovedească. Cu trecerea timpului devenise o obișnuință coroborată cu faptul că în timpul verii acela era locul cel mai răcoros din biserică, și aici se putea trage cîte un pui de somn optimist visînd șiruri de pocăiți așteptîndu-și rîndul la spovedanie.

— Părinte, vreau să mă spovedesc.

Pentru prima dată de cînd se afla în Borgo, don Milvio trecu fără deziluzii de la somn la realitate.

— Spune-mi, fiule.

Melchiorre primi în plin obraz răbufneala de usturoi cu care don Milvio pretindea că îngrijește dispepsia sa de origine psihologică. În ciuda acestui fapt găsi tăria să mărturisească

păcatele sale. Voia să-şi iubească aproapele, nu reuşea însă decît să-l urască.

— Te rogi ? întrebă don Milvio.

— Mult, răspunse Melchiorre. Mă rog la Fecioară şi la Îngerul păzitor.

— Ai cultul sfinţilor ? întrebă don Milvio.

— Da, răspunse Melchiorre. Mă las în grija sfîntului Dominic şi a sfîntului Ludovic Gonzaga.

— Sînt sfinţi cam prea fini, spuse don Milvio care avea mania sfîntului Ieronim fiindcă se hrănise cu lăcuste. De ce nu te adresezi sfîntului Ieronim ?

— Am s-o fac, zise Melchiorre.

Se scurse o tăcere plină de miros de usturoi. Don Milvio era pe punctul de a aluneca din nou în somn cînd Melchiorre tuşi semnificativ.

— Tot mai eşti aici ? zise Don Milvio. Îţi dădusem deja iertarea.

— Trebuie să-mi mărturisesc cel mai mare păcat, spuse Melchiorre.

— Care e ? căscă don Milvio.

Melchiorre şovăia scărpinîndu-şi un genunchi care începea să-l doară din cauza lemnului scăriţei.

— Nu am curajul, îngînă.

— Trebuie să te domini, îl zori don Milvio pentru care durata spovedaniei depăşea deja limitele lipsei de obişnuinţă.

— Dacă aş reuşi să mă domin, spuse Melchiorre, nu ar mai fi nevoie să mă spovedesc, fiindcă nu ar mai exista păcatul.

Don Milvio, care în ciuda somnolenţei şi a lipsei de antrenament în problemele sufletelor chinuite era o minte lucidă, înţelese cît ai clipi din ochi.

— Eşti un laş, spuse. Acesta este păcatul tău.

— Da, mărturisi Melchiorre.

Cu o agilitate lumească de care nu se credea în stare don Milvio îşi derulă memoria îndărăt, pînă la cunoştinţele căpătate în seminar.

— Pentru a învinge laşitatea, enunţă sentenţios, trebuie să fim plini de umilinţă. Şi pentru a fi plini de umilinţă trebuie să ne pocăim.

— Asta şi fac, spuse Melchiorre.

— În ce fel ?

— Mi-e mereu foarte sete şi încerc să nu beau, spuse chinuit Melchiorre.

— Asta poate să-ţi dăuneze corpului, spuse don Milvio. Trebuie să adopţi un alt sistem. Adu-ţi aminte că cea mai mare umilinţă este să fim sinceri cu noi înşine şi cu alţii.

— I-am spus bunicului că vreau să intru în seminar, spuse Melchiorre, dar el m-a pedepsit. Vrea să devin inginer agronom.

— Ce ţi-a făcut ?

— Nu mi-a mai dat să beau apă, spuse Melchiorre cu gîtlejul uscat.

Don Milvio, care pînă în acel moment nu-şi dăduse osteneala să străpungă cu privirea penumbra pentru a-l recunoaşte pe pocăit, se apropie de zăbrelele ferestruicii.

Melchiorre rezistă cu stoicism la răbufneala de usturoi.

— Ce trebuie să fac ? imploră.

— Trebuie să înduri setea de atîtea ori pînă cînd bunicul tău se va osteni să te facă s-o înduri, spuse don Milvio. Atunci vei învinge.

— Așa voi face, spuse hotărît.

Cînd se întoarse acasă îl găsi pe bunicul său făcînd socoteli în salon. Cînd făcea socotelile era mai irascibil decît de obicei fiindcă descoperea că zdrențăroșii ăia luaseră pentru trestie de două ori mai mult decît ultima dată.

— Unde ai fost ? îl întrebă fără să ridice ochii din registru.

Melchiorre nu răspunse și simți o neașteptată arsură care îi usca gîtlejul.

— Te-am întrebat unde ai fost, repetă vocea tăioasă.

Arsura deveni insuportabilă.

— Am fost să mă plimb pe cîmp, răspunse Melchiorre.

Fugi în bucătărie și se năpusti direct asupra cănii. Și bău cu înghițituri mari, ca un posedat, în timp ce lacrimile i se scurgeau pe pomeți ca și cum apa pe care o înghițea și-ar fi găsit o ieșire pentru a se întoarce în afară, din dispreț.

2. *Cinci Imberti într-un an*

În mijlocul dezinteresării generale, în ciuda marelui drapel fîlfîind la balconul primăriei, autoritățile deciseră să organizeze serbări în cinstea nașterii prințului moștenitor și să tapeteze Borgo cu manifeste explicative. Ca să meargă mai repede, dat fiind că în Borgo nu

exista tipografie, dictară prin telegraf manifestul tipografiei premiate din orașul cel mai apropiat. Dar probabil fiindcă telegrafistul fusese distrat, sau datorită neglijenței tipografului, cînd spre căderea serii sosiră la haltă pachetele cu cele cinci sute de afișe, era o greșeală de tipar, la loc central și iremediabilă, fiindcă se făcea întuneric. După un sfert de oră de panică municipală se recurse la unica soluție posibilă...

„Să le lipim așa, intenția contează".

Înainte ca anul să se fi sfîrșit, la Borgo se născură patru copii și toți fură botezați Imberto, fiindcă era un nume atît de nou.

3. *Mîngîierea regelui*

— Trăsura trecu, mulțimea năvăli și ne despărți, îl pierdurăm din vedere pe Coretti tatăl. Doar pentru un moment. Îl regăsirăm imediat, gîfîind, cu ochii umezi, chemîndu-și pe nume fiul, ținînd mîna înnălțată. Băiețelul se năpusti către el, și el strigă : „Aici, puișor, încă mi-e mîna caldă !" și îi trecu mîna pe obraz spunînd : „Asta este o mîngîiere regească !"

Învățătorul închise cartea și își suflă nasul, de frig și de emoție. Ridică ochii asupra clasei pentru a căuta o gură care să repete, însă întîlni doar fețe lăsate în jos. Apoi se încrucișă cu ochii lui Garibaldo care stăteau ațintiți asupra sa ca două faruri.

— Garibaldo, repetă, spuse învățătorul.

Dar Garibaldo nu răspunse. Își făcea de lucru cu ghiozdanul.

— Vrei să te hotărăști odată, insistă învățătorul.

Garibaldo se ridică ușor ușor, cu ghiozdanul sub braț și se îndreptă către ușă.

— Nu mai vin, spuse cu voce înceată. Mă scuzați și la revedere. Și se duse.

Nu mai veni într-adevăr. Cîteva dimineți învățătorul încercă s-o convingă pe mama sa să ia măsuri, Esperia însă înălța brațele ca și cum ar fi vrut să spună, ei, ce pot să fac ?

Garibaldo preferă să hoinărească pe cîmp cu Gavure care nu vroise să meargă la școală pentru că se fîstîcise la strigarea catalogului și în loc să spună Gastone Vuretti spusese : „Ga... Vure...".

Gavure era foarte cocoșat fiindcă suferise de Friguri. În iarna aceea ferestrele satului rămăseseră oarbe timp de o săptămînă fiindcă bîntuiau Frigurile. Femeile se întîlneau la fîntînă și își schimbau veștile. Cînd veneau Frigurile era mai bine ca Dumnezeu să le fi luat la el. Gavure însă, în ciuda Frigurilor, scăpase cu viață.

4. *Siropuri de mentă la Băile Margherita*

Melchiorre venea la Borgo ca să petreacă luna septembrie. Stătea la măsuța cafenelei îmbrăcat în alb și se lăsa chemat domnule inginer. Studia agronomia într-un oraș unde se mergea cu trenul și nu saluta cel dintîi pe

nimeni. Însă studiile sale nu înaintau deloc fiindcă detesta agronomia. Din toate materiile prinsese dragoste doar pentru una, neglijată și aproape luată în bătaie de joc de cei mai străluciți, botanica, pe care începuse să o studieze cu o disperare maniacală. Îl atrăgeau în mod special mușchii și lichenii, față de care simțea o afinitate electivă și pentru a căror formă de viață încerca un fel de afectuoasă invidie. Începuse să-i colecționeze, etichetați cu rigoare, în camera în care tatăl său meditase asupra sfintei Ursula și umpluse zidurile cu vitrinașe pe care le construia singur : un fel de relicvarii care seara căpătau un farmec obscen și fetișist datorită unor specii de mușchi întunecați și păroși și a unor soiuri de licheni roșietici și impudici, culeși în Dolomiți într-o călătorie cu internatul.

Acelei călătorii Melchiorre îi păstra o amintire supărătoare : o sete care îl asaltase în timpul întregului marș alpin și un leșin anticipat de amețeli care îl cuprinsese tocmai pe cînd se zărea refugiul. Apoi nu-și mai amintea nimic deoarece se trezise deja la etaj, după o zi și o noapte de somn fără vise.

Petrecea veri de o molatică solitudine la Băile Margherita dintr-o cunoscută localitate balneară și-i trimitea bunicului său două ilustrate cu respectuoase salutări din partea nepotului Melchiorre, una de sfîntul Petru și Pavel, alta de Înălțare. Revenea la fel de alb ca la plecare și bunicul său îl întreba dacă își petrecuse vara în pensiune, simțindu-se înșelat, din cauza acelei palori, de banii cheltuiți

pentru vilegiatură. În realitate Melchiorre detesta plaja pe care cobora fiece dimineață apărat de pălăria sa de pai, pentru a petrece ore trîndave cu privirea ațintită asupra mării și răvășind nisipul cu bastonul de plimbare. Seara se ducea să se așeze la măsuțele acelui Café-chantant din Băile Margherita unde Yvonne îl fixa languros în timpul acutelor din finaluri. Melchiorre comanda cinci siropuri de mentă la gheață și își îneca melancolia în sorbituri viguroase care îl lăsau fără suflare. Se întorcea la pensiune epuizat și cu gînduri sinucigașe.

„Domnule inginer, îi spunea hoteliera, faceți rău să stați așa de singur. Sînt atîtea fete care ar fi fericite în tovărășia dumneavoastră..." Dar Melchiorre, cu un briceag de răzuit și cu un săculeț, se ducea în păduricea de pini ca să caute mușchi.

5. *O carte plină de papi în flăcări*

Visau să fugă cu Apostolo Zeno, al cărui car străbătea Borgo în fiecare toamnă : un car nesigur ca o balanță, acoperit de o mușama de un verde decolorat. Apostolo Zeno vindea postavuri, lighenașe și romane în fascicule, repara tigăi de cositor și cîrpea vase de argilă. Însă în primul rînd era păpușar. Se instala în piață cu catîrul pe care doar ancorarea de monument îl împiedica să se prăbușească și cobora în chip de balcon partea laterală a carului pentru a-și expune mărfurile : după vînzări

trecea la ceaune și tingiri. Dacă munca nu era excesivă da spectacol, însă doar dacă nu era prea ostenit, fiindcă făcea teatru din plăcere mai mult decît pentru bani. Ridica la loc oblonul carului, înălța cortina și teatrul era gata. Scenariul era același în fiecare an : un balcon cu flori stacojii care da spre o grădină întunecată și stranie, utilizată pentru dramele lui Felice Cavallotti ca și pentru farsele lui Chiorbadura.

Apostolo Zeno era carrarez și nihilist, ascetic și colțuros ca munții Apuani cu care semăna la mîini datorită unei vieți de lucrător în carierele de marmoră încheiată cu o cădere în gol de la patruzeci de metri, ricoșînd din stîncă în stîncă, doar cu o fractură a șoldurilor care îi rămăseseră moi și piezișe. Se numea chiar Apostolo Zeno, căci nu ar fi îngăduit porecle. De la el cumpărară o carte cu multe ilustrații, plină de monștri și de papi în flăcări, pe care Gavure imediat ce o citise o și învățase pe dinafară. Cartea o povestise în episoade G. Anselmi, chiar dacă inventatorul ei se numea Alighieri. Mișcat de mărturisirea atîtor pedepse, Gavure îi mărturisi lui Garibaldo că dormea pe pămînt cu o piuă pe spate, ca să-și piardă cocoașa.

Anul acela vara fu așa de lungă că în septembrie erau deja maturi. În luna mai încă se îmbrînceau pe șoseaua care ducea către plajă și culegeau insecte și fluturi ca să-i cerceteze și să-i înmormînteze. Septembrie îi găsi cocoțați pe dune, printre arbuști, spionînd femeile care se schimbau după baie. Adesea mergea

cu ei şi Guidone, care cu toate că era mai tînăr îi întrecea în virilitate cu patru centimetri. Gavure rămăsese micuţ, avea însă păr ca un om mare. Plîngea pe cocoaşa sa care nu dădea nici un semn de descreştere în ciuda greutăţii piuliţei. Ba dimpotrivă.

6. *Prea puţină apă în Libia*

Bunicul său, ca să-l consoleze, îl făcu să găsească la sosire o petrecere. Cînd coborî din trăsurică toată ferma era aliniată în bătătură, ca gîştele, să-l aplaude.

„Trăiască domnul inginer !"

Răbdă toată primirea, surîzînd precum în fotografie, strînse mîinile şi suportă complimentele. Apoi se refugie în camera sa. Visase atît de mult la botanică şi la Libia şi, dimpotrivă, se întorsese inginer şi reformat. Inginer fiindcă mai devreme sau mai tîrziu, spusese bunicul său, Diploma trebuie să ţi-o dea ; reformat pentru că în Libia era prea puţină apă pentru o sete ca a lui.

7. *Isus în pahar*

Fu o presimţire, un avertisment. Arătă că nu era un sat uitat de Domnul unde oamenii mureau în păcat. Isus veni să-i găsească atunci cînd nici unul nu se mai aştepta şi se adresă unuia dintre cei mai mari păcătoşi (aşa cum

el însuşi încercă să explice cu mari clipiri din ochi) : Quirino care aranja umbrele şi confecţiona mantale de muşama, avînd o experienţă bogată şi o fantezie sigură în înjurături, client neabătut al cîrciumei. Quirino juca cărţi, afară ploua şi fulgera. Quirino ţine cu mîna stîngă paharul de vin roşu, cu dreapta valetul de pică, inutil, de altfel, fiindcă adversarul are asul. Quirino pune valetul şi lasă să-i scape o înjurătură, inventată pe loc, la adresa lui Isus Christos.

— Al dracului Isus din pahar !

Afară izbucneşte un fulger, un suflu stinge lumina şi atunci se întîmplă ceea ce cu toţi cinci s-au jurat că au văzut. În întuneric se aprinse o lumină şi în paharul lui Quirino era o figură luminoasă : un om minuscul şi pe jumătate gol, cu o coroană de spini pe frunte şi o cruce pe spate. Cînd reaprinseră lumina paharul redevenise normal, dar Quirino îşi pierduse graiul.

Ziua următoare se află că izbucnise războiul. Anul acela Quirino se duse ca păstor în bălţi, acolo unde cuvîntul nu-i folosea la nimic.

8. *Născătoare de frumuseţe*

— A spus-o ăla de colo, zicea Garibaldo, născătoare de frumuseţe.

Se duceau la plajă şi se tolăneau pe nisipul călduţ de septembrie. Gavure se resemnase cu cocoaşa şi uita de ea studiind politica.

— Război, nici vorbă, spunea. În război cei săraci devin mai săraci și bogații devin mai bogați.

Trecea în picaj un pescăruș. Femei îndepărtate, și mai dorite.

— Frumusețea e altceva, murmura Gavure. Frumusețea e să fim liberi.

9. *Pleacă armata*

O cunoscuse pe Asmara la rîu și începuse puțin în joacă, puțin din ambiție, fiindcă ea nu vroia să iasă din apă.

— Hai, prostule, întoarce-te cu spatele.

— Aștept așa pînă diseară, rîdea Garibaldo așezat pe hainele ei.

Asmara nu ieșise pînă seara și făcuse bronșită, se îndrăgostise însă de tinerelul acela costeliv, cu părul de un roșu umbros care se îndepărta învins bîlbîind scuze. Asmara avea un surîs mîndru și nasul în vînt, de încăpățînare. Ar fi vrut să se facă paznic de cai și dimpotrivă o puseseră la războiul de țesut. De aceea bărbații i se păreau rivalii ei.

„Se cred superiori fiindcă se pișe la perete“, spunea. Și de la caii sălbatici rămăsese cu umbrele și nările umede dilatate de miros și de furie. Se întîlneau seara, la poarta casei în care ea trăia cu mătușa. Era acolo un tufiș de trandafiri și în fiecare seară Garibaldo îi oferea unul căruia Asmara îi rupea dinadins petală cu petală. Schimbau săruturi lungi, pline de dorință și timiditate. Asmara făcea planuri

și noaptea broda cearceafuri. În seara cînd Garibaldo, dîndu-i obișnuitul trandafir, încercă să-i tempereze visele, Asmara spuse :

— Abia ne cunoaștem și pleci.

Se sărutară cu lăcomie. În timp ce se îndepărta Asmara îl rechemă.

— Dacă socotești că am să te uit, strigă, greșești amarnic. Te aștept, nu mă îngrijorează austriecii. Și trînti poarta furioasă.

Plecară de la halta promovată la gradul de stație, în acea grea situație, fără a i se da însă un nume. Asmara nu se arăta la față dar Garibaldo zări un mănunchi de trandafiri pe o stivă de traverse și înțelese că ea venise acolo în timpul nopții. Adio frumoasa mea, adio. încercă să cînte cineva de la fereastră. Gavure sosit în ultimul moment ca să-l salute, un pic flutura batista, un pic își ștergea lacrimile, în timp ce trenul se îndepărta de-a lungul taluzului.

Rămase în urmă un sat de bătrîni.

10. *De la un front la altul*

„Asmara mea, aici murim ca șoarecii și aceste tranșee par a fi chiar haznale. Ce vrei să-mi pese de Italia pe gheața asta. I-am întrebat pe tovarășii mei dacă lor le pasă și toți gîndesc ca mine. Căpitanul m-a prevenit că sînt subversiv. Și eu i-am spus : născătoare de frumusețe.“

„Te plîngi, dar nici aici nu ducem o viață de boieri. A nins că ar trebui să vezi, totul e

oglindă de gheață, au ars toate ogoarele, va fi o problemă. Mă duc la mama ta care stă ascunsă în casă cu ochii pe pereți.“

11. *Ghinion la picioare*

Într-o zi, pe șoseaua ce duce spre mare, apăru un joben foarte înalt aflat deasupra unui frac stoic. Împingea un căruț roșu, însoțit de un cîine care avusese un lățos printre strămoșii săi. Pe cărucior era o inscripție :

Dr. Speranza (Preziceri și Profeții) * * * MIRACOLUL OGLINJOAREI

Ridică o baracă în piață și toată după-amiaza difuză Aida dintr-un gramofon cu pîlnie. Seara toate familiile care aveau vreo rudă pe front cumpăraseră o oglinjoară și încercau să-și capteze propria rubedenie. Reușiseră aproape toți, cu excepția acelor puțini care se arătaseră sceptici și cumpăraseră oglinjoara pentru a nu fi mai prejos decît alții sau pentru a nu sfida destinul. Instrumentul, după lămuririle date de doctorul Speranza, funcționa pe baza virtuților telepatice. Vînduse soldaților pe front o oglinjoară identică celei arătate domniilor lor : restul sta sub ochii lor. Știința nu reușea să explice fenomenele psihotelepatice. Și arăta, în oglinjoara lui, un căpitan blonziu cu mustăcioară pomădată, cu care personal era legat psihotelepatic, făcînd cu ochiul și gesticulînd în semn de salut.

Reflexele focului de după cină și lumina săracă de seu favorizară legăturile. Reintrară în casele satului multe chipuri plecate cu doi ani înainte ; unele erau obosite și slăbite și încercau cu greu să surîdă ; altele aveau veselia adolescenței pe care războiul nu reușise să o stingă. Unii deschideau gura și țineau lungi discursuri ; nu se auzea însă nimic din ceea ce spuneau fiindcă, așa cum explicase doctorul Speranza, vocea, din nefericire, nu era psihotelepatică.

Prin mijlocirea oglinjoarei avu Esperia știri despre Garibaldo al său. Era noapte deplină, limpezită din cînd în cînd de strălucirile rachetelor ce luminau zăpada care cădea precum globurile de cristal cu imaginea sanctuarelor înăuntru. Garibaldo era ghemuit peste sîrma ghimpată și părea că doarme. Oglinjoara se apropie și Esperia îi văzu fața. Avea ochii deschiși și mișca buzele. „Se vaită, gîndi Esperia, se vaită.“ Îl urmări cu neliniște cîteva minute, apoi se duse s-o cheme pe Zelmira care îngrijea rupturi și scrînteli cu cîrpe și oblojeli și se pricepea la toate nenorocirile și la caz de nevoie le descînta. Și aici era o noapte de iad și vîntul făcea moriști de lapoviță. Zelmira veni adăpostindu-se sub broboadă. „După mine a avut o amețeală“, puse diagnosticul. „După mine, dimpotrivă, mi se pare rănit la picior“, gemea Esperia. Oglinjoara, la cererea lor, făcu

ocolul picioarelor lui Garibaldo. Pantalonii erau intacți și nu se vedeau pete de sînge. „Îți spun eu că a avut o amețeală“, insistă Zelmira. Cinci zile după aceea Esperia primi o telegramă în care se spunea că Garibaldo era internat în spitalul militar fiindcă degerase. „E vorba poate despre picioare“, se destăinui Esperia Zelmirei. „Familia noastră a avut mare ghinion la picioare.“

12. *Evanghelia după Milvio*

Chiar dacă nimeni nu se spovedise încă, de cînd avusese loc asaltul grînarului, începuseră să meargă la slujba de duminică, fiindcă probabil un anume zvon se răspîndise și părea un mod de a-i mulțumi. Veneau în tăcere, stăteau în grupulețe în fundul bisericii, nu răspundeau la rugăciuni ; îl priveau însă liniștiți, mai mult cu solidaritate decît cu devoțiune. Nu-i dădeau probleme, în afară de viziunile Zelmirei care, cu vîrsta, din chirurg se făcuse bigotă și vedea miracole în toate părțile. Și era o problemă s-o convingi de contrariu.

Dîndu-l drept text evanghelic, don Milvio citea pasaje din *Socialismul creștin* al părintelui Curci, din care avea predilecție pentru concepțiile privitoare la dogmă care nu trebuie să fie imobilă, ci să se modifice în pas cu vremurile. „Va veni ziua, spunea, cînd nu vor mai exista dogme, fiindcă nu va mai fi nevoie.“

Don Milvio detesta dogmele pe care le socotea potrivnice dragostei față de aproape. Iubea religia în același fel ca și hidraulica și îi plăcea să-i vadă clar toate mecanismele.

13. *Speranța este gratis*

„Bate la ușă“, spuse Asmara vorbind cu ea însăși, fiindcă pe mătușă problemele auzitului nu o priveau.

Erau două ciocănituri ale unei încheieturi nesigure.

„Bate“.

Își scoase șorțul, înfipse acul în broderia de pe ciupercuță și întredeschise ușa. Intră o fîșie de noapte cu costumul alb al lui Melchiorre ca fundal.

— Veneam să vă fac o vizită, spuse gîtlejul nervos, așa în trecere.

— Ce eleganță, zise Asmara.

Melchiorre întîrzia în prag, învîrtind pălăria între degetele durdulii.

— Intră.

Asmara tutuia din obișnuință, fiindcă nu știa să folosească alte pronume. Dacă îndrăznea să folosească dumneavoastră, după un timp greșea verbul. Melchiorre se așeză pe marginea scaunului cu genunchii apropiați și Asmara reîncepu să brodeze examinîndu-l cu coada ochiului. Melchiorre nu mai termina dregîndu-și vocea.

— Mă gîndeam dacă ați vrea să vă plimbați cu mine, duminica viitoare.

— Să mă plimb cu tine, spuse Asmara.

— Voiam să zic în piață, se scuză Melchiorre. Construiesc teatrul, toți se duc să-l vadă, mîncăm o înghețată.

Melchiorre vorbea încet cu vocea plină de salivă. Avea fața smeadă și frumoasă, cu buzele palide și ochii gravi ce păreau a privi înăuntru. Mătușa spunea că e un băiat de treabă, poate fiindcă era inginer și fiindcă la moartea bunicului său ar fi devenit moșier, poate chiar mai mult. Era grăsuț și calm, îi tremura vocea cînd vorbea despre lucruri importante și avea unicul gramofon din tot satul. Cu Asmara se cunoscuse de cînd era copil și nu îi mărturisise slăbiciunea lui, din slăbiciune. Dar Asmara îl simțise și de aceea prefera să-l evite, ca să nu ajungă pînă la punctul de a-i da speranțe și după aceea să trebuiască să-i spună nu. La sărbătoarea sfîntului patron al satului dansase însă cu el, fiindcă la optsprezece ani nu te lasă sufletul să refuzi o invitație la dans. Piața era înconjurată de lanțuri de hîrtie verzi și roșii cu globulețe luminate. În brațele acelea moi care nu aveau tăria de a o face să se învîrtească, Asmara se simțise îmbrățișată de o caracatiță în afara apei și visase asta două nopți trezindu-se transpirată.

— Pot spera să vă revăd ? o întrebase caracatița.

Și Asmara răspunsese că poate spera, dacă dorea : speranța este gratis.

Melchiorre tăcea cu bărbia sprijinită pe piept ca și cum ar fi adormit în indiferența ospitalității. Doar buricele degetelor care lustruiau panglica de la pălărie arătau că este treaz. Atunci mișcă picioarele ca să facă zgomot.

— Pot spera pentru duminica următoare, murmură.

Asmara opri acul și rupse firul cu dinții.

— Melchiorre, spuse ridicîndu-se, înțelegerea limpede înseamnă prieteni buni. Eu pot să vin la plimbare în fiecare duminică, dar numai din prietenie.

Și-l lăsă să alunece în noapte, străbătînd grădina ca o pată a lunii.

14. *O camelie în păr*

Știau ce sînt aeroplanele, chiar dacă nu le mai văzuseră, și în seara aceea, într-un tîrziu, toți se arătară în prag, atrași de zumzetul ce venea din înalt. Dar acela nu era un aeroplan, păru mai degrabă un nor straniu îmbibat cu apă, pînă cînd cineva recunoscu trăsăturile balaurului cu o dîră de foc în beregată care în tabloul din casa parohială era omorît de Sf. Mihail. Dar repede renunță la acea formă și se arătă a fi un dirijabil : o minge fuziformă și de culoare deschisă cu ciorchini de corbi atîrnați de elice. Lumea ieși în stradă ca să vadă mai bine. Dirijabilul plană la înălțime joasă deasupra pieții, aruncînd ancora deasupra monumentului. Se văzu coborînd o scăriță de sfoară pe care luna o încadră cu un fascicol de lumină, ca un reflector. Apoi, într-o tăcere generală, văzură fluturînd o fustă roșu-

aprins în cabina de comandă și pe scară coborî o femeie sfidătoare cu obrazul pămîntiu și cu o camelie în părul de culoare îndoliată. Cele șapte jupe de dantelă foșneau la fiecare treaptă. Cînd atinse pămîntul făcu „hop-așa“, cu o reverență, ascunzîndu-se cu un gest în spatele brațului ca pentru a abate aplauzele spre o invizibilă orchestră. Atunci lumea își dădu seama că oasele de la mîini nu aveau carne deasupra și că roșul aprins al îmbrăcăminții picura pe pămînt formînd o baltă închisă.

Prin descrierea halucinației sale Gavure îi povesti lui Garibaldo intrarea gripei spaniole în sat. Toate ferestrele se peticiră cu galben. Vara deveni lipcioasă ca un sirop ; se strecura sub jaluzele, se scurgea prin crăpăturile ușilor și infecta satul. Aerul părea clei.

— Ca să te vindeci de gripa spaniolă trebuie să te caci sînge, repeta doctorul Camici lăsînd pe noptiere sticluțe cu calomel.

15. *Un cufăr plin cu lenjerie*

Pentru Garibaldo războiul se sfîrși cu trei luni mai înainte și cu trei degete mai puțin la piciorul drept. Coborî din mașină șchopătînd și arătă prietenilor fotografia unei infirmiere genoveze, cu ochii nătîngi și cu un guler marinar.

Gavure uitase într-o asemenea măsură de cocoașă că aproape nu o mai observa. În trei ani învățase zeci de cărți, chiar și străine, pe care i le vindea lui don Milvio în speranța că va deveni marxist. Dar don Milvio opunea marxismului creștineasca iubire de aproape. Se certau prietenește după-amieze întregi și se despărțeau urîndu-se și promițîndu-și să nu se mai salute.

Cînd sosi Garibaldo, Asmara îl aștepta în poartă, cu o rochie înflorată pe care și-o făcuse pentru cazul că el s-ar fi întors iarna și pe care pînă la urmă o adoptase pentru orice anotimp.

— Am cufărul plin de lenjerie, îi spuse înlănțuindu-l de gît cu brațele.

Garibaldo nu știa cum să-i spună de picior dar ea i-o luă înainte.

— Cu șapte degete se aleargă ca și cu zece și ești și mai interesant.

Se sărutară încă doi ani în poartă, scufundîndu-se în bălți de dorință. Garibaldo încerca să o tragă de spate către păpurișul de la marginea șanțului.

— Ești prost, răspundea Asmara. Doar pe cearceafurile mele. Pe frumoasele mele cearceafuri brodate.

16. *Los Hermanos Montero*

Satul nu mai văzuse un astfel de circ. Era atît de mare că atunci cînd îl ridicară în piață unele case din față rămaseră sub nivelul cupolei de pînză, rătăcite între tribune și scări, și locuitorii lor se delectară cu spectacolul toate serile, doar arătîndu-se la fereastră.

Los Hermanos Montero se cățărau pînă la ultimul trapez, pînă cînd de jos păreau două muște. Atunci începeau să bată tobele fiindcă Montero Primo, disperat, vroia să se arunce în jos, și Montero Secondo încerca să-l convingă cu gesturi largi. Tăcere în orchestră și Montero Primo se arunca zburînd îngerește, ca un zmeu, dar cu cîțiva centimetri înainte de a atinge pardoseala se oprea în echer, cu capul în sus, în timp ce în aer pocnea firul argintiu de mătase care îi lega dinții de cei ai fratelui ca balele unui păianjen.

Sala făcea :

„Aaaaaaah !"

Și Montero Primo începea să urce înapoi pe frînghia sa, înghițind și înghițind, pînă cînd ajungea să-și îmbrățișeze fratele. Chiar și bronzul regelui, încurcat între funii, era scăldat de sudoarea emoției.

Garibaldo și Guidone își luară inima-n dinți și se duseră să stea de vorbă cu mustățile lui Monsieur Oignon, un Cecco Beppe travestit în director, care părea foarte înalt stînd pe scaun și foarte mic în picioare.

17. *Se recită rolul*

Războiul oprise construcția teatrului la pietrele pentru marcat țărușii și la fațadă : un fronton neoclasic care îmbrățișa un dreptunghi de iarbă. În împrejmuire însă, poate din cauza țărușilor care îl apărau de cîini și de vînt,

crescuse o iarbă înaltă și grasă, de un verde închis și deasă care se arăta și în smocuri dezordonate prin poarta fără poartă. După doi ani de părăsire, cum nutrețul costa mult iar bărbați nu erau ca să taie trestie, Asmara se duse la Esperia și deschise ușa grajdului.

— Astăzi ți le duc la păscut, spuse, altfel crapă de foame.

Și se duse la teatru. La amiază paznicul comunal ceru explicații.

— Ce se-ntîmplă aici ? întrebă fără să intre în împrejmuire.

— Se recită rolul, spuse Asmara.

18. *Zece lire bani gheață și un papagal*

Los Hermanos Montero erau convinși că bătălia decisivă împotriva capitalului se va da în Spania. Garibaldo țesăla caii, lua sacul la spinare și se ducea să răspîndească rumeguș pe pistă.

Mîncau cu toții la aceeași masă : un afișier sprijinit pe două capre de lemn, sub foaia de cort. Prezidau în capul mesei mustățile lui Monsieur Oignon, în unghi drept cu fracul lui Nemesicus, iluzionistul ridicător de corpuri, care datorită metempsihozei își alesese ca viitoare reședință înfățișarea unui yeti, animal pe care îl considera fericit datorită inalienabilei sale singurătăți. Garibaldo stătea între fîșia de piele neagră care strîngea încheietura mîinii drepte a lui Maciste și nervoasa

mînă stîngă a lui Pecos Bill, aruncător cu stînga de cuţite, de baştină din Savoia şi care detesta pe toţi cei care nu înţelegeau franţuzeşte. Cînd Maciste, luînd în stăpînire supiera pentru a manevra cu linguroiul dădea semnalul că prînzul s-a sfîrşit, Garibaldo şi Guidone se duceau să se plimbe pe sub plasă flecărind cu Los Hermanos Montero. Guidone fusese angajat ca să se măsoare cu Maciste. În fiecare seară făcea pe spectatorul îmbrăcat ca un domn cu sacou şi cravate excentrice, ronţăind seminţe de dovleac şi alune, pînă cînd Monsieur Oignon se ivea din spatele cortinei pentru a provoca respectabilul public să se măsoare la trîntă cu Maciste. Premiu : zece lire bani gheaţă şi un papagal care ştie bancuri în dialectul napoletan. Maciste acoperit de o piele de leopard dădea roată arenei scrîşnind din dinţi spre public şi îndoind bare ce de departe păreau de fier. Dar cînd, în tăcerea generală, apelurile lui Moniseur Oignon începeau să aibă o coloratură ironică, Guidone se ridica, dominînd sala şi răcnea :

— Eu !

Fireşte că pierdea aproape mereu, chiar dacă în anumite seri pentru a-i mulţumi pe spectatorii mai puţini toleranţi îl dobora pe Maciste şi lua cu el papagalul pe care îl lega din nou imediat ce publicul pleca.

Se despărţiră la Roma.

Hasta la vista, agitară mîinile Los Hermanos Montero în timp ce caravana o apuca pe

Via Nomentana. Căruţa lor închidea şirul. De la fereastra din spate, încadrată de inscripţia

HERMANOS MONTERO Acrobatas

mîinile spuseră *hasta la vista* pînă cînd nu se mai văzură. Guidone şi Garibaldo se îmbrăţişară perplecşi în imensitatea străzilor.

Guidone avea adresa unei săli de gimnastică.

— Vino cu mine, îl rugă. O muncă oarecare se găseşte oricînd.

Garibaldo însă îşi luase desaga în spinare.

— Voiam doar să văd Porta Pia, spuse. Mult noroc.

La Milano, îi spuseră, sosise Malatesta. Dar se opri la Grosseto.

19. *E speranţă în Argentina*

Asmara se lăsă sărutată alţi trei ani în poartă, bîjbîind de dorinţă. Se scurgeau veri lîncezi, apoase, de nostalgii înăbuşite în roşul pepenilor verzi şi vise adormite în zăpuşeala după-amiezelor. Gavure venea seara cu ziarele ţinute pe cocoaşa din faţă, care îl apărau şi de curentul bicicletei. Părea îngălbenit de mînie reţinută, te întrista.

— Ai văzut ce au făcut fasciştii ! Au devastat alte două sedii. Poliţia îi acoperă.

Erau şi manifeste care, ca tipograf în oraş, învăţase să le tipărească. Se pricepea la politică precum odinioară la bondari, folosea cuvinte necunoscute. Vorbea cu cursive. Garibaldo care mereu se socotise şomer aflã de la el că este un lumpenproletar.

— Trebuie să ne organizăm, spunea Gavure, dacă nu, ne trag în piept.

Asmara pregătea vin şi lipie cu stafide şi petreceau seara în jurul mesei în timp ce mătuşa adormea în tăcerea surdităţii sale.

— Ai greşit că te-ai înhăitat cu ăia la Grosseto, spunea Gavure. Aşa nu ajungem nicăieri, asta e violenţă individuală, mult zgomot pentru nimic.

Garibaldo vorbea de Grosseto, grevă, muncitori cu traversele în mîini, staţia era a lor, poliţaii făcuseră în pantaloni.

— Şi ce aţi obţinut ?

Gavure se încălzea şi ţopăia în jurul mesei. Odată plecat, Asmara se consuma de durere.

— Nu ne mai căsătorim.

Garibaldo se gîndea la Argentina.

— E o ocazie unică, Asmara, gîndeşte-te !

Cargoul pleca în curînd, ducea mătase la Buenos Aires.

— Dus şi-ntors cîteva luni, şi pun la o parte nişte bani.

Asmara ar fi plîns, dacă nu ar fi fost Asmara. Dar consimţea neobiectînd. Guidone, din Franţa, trimisese un afiş cu dedicaţie unde apărea în pantalonaşi şi cu un halat lucios. Se numea *Le Colosse Italien.*

20. *La Carrara cu smoală pe fund*

— Să-l facem să strige trăiască Ducele, mîrîi unul costeliv cu ciuf blonziu pe frunte.

— Dă-i, dă-i, strigară toţi.

Apostolo Zeno, turtit de căruţă, cu acea haită de cîini gata să-l sfîşie, făcea spume de groază şi furie. Blonziul făcu cîţiva paşi, fluturînd bîta, lăudăros.

— Nu mă atinge, brută, zise Apostolo Zeno. Îţi sînt bunic.

Blonziul se întoarse spre tovarăşi cu un surîs tîmp.

— Ah, grozav ! spuse. Da' bunicul meu e mort de patruzeci de ani !

Fu un hohot de rîs colectiv.

— Atinge-l, Venerio, zise cu răutate unul subţirel tuns chilung. Atinge-l pe ramolitul roşu.

Blonziul se lăsă peste Apostolo Zeno şi îl luă de păr.

— Asta ca să-nveţi să-mi respecţi bunica ; e o doamnă !

Alt hohot de rîs colectiv. Datorită loviturii de bîtă primită drept în testicule Apostolo Zeno se încovoie în două şi faţa sa întîlni cizmuliţa pregătită a blonziului. Rămase cîteva clipe chircit la pămînt, cu buza sîngerîndă.

— Smoala, băieţi, smoala ! strigă capul tuns chilug. Să-l trimitem înapoi la Carrara cu smoală la fund !

Grupul se agită şi unul subţirel, slăbănog, aproape un copilandru, se urcă pe bicicletă şi

pedală pînă la prăvălia lăcătuşului. Apostolo Zeno, bîjbîind, încerca să se ridice, ca un gîndac căzut pe coajă, dar nu se putea ţine pe picioare.

— Strigă trăiască Ducele, îi suflă blonziul.

În grup se fuma în aşteptarea smoalei.

— Faceţi cerc, ordonă Venerio. Acoperiţi partea dinspre biserică.

Între căruţă şi monument era o deschidere de cinci sau şase metri şi se vedea o parte din casa parohială.

— Poate ţi-e frică de preot ? spuse Apostolo Zeno scuipînd sînge.

Ciclistul care apăru în fundul pieţii cu o găleţuie la ghidon fu grăbit cu strigăte. Apostolo Zeno se tîrî pe genunchi, cu capul în sus.

— Strigă trăiască Ducele ! ameninţă Venerio.

— Sclav păduchios ! spuse Apostolo Zeno făcînd spume la gură.

Tăbărîră pe el cinci. Trei îl ţineau şi doi îl dezbrăcau. Slăbănogul ieşi din învălmăşeală agitînd pantalonii, dar chiloţii îi lăsară, ca să termine mai repede.

— Şi testiculele, băieţi ! striga Venerio.

Contemplară batjocorirea răsturnînd căruţa şi ţopăind pe lighenaşe. Cu marionetele fu un tir încrucişat şi apoi o partidă de fotbal. Apostolo Zeno, nemaiavînd tăria să plîngă, era cutremurat de un sughiţ tăcut care îi zgîlţia capul de jos în sus, înfiorîndu-i umerii.

21. *Zece flăcări albăstrui*

În seara cînd Garibaldo plecase, Esperia trebuise să ia în serios faptul întrucît flăcările albăstrui deveniseră zece, una de fiecare deget. I se mai întîmplase în seara cînd îi omorîseră bărbatul. Avea deja ochii afundaţi în orbite, cu gura care se încăpăţîna să se deschidă, în pofida legăturii bandajului. Esperia intrase sub scară să ia o sticlă de oţet ca să stropească în bucătărie şi să alunge acea duhoare de mort care se lipise de pereţi. Puţinele lumini din casă erau în jurul catafalcului, însă sticla o găsise imediat fiindcă pe degetul mic i se aprinsese o flăcăruie albastră. Ziua următoare nu se mai gîndise la asta : trebuia să curețe fasolea şi să facă o infuzie de usturoi copilului suferind de viermi intestinali.

Cînd însă plecă Garibaldo, se sperie. Era o seară tumefiată de vară tîrzie, care promitea prima furtună de septembrie. După ce îşi spălă tacîmurile Esperia se aşeză în pragul uşii şi stinse lumina. Afară era deja octombrie, noaptea era clară.

Flăcăruile se aprinseră pe neaşteptate ; una după alta, începînd cu degetele mari, c-un *fsss* ca de gaze. Dar nu se sfîrşi aici. În timp ce se grăbea spre casa Zelmirei, ca să o pună la curent, îşi dădu seama că este toată albăstrie, nu însă din cauza focului, ci dintr-o claritate lăuntrică, ca aceea a licuricilor fără aripi.

Zelmira, abia o văzu intrînd în bucătărie, nu avu îndoieli :

— După mine eşti cît pe-aci să devii sfîntă.

Flecăriră puţin dacă este cazul să-l anunţe pe don Milvio, dacă acel eretic ar fi în stare să creadă în faţa evidenţei, dar Esperia se împotrivi.

— Mai bine să aşteptăm, repetă. Cu toate lucrurile astea moderne descoperite acum despre electricitate. Şi apoi poate e doar chemarea mării.

Cu flăcăruile se obişnuise imediat, îi ţineau tovărăşie. Se aprindeau seara şi luminau liniştite, fără să ardă aşternutul. Păreau meduzele fosforescente de pe plaja sa în nopţile de august.

22. *Un doi pasu mare pasu mare*

Garibaldo se duse la Melchiorre. Îl găsi făcîndu-şi porţia de somn de după-amiază întins pe un divan fleşcăit ca şi el. În somn îşi tot gonea o muscă de pe faţă.

— Inginerul nu vrea să fie deranjat, se opuse şchioapa care făcea pe servitoarea.

— Şterge-o zise Garibaldo.

Îl luă de cravată, cu delicateţea repulsiei, şi îl scutură ca pe un clopoţel. Melchiorre îşi dezlipi pleoapele.

— Cum îţi permiţi ? chelălăi şi îşi căută haina din privire ; era însă prea departe, aruncată pe scaun.

— Ascultă-mă ca lumea, sirop, spuse Garibaldo. Eu am să lipsesc o vreme şi ştiu că devii de vază. Dacă în absenţa mea se întîmplă

ceva cu Asmara şi Gavure, responsabil eşti tu. După care vom vedea.

Melchiorre îşi revenea din tulburare, îndreptîndu-şi părul căzut ca o cupolă pe urechi. Prin fereastra întredeschisă intra zgomotul vacilor care ieşeau în curte îmboldite de argaţi.

— De ce tocmai eu ? întrebă Melchiorre.

— Fiindcă sîntem rude, spuse Garibaldo.

Papagalul care moţăia pe umeraş scutură din aripi şi croncăni.

— Prietenul tău a înţeles, spuse Garibaldo, vezi să înţelegi şi tu. Şi ieşi din încăpere.

Străbătu curtea cu mîinile în buzunare, dînd cu şutul la pietre.

Melchiorre se arătă la fereastră.

— Dacă o să-mi amintesc, strigă, n-o să fie de frica ta, ci din respect pentru Asmara.

Garibaldo îşi continuă drumul, prefăcîndu-se că nu aude. Se făcea întuneric la şase, din cauza luminilor ce nu se puteau ţine aprinse. Dacă nu, fasciştii puteau izbi cu picioarele în uşi strigînd : mai sînteţi treji ? Noaptea îi auzeau mărşăluind : *un, doi, pasu mare, pasu mare.*

23. *Nu de frică ci din rudenie*

— Aşa s-antîmplat, raportă blonziul care îşi pierduse smocul şi ca să-i crească trebuia să aştepte cel puţin trei luni, cu capul neted ca o bilă de biliard. Dădea cu pumnii în masă şi camarazii aşteptau să înceapă.

Se întorcea acasă pe bicicletă, după adunare, acolo pe şoseaua de dincolo de bălţi, spre cele trei poduri. Farul da un fascicol de lumină galbenă, era o seară broscoiască fiindcă plouase puţin şi rămăsese un miros de praf ud. Luă curba de lîngă grajdul mic frînînd cu pedalele fiindcă frîna din faţă era tare şi nu funcţiona. Buşteanul tăia strada chiar în mijlocul curbei, lăsînd un spaţiu în partea dinspre şanţ, dar ca să treacă pe acolo nu mai avu timp. Trebui să coboare pentru a-l sări cu bicicletă cu tot.

„Ai dracului", blestemă cu chiştocul de ţigară între dinţi. Şi se referea la dulgherii de la joagăr care-l pierduseră aici fără să aibă grijă să coboare din căruţă ca să-l reîncarce. Dar nu trecuse încă dincolo, cu bicicleta în spate, cînd ţîşni în sus cineva pe care nu-l văzu fiindcă sta acuns la spate, lungit.

— Nu l-am recunoscut! blestema Venerio lovind cu mîna în masă. Pe întunericul ăla! Înainte de a-şi dea seama ce se petrece era deja la pămînt, cu bicicleta în braţe.

— Nu te omor fiindcă mi-e scîrbă de tine, spuse vocea, dar ai în coastă un pistol.

Blonziul care era curajos doar în tovărăşie simţi o ghiorăială în maţe.

— Ieşi de sub bicicletă, spuse vocea, şi pune-te cu faţa la stîlpul de electrică, în picioare. Se supuse repede, încurcîndu-se între spiţele roţilor ca să meargă mai repede. Nu era nici o bucăţică de lună, vocea era totuna cu silueta.

— M-a pus să-mi scot pantalonii. Mîinile îmi erau libere, dar nu mă puteam mişca

fiindcă îmi petrecuse o funie după mijloc. Şi Venerio îşi trecea o mînă nervoasă pe capul ras, plin de ciudă. Vocea se deplasă cîţiva metri, către şanţul străzii. Spunea: stai liniştit şi nu striga că mă întorc imediat. Se întoarse cu o găleţuie care făcea un zgomot de ulei clătinîndu-se. După care vocea nu mai spuse nimic: luă o bidinea şi începu să întindă smoala, plecînd de la păr.

— Mă îneci, plîngea blonziul respirînd pe nas.

Bidineaua îi dădu una peste gură ca să-l facă să tacă. Părţile de jos le vopsi ţinînd găletuţa cu o mînă de toartă şi cu alta de fund. După care vocea plecă pe bicicletă. Sună de trei-patru ori în zeflemea în timp ce pedală fluierînd pe şosea.

Melchiorre se abţinu să nu surîdă, îşi duse mîna la gură şi simulă un căscat. Ştia foarte bine cine fusese. Dar nu avu chef să spună. Şi simţi că de data aceasta nu era de teamă şi fu satisfăcut.

24. *Lichenul Reginei Luana*

Melchiorre avea două lucuri de apărat: credinţa sa catolică şi proprietăţile Moşiei Vechi căreia i se simţea coproprietar în virtutea unei descendenţe din vechili. Devenise însă fascist nu atît pentru că bolşevicii erau atei şi vroiau să distrugă proprietatea, cît pentru a căuta tovărăşie. Spera ca militantismul politic să fa-

vorizeze acea căldură omenească dată de prietenia în zadar căutată în anii de universitate, chiar dacă simțea că nu are nimic de împărțit cu acei tineri iuți la mînie și obraznici care organizau expediții de pedeapsă : violența îl îngrozea și vederea sîngelui îi provoca leșinuri. Toate duminicile mergea la exercițiile gimnastice și asuda din belșug în cămașa neagră. Săritul în cerc nu l-ar fi încercat niciodată și se limita să ridice brațele, să țopăie, să-și miște capul ritmic. Din treburile fasciste cel mai mult iubea cîntecele, fiindcă vorbeau de oameni cum ar fi dorit să fie ; nu reușea să le cînte, fie deoarece avea memoria slabă pentru cuvinte, fie datorită unei pudori înăscute care îl împiedica să cînte în public. Prefera să le fluiere în timp ce se întorcea acasă pe motocicletă, cu ochelarii cu care se apăra de pulbere și de muscoaie. În momentele acelea se simțea mîndru de opțiunea sa, chiar fericit. O lua pe șoseaua albă care ducea direct la Moșie, în timp ce copacii îi alergau alături cu un zgomot șuierător, și motocicleta îl făcea să piardă acel simț apăsător care îl îngreuna cînd avea picioarele pe pămînt. Începea să fluiere și accelera pe scurtătura curbelor ; visa Africa și deșerturile cunoscute din romane și din ilustrații : palmierii, întinderile de nisip auriu, cu palate de cărămidă locuite de regine misterioase chemate la masă de gonguri de bronz, comori îngropate în peșteri, păduri pline de aventuri. Scria în secret povestiri exotice și publicase deja una în două episoade în ediția de duminică din *Tribuna della Riviera*, cu pseudonimul de Melchi. Avea un subtext autobiografic și avea drept protagonist pe Italo Ferro, un tînăr om de știință italian. Răscolind prin pod în cufere vechi de familie, Italo regăsise hărțile și jurnalul unui străbun al său, întreprinzător explorator al Africii Australe, și aflase cu uimire că o populație misterioasă din deșert vindeca boala setei nestinse cu un lichen foarte rar care creștea în ungherele prăpăstioase ale acelor munți neprimitori. Gîndindu-se că din plantă s-ar putea extrage un elixir prețios, Italo se îmbarcase pentru Africa misterioasă. Primul episod se oprea aici promițînd aventuri mirobolante. Al doilea episod începea cu Italo în călătorie de-a lungul munților Atlas, pîndit de paznicii Reginei Luana, o femeie sîngeroasă și splendidă, care după ce-l luase prizonier încerca să-l facă să vorbească ademenindu-l cu farmecele sale. Partea centrală descria triumful lui Italo care, după ce reușise să se elibereze datorită devotamentului sclavei Nubia, nu numai că reușea să extragă un lichen de leac prețios pentru îngrijirea diabetului, dar ducea lumina civilizației Romei poporului oprimat de tiranica regină. Finalul povestirii, pe care Melchiorre îl considera partea cea mai reușită, deși era modelat după *Eneida*, descria sinuciderea Luanei care repudiată de acum de poporul său și rănită în iubire se lăsa arsă de vie pe un rug de lemne aromate în timp ce palatul său, zgîlțîit de un cutremur biblic, pierea împreună cu ea.

Cu această povestire în episoade Melchiorre cîștigase în secret o tăbliță de argint cu două

bărci cu pînze și o fascie de lictor pusă în joc de *Tribuna della Riviera*; și acum tocmai scria un al treilea episod cu Italo în conflict cu un trib de negri mititei și leneși care răpeau fete albe de pe coastă ca să le sacrifice idolilor lor de piatră. După ce scrisese și acest episod, Melchiorre se gîndea să iasă din anonimat și să strîngă cele trei povestiri într-un volum avînd titlul aceleia pe care o îndrăgise cel mai mult: *Lichenul Reginei Luana*. Ce surpriză pentru Asmara și cîtă considerație printre camarazi. La Federația îl stimau atît pentru că era inginerul de la Moșia Veche, cît și pentru maniera de a se comporta. A vorbi puțin, nu a emite judecăți personale însă drastice, a trata lucrurile de sus, constituiau maniera cea mai bună pentru obținerea respectului. Melchiorre învățase să orienteze spre propriul folos vechea timiditate și teama celorlalți.

25. *Te pienso y te quiero*

„Și aici e un anume progres", scria Asmara pe ilustrata cu trandafiri telegrafici dată de Gavure. „Ce crezi, că ai descoperit America? Duminica ies cu prietenele și fac o plimbare pînă în piață. Au reînceput să lucreze la teatru. Se va numi Splendore. Gavure a deschis un chioșc propriu sub monument, vinde ziare, înghețată și ilustrate și face mari afaceri. Mi s-a făcut o propunere, dar eu nici măcar n-am

luat-o în considerare, fiindcă te aștept luate-ar naiba. A ta Asmara."

Primi ca răspuns o ilustrată verzulie cu o herghelie de cai. Garibaldo o numea Senorita și spunea: *te pienso y te quiero* (: mă gîndesc la tine și te iubesc).

26. *Puțină mare*

Esperia, în singurătate, zugrăvi pereții în albastru. Se învîrtea desculță ca pe o plajă țărcuită, fixînd cu nostalgie orizontul colțurilor.

27. *Trei horoscoape pentru doi*

Asmara se duse la Zelmira ca să-i facă horoscopul. „Vino într-o seară cu lună, după cină", spuse Zelmira. Asmara reveni. Zelmira luă o strachină de tărîțe și o așeză cu spatele la ea. Descîntă tărîța îndelung, lăsînd-o să alunece între degete și învîrtînd strachina.

— Sînt două destine diferite, spuse, dar nu pot să-ți spun pe care îl vei alege.

— Vreau să le știu, spuse Asmara.

— Primul este că vei muri fecioară.

— Și al doilea?

— Al doilea că vei avea un fiu care va muri la treizeci de ani.

Asmara se întoarse cu fața albă.

— Fă și horoscopul lui Garibaldo.

— E prea departe, spuse Zelmira, nu iese ca lumea. Şi apoi aia e o familie de mult risipită.

— Te ajut să te gîndeşti la el, spuse Asmara.

Zelmira trecu un linguroi de lemn prin tărîţe şi reîncepu să-şi vadă de treabă. Tărîţa, ca şi cum cineva ar fi suflat înăuntru, formă un con cu o gaură înăuntru.

— Garibaldo va muri la treizeci de ani, spuse Zelmira, ca şi bunicul său, tatăl şi fiul său.

Asmara îi lăsă o sticlă cu ulei şi se îndreptă în grabă spre uşă.

— Doamne Dumnezeule, zise, dar el a trecut de vîrsta asta de cinci ani !

— Ce poţi să faci, zise Zelmira, asta spune horoscopul.

28. *Gura plină de prundiş*

Guidone se întoarse seara cu diligenţa, fiindcă dînd şi încasînd pumni, pusese ceva bani deoparte. Avea un costum în carouri, foarte orăşenesc, care pe umerii săi era în pericol să se rupă. Şi-l cumpărase cîteva luni mai-nainte, în plin antrenament, şi îi era chiar prea mare : fuseseră îndeajuns însă cîteva săptămîni de inactivitate pentru a se naşte problema vestimentaţiei. Se îngrăşase atît cît se poate îngrăşa unul deja gras precum Guidone ; părea un viţel. Coborî în piaţă şi privi împrejur, şi nu-i plăcu atmosfera şi nici privirile iscoditoare ale necunoscuţilor ce stăteau în faţa cafenelei. Prea curioşi. Traversă piaţa văzîndu-şi de treabă, ocoli prin spatele bisericii şi trecu pe lîngă cuptorul de cărămidărie. Bătu la uşa lui Gavure sperînd o poftire la masă dar, dimpotrivă, casa era deja în întuneric. Bătu din nou.

— Cine e ? auzi după cîteva minute.

— Sînt Guidone.

Şi atunci Gavure îi deschise.

Guidone intră într-o bucătărie ce părea nelocuită, cu focurile stinse, şi-l îmbrăţişă pe Gavure prin întuneric, ridicîndu-l de la pămînt.

— Maica Domnului, de cîtă vreme nu ne-am văzut !

Dar deja Guidone nu mai putea să vorbească, avînd în faţă pîinea şi perele scoase la repezeală.

— Da' ce-nseamnă toate precauţiile astea ? reuşi să spună cînd prima înghiţitură se rostogoli în stomac.

— Mai întîi povesteşte tu, spuse Gavure, apoi îţi explic totul.

Şi cu o voce ieşită printre dinţi care se mişcă Guidone povesti de japonezul care în loc să folosească braţele folosea capul şi cu o izbitură îi ruinase cariera.

— Mi se pare că am gura plină de pietriş, nu vezi ?

Şi ridicîndu-şi buzele cu degetele, cum se face la cai, arătă dinţii rămaşi, galbeni şi clătinîndu-se.

29. *Poate Cabiria*

Borgo devenea un oraş. La teatru se lucra în ritm susţinut ; avea deja faţada completă, cu o cornişă neoclasică şi Victoria din Samotrace ce indica numele scris cu litere de gips în relief : *Splendore*. Trebuia să se deschidă, se spunea, la viitorul carnaval, cu *Ţara clopoţeilor*, şi poate cu un film : *Cabiria*. Atîrna deja, lîngă intrarea închisă de două bîrne încrucişate, afişul unei femei îmbrăcată în alb cu mîinile încrucişate şi ochii daţi peste cap, pe fundalul unui oraş în flăcări.

Gavure ridicase un chioşc de tablă albăstrie cu cornişele traforate, pe latura pieţii de unde se vedea spatele lui Garibaldi şi al regelui. Stătea cuibărit pe o estradă care îl situa la acelaşi nivel cu cumpărătorii ce se arătau la fereastră ca să-i ceară ziarul. Cînd Asmara se duse acolo, în acea dimineaţă, cînd se celebra o sărbătoare a noului regim, Gavure îi făcu un semn ciudat, scotocind în pachetul cu ziare. Îi oferi o altă ilustrată cu doi trandafiri pe o telegramă care spunea *mi-aduc aminte de tine* şi murmură :

— Salută-l pe Garibaldo din partea mea cînd îi scrii.

Privi apoi împrejur bănuitor şi îi dădu un plic galben voluminos.

— Deschide-l doar acasă, şi după ce citeşti trimite-l lui Garibaldo.

Garibaldo primi la Buenos Aires zece exemplare dintr-un ziar clandestin. Era scris cu litere de-o şchioapă că poporul italian nu se lăsa sufocat de laţul dictaturii şi că se pregătea contraatacul. De ziare era lipit un bilet scris cu creionul : Ce mai dus şi întors. A trecut destul timp cu dusul şi întorsul ăsta. Maică-ta a dat în mintea copiilor şi zice că are foc pe degete. Aici facem ce putem şi noi. Rămîi însă cît vrei, oricum horoscopul depinde de mine şi nu-mi pasă dacă mor fecioară. Senorita lui Sanchi !

30. *Flăcăruile se sting*

Esperia înţelese foarte bine că sosise ultima sa noapte. Îi confirmă intuiţia cucuveaua care se aşeză pe coş : era singura persoană în casă şi prevestirea nu putea fi decît pentru ea. Se îmbrăcă îngrijit, pentru ca Zelmira să nu aibă prea mult de lucru, făcu un alt nod la cordonul crucii de război ca să nu mai aibă cum se dezlega cînd o vor fi pus în sicriu. Deschise fereastra ca să intre noaptea în cameră şi se întinse pe pat. Flăcăruile degetelor începeau să se stingă ca şi cum nu ar mai fi avut combustibil.

Garibaldo află vestea la locanda Vezuviu din Buenos Aires, unde îşi lăsase adresa, cu o lună întîrziere, reîntorcîndu-se dintr-un turneu.

„A murit într-o atmosferă de sfinţenie", scria Zelmira, cu taxă inversă.

31. *Două cufere de lenjerie*

Se anunţă Asmarei cu acordeonul argentinian, deschizînd burduful cu primele note ale unui tango apaş. Ea alergă afară înnebunită, călcînd în picioare tufişurile de trandafiri. Se sărutară pînă li se tăie răsuflarea, stîlcind acordeonul.

— Am două cufere de lenjerie, spuse ea cînd se desprinse.

Garibaldo rămase la cină pentru a sfîrşi de povestit Argentina. Mătuşa, în capul mesei, naviga în surditatea ei, dînd din cap aprobator. Fu o cină foarte lungă, fraza şi înghiţitura.

— Mănîncă, băiete că se răceşte, spunea mătuşa.

Episodul cel mai greu de povestit fu turneul la Rosario la volanul camionului unei trupe de revistă franţuzeşti unde trebuise să-l înlocuiască pe cîntăreţul ce avea amigdalită.

— Cine ştie cîte coarne mi-ai pus, nu se mai stăpîni Asmara.

— Da de unde, doar am învăţat muzica. Şi cîntă o bucată de virtuozitate, o mazurcă. Ar fi vrut să rămînă peste noapte la ea, dar Asmara îl însoţi pînă la portiţă. .

— Nu mai sîntem copii, o rugă Garibaldo.

— Trebuie să infirm un horoscop, tăie Asmara.

— Ce horoscop ?

— Ai răbdare, spuse îndepărtîndu-l.

Se sărutară la portiţă încă doi ani. Garibaldo lucra ca şofer la întreprinderea agricolă de la Moşia Veche, transportînd verdeţuri şi

legume la pieţe şi la haltă. Duminica o ducea pe Asmara la *Sparviero Danze* pe strada principală unde se dădeau în spectacol cu tangouri asudante şi foarte aplaudate. În iulie, la treierat, mergeau pe arii, unde Garibaldo storcea burduful armonicii. Întrepreta cîntece de sărbătoare şi melodii dansante cunoscute, dar dacă locul era sigur ataca *Addio Lugano bella.*

Cu Gavure se vedea rar, seara. Venea uneori acasă la Asmara pentru a lua o gustare şi a sta de vorbă, dar nu mai era ca altădată. Era ca şi cum şi-ar fi pierdut mînia şi elanul. Era prudent, reţinut, stătea ca pe ace, spunea în grabă noapte bună ; trecea o motocicletă şi sărea la fereastră să privească. Adesea era motocicleta lui Melchiorre care dacă vedea cele două biciclete la portiţă gonea înainte apăsînd pe acceleraţie.

— Gavure, politica te mănîncă, spunea Garibaldo.

Şi Gavure scutura din cap jenat, ca la un compliment.

— Cu unsoarea voastră n-o să reuşim să ne scoatem picioarele din rahatul ăsta, spunea Garibaldo. E nevoie de bombe.

Gavure tăcea, sigur că are dreptate. Pînă cînd într-o seară răspunse :

— Va veni timpul şi pentru asta.

Şi avea faţa tristă a celui care ştie cum se vor desfăşura lucrurile. Ne pregătim, spuse, vino cu noi şi vei vedea.

— Nu că nu vreau să vin, spuse Garibaldo. Dar îmi place să fac cum mă taie capul, nu vreau alţi stăpîni.

Gavure nu răspunse nimic și plecă docil fără să mai revină asupra subiectului. Asmara însă era mînioasă, arunca tacîmurile în tăcere.

— Dar ce ai ? o întrebă Garibaldo. Ce ai ?

— Nu trebuia să vorbești așa, făcu Asmara. Gavure nu are stăpîni. Adu-ți aminte că de unul singur se rămîne singur și că singuri nu se face absolut nimic.

— Liniștește-te, spuse Garibaldo, ce-nțelegi tu din treburile astea ?

Asmara păli și îl împinse afară.

— Fă-mi plăcerea și du-te, în seara asta nu te suport. Te crezi deștept fiindcă te pișî la perete.

Gavure începu să nu mai vină. Garibaldo se chinuia, dar nu spunea nimic din încăpățînare. Cînd trecea prin fața chioșcului îl saluta în treacăt : „Să trăiești !". Sau se ducea să cumpere ziarul. Făceau pe rezervații dar fiecare avea poftă să spună : „Cînd ne vedem ?" Și nu o spuneau.

32. *Un alt schimb*

Sosiră cu două mașini cîntînd *Giovinezza.* Erau vreo zece tineri cu ciucurele și capul de mort pe guler. Legară cu funiile statuia regelui care la prima zmuncitură căzu la pămînt într-un norișor de pulbere, fără a opune rezistență. Garibaldi oferi Italia cîteva nopți frizeriei de vizavi.

Cîteva săptămîni după aceea federația dădu un comunicat care condamna gestul „vandalilor necunoscuți" și propunea înlocuirea statuiei sustrase. Sosi cu trenul o ladă FRAGIL, lungă cît un coșciug, care fu deschisă în prezența autorităților.

Ducele, cu bustul gol și cu coif pe cap își ținea bărbia în sus și se părea că Garibaldi îi făcea o mare favoare oferindu-i Italia.

33. *Un imperiu pe timbre*

Unii copii născuți în zilele acelea fură botezați Macallé. Timbrele descriau imperii minunate.

„*Cu pușcă și cu cuțit voi merge-n Africa de Răsărit...* „îngîna Melchiorre. Începuse să vină în toate sîmbetele ; sosea îmbrăcat în alb fiindcă uniforma de șef de cuib i se părea nepotrivită. Ciocănea la ușă timid, de fiecare dată mai estompat de grăsimea nesănătoasă a încheieturilor articulației degetelor. Își agăța pălăria de ușa de la intrare, pe dinăuntru, și se așeza pe marginea scaunului monologînd cu mătușa adăpostită de pereții surdității sale. Mirosea țigara de foi și cu ochii rătăciți în gol urmărea broderia Asmarei pe gherghef. De atîta tăcere se putea auzi acul străpungînd stofa întinsă ca o membrană. Adesea încerca să fluiere marșuri coloniale care pe buzele sale deveneau melodii lîncede și melancolice. As-

mara îi arunca o privire severă și fluieratul se stingea din lipsă de suflu.

— Nu mă înțelegeți, trebuie să cucerim al patrulea țărm.

Mîinile transpirate se agățau cu disperare de țigara de foi, înmuind-o.

— De ce nu te duci și tu în Africa, în loc să vii aici să bați cîmpii, replica Asmara.

Havana era umflată de sudoare și foaia de tutun de deasupra se desprindea ca o panglică creață. Melchiorre își privea pantofii, descurajat.

— N-am putut din cauza diabetului.

Asmara trebuia să-l asculte vorbind melancolic de africi cunoscute prin intermediul propagandei : ceaiul și bananele, al patrulea țărm, marile cascade, civilizația Romei. Ar fi vrut să-l dea afară, dar nu o lăsa inima ; și nu atît pentru că îi era teamă de o răzbunare împotriva lui Garibaldo. Uneori venea la clacă și Zelmira, intrată parcă într-o cutiuță a anilor care o apăra de moarte. Îi rămăsese o voce ce supraviețuise tinereții și pe care o cruța preferînd gesturile. Aducea uleiul său în strachină și îi descînta pe fasciști în tăcerea de după cină.

— Rahat de cîine. Rahat de cîine.

Îi deochie de atîtea ori că într-o zi sau alta trebuia să dea o molimă peste ei.

— Ar trebui să vă concentrați mai degrabă asupra ștabului ăl mare, îi spuse Asmara.

— Ăla doar cu un ștreang de gît ! și Zelmira rîdea arătîndu-și gingiile.

34. *Guadalajara*

Ziarele preamăriră șoimul Balearelor, care zbura printre stolurile de aeroplane ale roșilor, eschiva rafale de mitralieră, făcea pe neașteptate o piruetă și le ataca pe la spate ; și pentru roșii nu mai era nimic de făcut.

— Nu răzbesc, spunea Asmara.

Garibaldo primi o scrisoare via Marsilia. Venea de la Guadalajara, nedatată :

„Montero Primo quebrò su filo. No passaran. Montero Segundo.“ [1]

Atunci Garibaldo înfrînse zăbava și se duse drept la Gavure. Îl găsi la chioșc, ca întotdeauna.

— Gavure, zise. Să terminăm cu copilăriile. Eu plec, nu mai pot să stau aici.

Și îi arătă scrisoarea.

Gavure avea o față resemnată, trăgea obloanele chioșcului în vîrful picioarelor.

— Dar unde vrei să te duci ? îl întrebă. Scrisoarea e veche. Barcellona a căzut ieri. Dacă nu crezi ziarele fasciste uită-te la ăsta.

Și deschise un ziar adevărat, scoțîndu-l de sub haină. Stăteau în mijlocul pieții, trecea lume.

— Închide ziarul ! spuse Garibaldo. Dacă ți-l văd te jupoaie.

— Nu-mi pasă, răspunse Gavure.

---

[1] Montero Primo și-a rupt firul [vieții]. Nu vor trece. Montero Segundo (span.).

35. *E nevoie de voință*

— Ne cunoaștem de douăzeci de ani, spuse Garibaldo, și sîntem logodiți de cincisprezece. Vrei să îmbătrînim virgini ?

Era un subiect pe care Asmara îl evita, sau o tulbura.

— Eu am principiile mele, spunea, și vezi să nu mă ofensezi.

Garibaldo nu voia s-o ofenseze ; puteau însă să se și însoare ; ce tot fac, ca doi copii, stînd de veghe seara în jurul mesei ?

— Totdeauna e bine să te cunoști la timp, răspundea Asmara, dacă nu căsătoriile se năruie.

Sau :

— La nuntă cu confete, a doua zi cu defecte.

— Dacă nu mi-ai cunoscut defectele în douăzeci de ani, spuse Garibaldo, înseamnează că n-o să le mai cunoști, fiindcă eu m-am plictisit de melodia asta. Îmi fac bagajul și plec.

Asmara se clătină de spaimă. Știa cum era Garibaldo și dacă-l apuca zăpăceala era capabil să lase totul baltă și să se care. Era făcut așa.

— Dacă nu mă mărit cu tine acum, spuse Asmara, am motivele mele. Ai însă puțină răbdare, doar un pic, fiindcă momentul e aproape. Am găsit o modalitate.

— Ce fel de modalitate ? Vrei să explici toate ghicitorile astea ?

— O modalitate, spuse Asmara. O modalitate. Ai să vezi ai să vezi. E nevoie de voință.

Și îl expedie cu blîndețe, sigură că o va aștepta.

36. *Iubirea de aproape este infinită*

„Frați creștini, năzuiți la harurile cele mai înalte. Și eu vă voi arăta calea cea mai sigură. Chiar dacă aș vorbi limbile oamenilor și îngerilor, lipsa iubirii de aproape m-ar face să fiu un bronz sunător sau un țimbal țipător. Și chiar dacă aș avea darul profeției și aș cunoaște toate misterele și toată știința, fără iubirea aproapelui aș fi un nimic. Și chiar dacă aș împărți toate bunurile mele și mi-aș oferi corpul ca să fiu ars, nimic nu mi-ar fi de folos în absența milei. Iubirea de aproape este mărinimoasă și blîndă ; nu este invidioasă, nu se laudă, nu se umflă, nu este nerespectuoasă, nu pune mai presus interesul său, nu se mînie, nu ține cont de răul care i s-a făcut, nu se bucură de nedreptate, ci este satisfăcută de adevăr ; crede totul, scuză totul, speră totul, suportă totul. Iubirea de aproape nu se va sfîrși niciodată."

Don Milvio se opri din citit și privi în afara ferestrei. Era fragmentul preparat pentru viitoarea predică duminicală : întîia epistolă a sfîntului Pavel către corintieni. Privind cîinii vagabonzi care se hîrjoneau în fața bisericii se gîndi că anii la Borgo trebuiau să aibă cu multe luni mai puțin decît era normal. I se

părea că trecuse doar o iarnă de cînd inventase mașina hidraulică a egalității și cu energia disperării se arătase la fereastră ca să-l cheme pe Garibaldo. De fapt trecuseră aproape patruzeci de ani, egalității îi urmase o perfecționare de accesoriu, dreptatea, și un alt om murise din cauza violenței și samavolniciei, omorît cu bîtele.

Don Milvio sfîșie în bucățele mici hîrtia cu epistola sfîntului Pavel și le aruncă pe fereastră distrîndu-se să le privească cum se răsucesc în aer ca niște confeti. Cu greu, aproape cu disperare începu a se gîndi cu ce anume ar fi putut să o înlocuiască. Se gîndi și se gîndi, dar nu găsi nimic. Și atunci se decise că nu va mai spune nimic ; chiar așa, nimic.

37. *Un trosnet de adio*

Era o noapte plină de greieri, cu o lună congestionată care promitea zăpușeli frecvente. Garibaldo se sculă în chiloți, cu vătraiul în mînă și deschise ușa pentru gemetele scîncite de nenumărate ori. Era însă Asmara și nu reușea nici măcar să suspine, avea vocea plină de nisip.

— Fasciștii l-au bătut pe Gavure.

Trebui s-o tîrască înăuntru, ca și cum după rostirea mesajului sarcina ei se sfîrșise și putuse în sfîrșit să devină de piatră, cum ar fi vrut.

— Vorbește mai lămurit, cum s-a întîmplat ?

Îl duseseră în terenul asanat ca să-l bată pînă la sînge, iar seara cu automobilul îl descărcaseră în piață în nesimțire. Nu rezistase, din cauza constituției sale. Era în agonie.

— Doctorul nu vrea să se miște din casă, zice că are temperatură. L-a văzut Zelmira, spune că nu mai are mult. Te cheamă, printre horcăieli.

Garibaldo ieși cu bicicleta în noapte. Cei doi bătrîni plîngeau la căpătîiul mesei. Zelmira, ghemuită pe un scaun jos, îngîna o litanie șuierată printre gingiile fără dinți. Intră în penumbra camerei și se făcu lumină în ceața de sudoare rece care acoperea pleoapele lui Gavure. Apropie urechea de buzele sparte, pentru a surprinde sensul horcăitului. Avea un surîs ironic, sau poate se strîmba, străduindu-se să vorbească.

— Singura favoare pe care mi-o puteau face nu le-a reușit.

Garibaldo îl privi întrebător. Timpul trecu, se făcuse întuneric, feștila murea. Gavure înălță cu greu o mînă deschisă și tăie aerul cu dosul palmei.

— Îndreaptă-mă.

Așteptă să moară ținîndu-l de mînă, promițîndu-i că a înțeles. Coborî sub scară și luă maiul.

— Voi să nu urcați, le spuse bătrînilor. E un serviciu pe care mi l-a cerut numai mie.

Îl puse pe brînci. Gavure cîntărea cît un dop de plută. Preferă să meargă pe bîjbîite, fără să aprindă lumina care se înăbușise. În-

fășură maiul cu o pătură, ca să nu-i lase urme, și trase lovitura privind afară pe fereastră luna stingîndu-se în spatele mănăstirii.

Gavure se îndreptă cu un trosnet surd, întinse toracele, desfăcu membrele. Crescu.

Îl sărută pe frunte în timp ce îl așeza pe pernă.

38. *O sută de exemplare*

Tipograful continua să se joace cu cuburile de plumb ca și cum conversația nu l-ar fi privit.

— Aici facem doar afișe autorizate, tinere. Dumneavoastră faceți insinuări.

— Ascultă, spuse Garibaldo, îți bați gura degeaba. Pe Vuretti l-au omorît aseară, cu șuturi în față.

— Îmi pare rău, spuse viziera lăsată. Dar dacă erau motive politice nu acesta e locul potrivit pentru a fi căutate. Aici venea doar să lucreze.

Garibaldo îl apucă de guler și-l ridică în sus de pe taburet.

— Știu eu ce treabă făcea, lepădătură! strigă. Și încetează odată să mă iei drept idiot, fiindcă n-am venit aici să-mi pierd vremea.

Îi dădu drumul și viziera căzu la loc.

— Ce vrei?

— Legăturile cu Borgo începînd de azi le țin eu. Și acum explică-mi ce trebuie să fac, și nu-mi vorbi de politică, că eu cu patronii am ce am din tată-n fiu, mai mult decît din convingeri.

Viziera se ridică și se îndreptă către un dulap în perete cu o trapă în loc de fund. Coborîră pe o scară portativă într-o pivniță.

— Iată, spuse viziera, arătînd un pachet cu ziare. Ți se cuvin cincizeci.

— Pot să duc și de două ori pe atît, zise Garibaldo.

— Nu face prea tare pe viteazul, că e prima seară. Mai întîi învață. E o marfă care se plasează greu. Vuretti le distribuia și de la chioșc, tu va trebui să te duci cu ele.

— Și numele? întrebă Garibaldo.

Masca se coborî din nou.

— Tinere, vrei cumva și un megafon ca să faci publicitate în piață? spuse cu o voce dogită. Du-te, piei. Și descurcă-te, că nu pari prost.

Dar înainte de-a pleca viziera îl rechemă. Avea în mînă un cubuleț de plumb cu litera C, rupt la jumătate.

— La Borgo, spuse, e o legătură. Dacă vine unul cu cealaltă jumătate, el e. Eu însă nu știu cine este și poate că nu se va arăta la față ca să nu se expună.

39. *Se inaugurează cu o farsă tragică*

Splendore era gata. Îl făcuseră teatru-cinema cu un ecran înfundat în scenă și cu două ghirlande de flori și fructe pictate pe laturi. Sta-

lul era de lemn, cu scăunașe numerotate pe spetează cu tăblițe de email azuriu, ca ochii; numerele fără soț la stînga, cele cu soț la dreapta. Și o galerie cu balconul de fier pictat. Se zvoni: „Îl inaugurează săptămîna aceasta." „Cînd?" „În ziua cutare." Și se gîndeau: ce vor da? Un film, o piesă de teatru? Și dacă va fi așa ce piesă? O comedie ca să rîzi, o dramă, o farsă? Nu se putea ști. După care apăru afișul cu Cabiria cu ochii dați peste cap, ușor îngălbenit și boțit pe la colțuri.

— Îl dau. De data asta îl dau cu adevărat, Cabiria!

Asmara, cu o seară înainte, era emoționată. Broda grăbită un guler albastru pe care voia să-l pună cu această ocazie.

— E un film fascist, spuse Garibaldo. Filmul unui fascist. Ce să cauți acolo?

— Mie îmi plac filmele, răspunse Asmara, și am văzut atît de puține.

A doua zi piața era plină de lume. Era și lume străină, din satele vecine. Mulți erau îmbrăcați bine, se vorbea de toate. Cinematograful provoca euforie. Însă Splendore rămînea închis. Puseseră un difuzor pe gîtul Victoriei de la Samotrace care părea să anunțe de la un moment la altul: „Teatrul-cinema Splendoare este declarat deschis." Se auzi dimpotrivă o voce lunecoasă și piața amuți, luată prin surprindere. Primele cuvinte erau:

„Luptători pe uscat și pe mare!"

Fu primul spectacol la Splendore. Și fu și ultimul fiindcă izbucnise războiul.

40. *Contează mai mult cauza decît logodnica*

Trecu un an greu cu transpirații reci și treziri bruște, dar legătura nu se arătă la față. Uneori îi era frică să doarmă în casă și se culca în fînărie, luînd cu el pistolul cu butoi cumpărat la circul francez. Asmara îi citea pe față neliniștile, îi punea întrebări îngrijorată.

— Ce ai Garibaldo, spune-mi, destăinuiește-te.

— Las-o baltă, răspundea Garibaldo. Am arsuri la stomac.

Într-o seară găsi un bilet sub ușe. Îl deschise cu teamă așteptîndu-se la cine știe ce. Era însă legătura care-i scria cu litere de tipar.

Nu-mi convine să mă cunoști. Sîmbăta viitoare lasă jumătate din ziare în grădina Asmarei sub tufișul de trandafiri.

Semnat: legătura din Borgo.

Petrecu o săptămînă de neliniște. Era o cursă? Și apoi, legătura îl știa bine, știa că Asmara era femeia lui. De ce alegea tocmai locul acela ca să ia materialul, astfel încît, dacă ar fi fost descoperiți, să compromită o a treia persoană? Se decise să nu urmeze indicația.

Săptămîna următoare însă, sosind acasă găsi un bilet mai peremtoriu:

Idiotule. Am făcut treaba asta timp de zece ani cu Gavure și totul a mers bine, și acum vii tu și-ți permiți să faci ce-ți trece prin cap.

Lasă ziarele unde ți-am spus, cretinule, și află că este mai importantă cauza decît logodnica.

Nu-i rămase decît să se supună. Printre altele era în întunericul cel mai absolut : un timp se gîndise la Guidone, dar el într-adevăr nu putea fi întrucît îl trimiseseră în Rusia.

41. *O pălărie pe ușă*

— Dumneavoastră știți unde este și trebuie să-mi spuneți.

Melchiorre stătea cu picioarele desfăcute în pragul ușii, legănîndu-se ca un bețiv. Asmara văzu însă că era mînie și invidie și iubire neîmplinită.

— Vino înăuntru, prostule, spuse Asmara.

Se așeză ca un ierarh, pentru prima oară în acea casă ostilă atît de dorită : cu picioarele încrucișate și cu o mînă pe burtă.

— Vă previn că nu am venit în vizită amicală. L-am denunțat pe Garibaldo la comandamentul german. Pentru activitate subversivă.

Asmara se apropie de el și-i arse o palmă.

— Asmara, bîlbîi Melchiorre palid.

Cu degetele umede răscolea în buzunăraș căutînd țigara salvatoare. Asmara îi arse o altă palmă și Melchiorre se strînse într-un colț tremurînd. Simți cum îi îmbrățișa fără vlagă picioarele plîngînd. Spunea că nu mai putea, că îl obligase, abuzase, zdrențărosul ăla, cu nemții aici, ce figură făcea, în fiecare zi cu manifestele pe monument numindu-i asasini, batjocorind, incitînd la revoltă.

— Ridică-te, spuse Asmara. Ridică-te și ieși.

Melchiorre se liniști, își netezi părul răvășit, se privi în oglindă.

— Asmara, eu... în toți acești ani nu am avut curajul să vă spun...

— Ieși, spuse Asmara, ieși. Avea foarfecele în mînă și le clincheni. Ieși înainte ca să fac vreo prostie, că nu vreau să-mi mînjesc mîinile.

Melchiorre își uită pălăria în cuiul de la intrare.

42. *Pîine și jumări*

— Te caută, spuse Asmara cu un aer funebru. Dacă te găsesc te jupoaie.

Garibaldo aprinse o țigară și cu privirea se cățără pe vîrful muntelui.

— Săptămîna trecută, spuse, am visat că făceam dragoste.

— Mi se pare că sîntem pe-aproape, răspunse Asmara. Am tulburări care ar putea să-ți confirme visul. Ai încă puțină răbdare.

— Dar care e diferența, insistă Garibaldo.

— Am un horoscop de rupt, nu pot să-ți spun mai mult.

Garibaldo nu se mișca de la portiță.

— Vrei să-nțelegi odată că te caută ?

— Să mă și găsească, feciorii ăștia de curvă. Ai să vezi ce-o să-și stoarcă mintea.

Îl căutară în tot satul, cu furie, centimetru cu centimetru. Șeful de cuib se învîrtea prin sat cu cizmele înnebunite, bătînd călcîiele. Făcură să intre aer în pivnițe închise de pînze de păianjeni seculare, răscoliră butii pline cu șoareci, perforară toate saltelele din Borgo ; Garibaldo nu era.

Asmara se ducea să-l întîlnească în fiece seară. Lăsa trandafirii în fața portretului lui Quarto și îngenunchia ca să vorbească, rugîndu-se.

— Ce noutăți mai sînt ? întreba Garibaldo din partea cealaltă a pietrei funerare.

— Sîntem singuri, la discreția lor. Fac razii, au ridicat oameni. Găsesc o pușcă de acum cincizeci de ani și execută. Îi duc la asanări și după ce-i omoară îi aruncă în șanțuri. Dar, mai degrabă, spune tu ce faci ?

— Dorm bine. Coșciugul lui Quarto ocupă loc puțin. Cred că l-au făcut fărîme.

— Ai poftă de mîncare ?

— Ce mi-ai adus ?

— Pîine și jumări.

Cînd se făcea noapte Garibaldo răsturna piatra de mormînt, își vîra mîinile între trandafiri și le scotea cu pîine și jumări. Dacă nu era clar de lună își permitea chiar o plimbare printre morminte și se ducea să-și facă nevoile dincolo de zid. Într-o seară ceru hîrtie și creion.

— Dar cum faci să scrii ? spuse Asmara.

— Am o lumînare, nu-ți bate capul.

Asmara o puse la cutia poștală pentru Melchiorre. Garibaldo preferase o ilustrată, ca s-o

citească și poștașul și s-o povestească la tot satul.

Porc de șef de cuib nerod,
Ți-a venit vremea la prohod.

Garibaldo

— Melchiorre parcă a înnebunit, spuse Asmara două seri mai tîrziu.

Șeful de cuib chiar înnebunise. Bolea la pat și de mînie corpul i se umflase de spume verzui. Părea un broscoi burtos.

— Au pus afișele, zise Asmara.

— Afișele ?

— Da, le-au lipit pe toate zidurile din sate. Sînt trup și suflet cu nemții, îi iau pe toți, chiar și pe cei bătrîni.

Garibaldo simți că se sufocă în locul acela strîmt și apăsător.

— În munți sînt partizanii, continuă Asmara. Dacă te duci la ei nu te mai prind. S-a întors Guidone din Rusia cu o friulană. Don Milvio i-a ascuns în casa parohială, în noaptea asta se duc la partizani.

— Mă duc și eu, spuse Garibaldo.

— Mai întîi treci să-mi spui la revedere, spuse Asmara. Am o surpriză pentru tine.

43. *Cincizeci de kilograme*

Guidone înainta cu încălțările acoperite de praf rusesc autentic pe care l-ar fi adus pînă acasă, dacă ar fi ajuns : descîntec, poate, sau

blestem ; sau pentru a feri de o amintire trecătoare faţa aceea fără ţară a unui soldat rus în perfectă stare de conservare datorită gerului care-l făcuse de sticlă, care-i dăruise acele încălţări oferindu-i picioarele îndreptate ca acele de busolă către occident.

Se opri să examineze slăbiciunea sa şi se gîndi că ar fi putut să se ridice în zbor la bătaia vîntului doar dacă şi-ar fi desprins încălţările şi să zăbovească într-o cădere liberă de-a lungul prăpastiei care promitea o saltea de ceţuri. Dar nu o făcu : lăsă în schimb să cadă o ţîşnitură de urină şi surîse către nimeni, un surîs plin de găuri. Un Guidone de cincizeci de chile nu mai era Guidone, poteca însă care cobora în zăpadă era deja drumul spre casă şi coşul care fumega în vale era italian.

Goală, aproape de foc şi contra luminii bărbăţia lui Guidone ieşea monstruos în evidenţă din cauza slăbiciunii.

— E groasă cam ca picioarele, spuse friulana desfătată de teamă.

— Picioarele sînt subţiri, răspunse Guidone, tremurînd sub pătură.

— Poţi rămîne, spuse friulana, nu însă gratis.

— Şi cu ce te plătesc ? spuse Guidone.

Friulana arătă spre pat.

— Trăiesc mereu singură, aici nu trece nimeni, chiar înainte de război lumea trecea rar, iar acum...

— Nu cred să reuşesc, spuse Guidone, nu am nici tărie şi nici tragere de inimă.

— Vedem noi după cină, spuse friulana.

Cu ajutorul vinului şi al focului bărbăţia lui Guidone uită frigul rusesc şi slăbiciunea. Friulana trase patul în faţa focului şi se tolăni cu o pernă pe piept.

— Ce faci ? spuse Guidone.

— M-ai lovi cu toate coastele astea !

Guidone se aşeză peste ea, nedecis între seducţia pernei şi dorinţa de femeie.

— Nu-mi vine, încercă să obiecteze.

— Da de unde ! rîse friulina arcuindu-şi spinarea, şi-l îmbrăţişă.

În seara cînd intrară în Borgo şi se duseră drept la Asmara, fiul lor trebuia să se nască peste şase luni. Şi era sortit să se nască într-o căsuţă mai rea decît cea în care trăise mama sa : deschisă la vînturile munţilor, unde partizanii făcuseră un depozit de alimente.

44. *O zi de iarbă*

Era o noapte cu lună în creştere, cu o licărire colaboraţionistă, care inunda cimitirul. Garibaldo se pregătea să iasă cînd simţi scîrţîitul portiţei de la intrare. Nu putea fi Asmara care se întorcea. Asmara trecea întotdeauna prin portiţa laterală care dădea spre groapa comună, între chiparoşi şi ierburi înalte, şi de acolo o lua pe cărarea ce ocolea satul. Lipi ochiul de găuricea aflată sub candelă, cîmpul vizual era însă un cerc strîmt cuprinzînd cavourile şi cămăruţa unde pazni-

cul vindea garoafe și luminări de ziua morților. Marmura pusă pe pavajul gol al coridorului îi aduse zgomotul pașilor. Patru sau cinci oameni. Zgomotul deveni o vibrație foarte ușoară care da furnicături în urechea lipită de lespede și prin gaură nu se mai văzu nimic din cauza unui corp prea apropiat.

— Asta e ? întrebă poruncitor o voce de ofițer într-o bună italiană.

— Asta e, răspunse flasc o voce într-o italiană normală.

Vocea își trase nasul și scuipă o flegmă.

Garibaldo simți un șiroi de gheață care i se scurgea în picioare pe spinare și sub brațe. Pe măsură ce șiroiul cobora, îi paraliza corpul. Încercă să miște degetele, dar erau anchilozate, de marmură. Spaima îi dădu sugestia unei lucidități inutile.

— E o idee a lui Melchiorre. A reușit să ghicească bastardul.

— Doborîți, spuse vocea germană.

Prima lovitură de pat de pușcă se transmise direct din marmură la dinții săi.

— Mai repede, spuse vocea germană.

Grindina de lovituri trecea direct din marmură la dinții săi, prin creer, cu tot atîtea descărcări electrice. Simțea, cu aceeași luciditate care îi sugerase numele delatorului său, furia inutilă de a se fi lăsat găsit înțepenit ca un pește afumat incapabil să miște un deget.

— Tensiunea nervoasă e de vină, se gîndi încercat de zădărnicie. În fond îi așteptam în fiecare seară.

Lumina torței electrice se strecură prin găurice și proiectă o rază foarte fină care tăie în două paralelipipedul mormîntului.

— Nu e nimeni, spuse vocea flască.

— Scoateți coșciugul, tăie lama vocei germane.

Doar atunci Garibaldo înțelese că răscoleau în mormîntul de alături. Acel bastard de Melchiorre se înșelase, indicase mormîntul tatălui său. Apa rece, dintr-o dată, deveni așa de caldă încît fu înfășurat de un nor de aburi. Simți zgomotul surd al coșciugului care cădea pe pardoseală : o rafală de mitralieră făcu să geamă lemnul.

— Deschideți, strigă vocea germană.

Paturile puștilor rupseră capacul.

— El e ? întrebă vocea germană.

— Nu, spuse o altă voce, ăsta e mort de mult.

— Porcule, spuse vocea flască. Și Garibaldo nu înțelese la cine se referea.

Plecară trăgînd nebunește asupra pietrelor de pe coridoare, distrîndu-se cu biliardul macabru al gloanțelor care ricoșau peste marmură. Garibaldo își scoase pantofii și întoarse piatra de mormînt ; prefera să meargă desculț fiindcă făcuse pe el și pantofii fleșcăiau. Tatăl său, omorît de două ori, era neatins de viermi și descompunere. Părul îi albise și avea încă în mînă ceasul, strîns atît de tare încît nici automatele nu-l desprinseseră. Garibaldo, cu pantofii în mînă se strecură pe portița laterală și intră în întunecoasa iarbă înaltă. Nu-l trăgea inima să se ducă la Asmara și

apoi deja se crăpa de ziuă dinspre mare. Înaintă în cîmp și se lungi într-un lan de mei ca să privească cerul care se lumina. Avea nevoie de o zi de iarbă după atîtea zile de ciment.

45. *Neliniștea și voința sterilizează femeia*

Asmara îl aștepta în salon, cu ferestrele camuflate și o cămașe de noapte brodată. Cînd îl văzu intrînd tresări : în luna asta de stat în mormînt, la umezeală, devenise mai alb ca de obicei, părea o stafie cu foc pe creștet.

— Te-am așteptat aseară.

— Aseară n-am putut.

— Să mergem în cameră.

Patul era făcut cu cearceafurile brodate. Garibaldo îl privi fără să înțeleagă.

— A sosit momentul, spuse Asmara.

Lăsă să i se sfîșie fecioria veștejită pe cearceafurile brodate, iubindu-l ca dintr-o datorie uitată, resemnată în propria ei hotărîre. Pînă la urmă se decise să vorbească.

— Am rupt horoscoapele, spuse. Sînt bătrînă.

— Nu este adevărat, spuse Garibaldo.

— Ba da, răspunse Asmara, de o lună.

— Dar cum s-a întîmplat ?

— Poate de neliniște, spuse Asmara. Sau din cauza tăriei voinței. Dacă ai ști cît de mult m-am gîndit cum trebuie să fac pentru a rupe horoscoapele.

— Ce horoscoape ? întrebă Garibaldo. Da, în fine, vrei să-mi spui și mie ce e cu povestea asta ?

— De acum nu mai are importanță, reluă Asmara. Las-o baltă, e o poveste veche.

Îl însoți pînă la poartă, ca altădată.

46. *Se topește clopotul*

SS-iștii făcură infernul exact cum îl descrisese don Milvio în fiecare duminică din amvon : un zid de flăcări înalte și pîrîitoare, pline de urlete. Îl făcură însă cu mijloace artificiale, cu benzină, și îl situară în biserică, și pîrîitul era erupția mitralierei care arunca foc peste foc.

Era la căderea serii. SS-iștii se răspîndiră în evantai, perechi pe fiecare stradă. Borgo era scufundat în tăcere, vînăt de strigătele străine. Bocancii se opreau în prag și puștile băteau în ușă. Baionetele străpungeau saltelele de paie.

— Nu sînt bărbați, nu sînt.

Deschideau brațele. Erau în munți.

Gurile puștilor le conduseră pînă la piață. Era o gloată și își tîrau copiii de mînă.

— E mai bine să nu plîngem, spuse Nerina care avea un fiu șchiop. Ăștia nu suportă lacrimile și dacă plîngi te omoară.

În jurul monumentului, spate în spate, ca să-și dea curaj, ascultară ultimatumul ofițerului care vroia să știe tot despre nimicul știut de ele.

— Cine vorbește în numele tuturor ?

Agitația se potoli.

— Bine. Și făcu un gest.

Don Milvio se trezi cu bufniturile bidoanelor de benzină care se rostogoleau spre zidurile bisericii împinse cu lovituri de picior. Auzi apoi un vuiet, ca de vînt puternic, și pleznetul unei ploi biblice. Străluci un fulger fără tunet iluminînd camera cu zori timpurii. „E o furtună", se gîndi don Milvio și se arătă la fereastră. Valul de flăcări îl făcu să se tragă îndărăt. Strigă ca un nebun, vocea îi fu însă absorbită de foc. În cămașă de noapte traversă casa parohială, intră în clopotniță și se agăță de frînghii. Clopotul însă scoase un sunet idiot, ca un geamăt care nu ajungea pentru a acoperi pîrîitul infernului. Atunci, încurcîndu-se în cămașa de noapte, urcă greoi scările în spirală ca să dezlege limba clopotului care credea că fusese legată de paraclisier, înainte de a muri. Găsi clopotul pe punctul de a se dizolva : un con enorm fleșcăit ca un biscuit muiat în apă.

— Clopotul se topește din solidaritate, spuse don Milvio, cînd reintră în casa parohială, servitoarei care îl aștepta cu buzele încremenite în expresia unei rugăciuni pe care spaima o cristalizase în invocația inițială.

Flăcările se răsfrînseră asupra satului luminîndu-l ca ziua. Acum se făceau albăstrui, fiindcă din cauza căldurii săriseră pietrele de mormînt din paviment și morții vechi ardeau împreună cu morții recenți. Clopotul începu să se topească, picurînd și continuă toată noaptea. Fiecare picătură de plumb care atingea pardoseala clopotniței, după un zbor de cincizeci de metri, suna ca o tainică bătaie de clopot pentru mort, atît de înaltă cum nu se mai auzise. O auziră în toată cîmpia, pe o rază de zeci de kilometri. Dimineața, cînd biserica era un cîmp înțelenit brăzdat de rîuri, don Milvio urcă în clopotniță și găsi doar limba de fier a clopotului care rezistase la căldură.

47. *Migrație*

Se spune că în zorii acelei dimineți au plecat ferestrele. Mai întîi s-au desprins în zbor ferestrele casei parohiale, rotindu-se deasupra pieții pentru a chema la adunare tovarășele. Una cîte una se desprinseră toate și se adunară la apelul șefului de grup, într-un fremătător stol în formă de coadă de rîndunică. Apoi, la un semn al conducătoarelor, ridicară pînzele spre apus. Mergeau la joasă înălțime, bătînd din obloane în ritmul lent al unui zbor larg și liniștit, ca niște gîște sălbatice. Vîntul, dacă le străbătea, le făcea să fluiere ca păsările tinere. Foarte curînd deveniră o linie subțire și se pierdură către mare. Casele, cu orbitele goale, rosteau capitularea.

48. *Al patrulea țărm*

— E Asmara, strigă sentinela între stînci. E una din Borgo, o cunosc, nu trageți.

Oamenii se ridicară stingînd focul în virtutea obişnuinţei de a fi precauţi.

— Asmara ? spuse în sinea sa Garibaldo. Ce vrea asta ?

Era chiar ea, se zărea clar printre tufişurile pitice, înaintînd cu părul negru în vîntul de martie, printre gălbinele. Avea o valiză de carton şi o pereche de pantaloni de soldat. Garibaldo alergă în întîmpinarea ei.

— Ce vrei să faci ?

Asmara puse valiza pe pămînt şi îşi şterse transpiraţia.

— Mi-a venit o îndoială, spuse.

— Ce îndoială ?

— O îndoială.

— Vrei să mă lămureşti o dată pentru totdeauna ?

— Ei, calmează-te, Garibaldo, spuse Asmara. Dacă ai şti cît de calmă am fost eu. Deşi sînt iute la mînie.

Îşi trăgea în sus pantalonii prea largi care îi cădeau pe şolduri.

— Nu vreau să te văd murind la treizeci de ani, asta e. Şi nu mă mai întreba altceva.

— Bine, dar eu am trecut de vîrsta asta de aproape douăzeci de ani, spuse Garibaldo.

— Ei, un an în sus, unul în jos... Uneori se fac greşeli de timp în împrejurările astea.

Ridică valiza şi se îndreptă hotărîtă.

— În orice caz de astăzi sînt partizană.

Garibaldo o ţinu de un braţ şi se aşeză pe un bolovan.

— Am auzit clopotele bătînd a mort. Munţii erau luminaţi de o strălucire care venea din cîmpie.

— La Borgo era, spuse încetişor Asmara. Au ars oamenii.

— Şi tu cum ai scăpat ?

— Am fost la Melchiorre, am petrecut noaptea.

Vorbea privind în depărtare, ca şi cum îşi amintea cu mare greutate.

— Ce ţi-a făcut ?

— A murit în zori.

— L-ai omorît ?

— Nu a fost nevoie, era în agonie. Dimineaţa a vomitat verde.

— Povesteşte-mi, spuse Garibaldo.

Asmara se aşeză pe o piatră. Se făcuse de acum zi de-a binelea.

— Era ora opt cînd au început să se audă bocancii pe stradă. Au trecut două camioane pline cu bidoane şi le-au descărcat în faţa bisericii. M-am gîndit : ăştia fac un măcel. Şi am fugit afară ca să spun celorlalţi. Băteam din poartă în poartă : sînt Asmara, spuneam, ăştia fac un măcel. Am adunat vreo sută şi i-am dus în spatele grădinii, printre trestiile de pe marginea canalului. Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă. Femeile îi împiedicau pe copii să plîngă punîndu-le mîna peste gură. Cînd i-am strîns le-am spus s-o ia de-a lungul şanţului către mare, încotro vor vedea cu ochii : dar repede, departe. Eu vin mai tîrziu, am spus, trebuie să merg într-un loc, repede, repede. M-am dus în pivniţă şi am luat ceva, nu găsesc nimic

în afară de secure. Am luat securea. Mergeam de-a lungul zidurilor, cu securea pe umăr, dinspre piață se auzeau deja urlete. M-am îmbrăcat de mort, mă gîndeam. Mă gîndeam la el, vinovatul de toate, blestematul. Am ajuns la casa lui și ușa era deschisă. Totul era deja în întuneric. Zbirii lui au șters-o, m-am gîndit, s-au dus să vadă sabatul, călăii. Urc scările în vîrful picioarelor. Ușa de la camera lui era întredeschisă, intru înăuntru și el era pe pat, cu bale la gură și ochii în tavan. Mă privește, apoi vede securea și surîde printre bale. Nu rîde, fac eu, fiindcă am venit să te omor, fecior de cățea. El continuă să zîmbească și-mi face semn că nu e nevoie ; arată către o sticluță de pe scrin, o băuse pe toată. Ai ales o otravă potrivită, zic eu, și tu ești un șoarece, un chițcan scîrbos de cloacă. M-am dus la fereastră și am deschis-o larg. Privește, îi fac, privește blestemat șoarece otrăvit, ce fac semenii tăi. Intra pîlpîiala focului, ca un soare roșu. De acolo biserica se vedea pieziș, chiar dacă era departe părea a fi la doi pași, sub fereastră. Se ridicase un vînt cald, de furtună, care agita perdelele ca pe niște pînze. Apoi rafalele au stins plînsetele. Ce se-ntîmplă, întrebă el. E al patrulea țărm al tău, îi fac. A început să plîngă, sughița. Ah, acum plîngi, am zis, acum plîngi. Am petrecut noaptea la fereastră. El ațipise. L-am scuturat și l-am ridicat. Trebuie să mori treaz, i-am spus, și amintește-ți odată pentru totdeauna. Vroia să-i dau mîna. Reîncepuse să sughită. De ce nu am avut niciodată curajul, bîlbîia. Fața îi

crăpa de umflătură, părea un balon de tîrg. Chiar și mîinile : ca două baloane. Nu se mai putea mișca, era tot înțepenit, ridicat pe perne ca să privească afară. Închide-mi ochii, îmi face, fie-ți milă, închide-mi ochii. Tu ce-ai fi făcut ?

Garibaldo, cu un vreasc, răscolea în băltoaca de scuipături pe care o făcuse pe pămînt.

— Ceea ce ai fi făcut tu.

— I-am închis ochii. Se făcuse ziuă.

49. *Și-ntr-o zi se sfîrși războiul*

Eliberatorii intrară într-un sat mort. Și cei vii vroiau să fie morți și nu ieșiră în prag. Trebuiră să intre în case soldații să cînte limbi de neînțeles pentru a spune cu strîngeri de mînă și îmbrățișări că războiul se sfîrșise, într-o singură zi.

50. *De ciudă sau de bătrînețe*

Trebuia percheziționată mănăstirea, erau ordinele comandamentului, pentru a evita ascunderea acolo a vreunui neamț rătăcit care ar fi putut apoi să iasă la lumina zilei și să facă vreun măcel din disperare. Soldații însă întîrziau la poartă fiindcă atunci cînd ce e mai rău a trecut ți-e frică și de umbra ta. Țineau armele automate pregătite, cu degetele

nervoase, cîte unul fuma. „Stingeţi ţigările", spuse ofiţerul american.

Poarta cedă la prima împingere, întredeschisă ca şi cum ar fi aşteptat o vizită şi se treziră pe neaşteptate descoperiţi în curtea interioară. Prima reacţie avută fu aceea de a se arunca la pămînt, nimeni însă nu mişcă, luaţi pe neaşteptate, fiindcă se aşteptau să se găsească în faţa unui german disperat, şi, dimpotrivă, găsiră doar ierburile paraginii. Se dispuseră în semicerc la un semn al ofiţerului şi înaintară precauţi, cu armele automate strînse la piept, evitînd să calce pe ramurile uscate ; făcură razia printre buruieni punînd pe fugă şerpii de casă şi şopîrlele care-şi aveau cuibul aici netulburate.

— Răspîndiţi-vă doi cîte doi, spuse ofiţerul.

Intrară în hol rînd pe rînd, de parcă ar fi fost invitaţi să tragă în paloarea marmoreană a sfîntului Vicenţiu care în penumbră părea neamţul disperat. Doi pătrunseră în săliţa alăturată, o încăpere întunecoasă cu tavanul boltit şi pavajul în tablă de şah, şi se retraseră în faţa zăbrelelor de lemn cu model auster care în alte timpuri marcase graniţa, în conversaţii, între cei ce renunţaseră la lume şi cei care mai trăiau încă în ea. O umbră păru că aleargă dincolo de zăbrele şi fu deajuns să dezlănţuie focul unui automat : mănunchiuri de schije bătură pereţii şi spărturile deschise făcură să se vadă o pelerină agăţată de un cui de peretele din fund, uitată aici cine ştie de cînd. Mănăstirea continua de-a lungul coridorului şi pe pavajul de cărămidă continuară

să meargă în perechi, ca pionii la şah, cu mişcări învăţate în război. La fiecare uşă se opreau, gurile automatelor priveau înăuntru, cercetau colţurile, spuneau : „nimic nici aici". Apoi se opriră fiindcă auziseră pe unul dintre ei strigînd. Strigătul era :

— Mîinile sus !

— Întoarce-te, ordonă tovarăşul celui care strigase.

Călugăriţa stătea la mesuţă, cu capul pe braţe şi privea pe fereastră, dar nu se întorcea, ca şi cum n-ar fi auzit.

— Vezi dacă este chiar o soră, spuse tovarăşul celui care strigase.

Celălalt ţîşni iute înainte, cu un braţ întins şi cu automatul de veghe, şi smulse scufa imaculată care tremura în curentul de aer provenit de la fereastra întredeschisă ; şi ca dintr-o găoace căzu pe bluză un şuvoi de păr de un roşu agresiv în ciuda încărunţirii. Capul, din cauza izbiturii, se întorsese şi arăta un obraz stafidit care privea în tavan cu ochii sticloşi ; gura însă părea expresia în care o cristalizase surpriza morţii ; o grimasă de îndărătnicie şi de milă de propria îndărătnicie.

— Pare moartă de ciudă, spuse tovarăşul celui care strigase.

— De ciudă, sau de bătrîneţe, spuse celălalt.

Se făcea întuneric. Neamţul disperat nu era. Singura disperare pe care o găsiseră în toată mănăstirea era strîmbătura de neînţeles de pe buzele călugăriţei moarte.

51. *Infailibilitatea papei nu mai e o dogmă*

Aflară că don Milvio se făcuse schimnic pe munte, dincolo de grădinile cu măslini și dormea într-o gaură : o crăpătură între stînci și iederă. Îl așteptară multe duminici apoi deciseră să organizeze o procesiune. Femeile se strînseră spre amurg pe treptele bisericii pătate de negru, cu o lumînare în mînă apărată de o pălărioară de hîrtie. Le conducea Zelmira, cu un batic negru pe cap. Copiii salvați, cu o cămașă de noapte albă, făceau pe îngerii. Se cățărară pe curbele potecii muntelui cîntînd *Bella tu sei qual sole* [1]. „Don Milvio, don Milvio", strigară cînd ajunseră la o sută de metri de grotă. Și se așezară în semicerc, așteptînd. Don Milvio ieși afară. Din sutana agățată pe patru bețe de trestie își făcuse un umbrar ca să se apere de senin. Era îmbrăcat cu niște izmene de flanelă și cu o cămașă din care îi ieșeau perii albi pe piept. Ridică brațele spre cer ca pentru a cere tăcere desăvîrșită.

— Vă mulțumesc că ați venit, strigă, fiindcă mi-ați luat o piatră de pe inimă, și nu puteam să cobor în sat.

Trecură cîteva minute, ca și cum don Milvio nu ar fi avut curajul să vorbească.

— Enoriași, reluă el în sfîrșit cu o voce de stentor, enoriași. Vă numesc așa pentru ultima oară, pentru că e ultima oară cînd vă vorbesc

[1] Ești frumoasă ca soarele.

ca preot. De acum înainte mă numesc Scrocci, fără don. Scrocci și atît.

Cucuvelele, în spatele crucii mari de fier care amintea un pelerinaj din vechime, începură să sughită. În afară de ele se auzeau doar greierii.

— În toate aceste nopți (don Milvio continua să arate cerul ca pentru a-l lua drept martor) m-am gîndit mult. Am mîncat lăcuste, ca sfîntul Ieronim și am băut picături din albastrul cerului ca să-mi mortific carnea și cred că am ajuns la adevărul meu. Vă voi striga unul singur de la înălțimea acestui amvon de munte, nu pentru a vă impune o credință, ci pentru a vă da un sfat. Toate celelalte sînt treburile mele și nu interesează pe nimeni.

Trecu un murmur, își dădură cîte-un cot și Zelmira făcu :

— Sssst !

Don Milvio lăsă să treacă un minut bun pentru a găsi forța să extragă din sine numai adevărul său. Cînd reîncepu să vorbească, tonul nu mai admitea contrazicere.

— Enoriași, strigă, enoriașii mei cei de pe urmă, vă spun doar atît : infailibilitatea papei nu mai este o dogmă și cine crede în ea este un prost.

Ecoul munților recepționă ultimele cuvinte și le repetă și mai convingător. Don Milvio lăsă jos brațele și făcu un gest larg cu mîinile, invitîndu-i să se ducă, ca atunci cînd declara slujba terminată. Zelmira se decise pentru toți :

— Nu am fost chiar prieteni, spuse, dar cineva trebuie totuși să stea de vorbă cu el.

Se desprinse din centrul semicercului și merse spre el. Era deja seară și erau două pete întunecate sub pata neagră a sutanei-umbrelă. Îi văzură gesticulînd îndelung, apoi don Milvio plecă hotărît, făcu semn de rămas bun la toți cu mîna și se strecură în gaura dintre stînci.

Nu îl mai văzură. Ori de cîte ori se duceau să-l strige în fața deschizăturii „Scrocci, ei Scrociii !“ auzeau o voce care venea mereu mai din adînc, ca și cum don Milvio ar fi săpat ca un vierme pentru a se strecura în pămînt. Unul jură chiar că auzise pe cineva sub podeaua casei și declară că era don Milvio care săpa ca o cîrtiță, călătorind pe sub pămînt. Apoi vocea se îndepărtă într-o asemenea măsură că pentru a o auzi trebuiau să se ducă în zori, cînd tac și greierii, și să strige de mai multe ori. Lipind urechea de pămînt, dacă aveai auzul fin, puteai auzi un suspin slab și un *crrr crrr crrr* vag, ca un cariu foarte îndepărtat. Nu se mai arătă la față, se pierdu în adîncurile lumii : ca un naufragiat încăpățînat se lăsă pradă adevărului său pe care nimeni, în afară de Zelmira, nu putuse să și-l însușească.

PARTEA A TREIA

1. *În jargon*

Îl văzură apărînd în fundul pieții dinspre partea străzii care ducea la plajă. Era o zi dintr-un iulie atît de vîntos că Borgo era învelit într-un nor de praf : pulberea nisipoasă a plajelor, depășiți fiind kilometrii pămînturilor asanate, se oprea scînteind la poalele colinei. Garibaldo veni înainte în vîntul pieții sprijinindu-și borul pălăriei cu mîna. Se opri sub monument, puse traista pe pămînt și urină pe soclu privind de dedesubt antebrațele cărnoase ale Democrației care primea Italia din mîinile Eroului celor Două Lumi.

— E Garibaldo, spuse Guidone arătîndu-și dinții crenelați din a căror cauză îl numeau Mănîncăprundiș.

Guidone fusese campion de lupte libere și promitea să facă carieră. Participase chiar la o întrecere în Franța. După care primise o lovitură de cap în gură și dinții i se stricaseră în numai o lună, și așa i se terminase cariera.

— E Garibaldo. I-au dat drumul. Grupulețul stătea sub pergola de la Splendor, care își adăugase un bar la fațadă, cu vreo zece mesuțe

de fier. Lîngă intrare, pe partea stîngă, atîrna afişul unui film care ar fi trebuit să inaugureze cinematograful cu vreo zece ani înainte. La dreapta un manifest îngălbenit scris de mînă :

SEARA ASTA LA CINE TEATRU SPLENDOR
LA ORELE 21 ADUNARE POPULARĂ
DESPRE PROBLEMELE FABRICII
POPULAŢIA E INVITATĂ SĂ IA PARTE

Garibaldo înaintă cu pas majestuos, gata să strîngă mîinile întinse. Într-o clipă grupul se strînse ciorchine, fiindcă fiecare vroia să afle noutăţi.

— Eu sînt cel ce am de aflat noutăţi, spuse Garibaldo. Şi privea numele de gips de pe faţadă.

Apoi îşi dădu seama că ultimul E căzuse şi, în fond, numele suna mai bine, mai exotic.

— Să mergem înăuntru, băieţi, e mai răcoare, spuse Mănîncăprundiş.

— Ne-au dat un alt stăpîn, arătă Garibaldo spre monument.

— Eh, spuseră ceilalţi.

— Da' cine mai crede, spuse Garibaldo.

Intrară în salonul răcoros, deja pregătit pentru adunarea de seară. Pe scenă era o mesuţă cu patru scaune şi o bătrînică mătura pe jos. Comandară oranjada şi se pregătiră să asculte.

— Cînd îl inaugurăm ? întrebă Garibaldo.

Îl lăsară să răspundă pe Mănîncăprundiş care era un fel de bun la toate.

— Dacă merge aşa acoperim cheltuielile anul viitor. Barul cîştigă binişor, la ultimul festival al ziarului *L'Unità* a fost o hărmălaie.

— Vine toată Casa Poporului ? întrebă Garibaldo.

— Proiectul e să-i lăsăm numele de Splendor, care de-acum e cunoscut în toată cîmpia, şi să adăugăm dedesubt : Casa Poporului.

Vorbea Cecchino, un blonziu cu obrazul de nevăstuică, văr cu Gavure, şofer la abatoarele comunale.

— Ce-ai păţit, Garibaldo, întrebă unul.

Garibaldo începu să vorbească şi grupul amuţi.

— Răul îl laşi să dospească. M-am dus învelit în cearceaf şi m-am întors zgribulit. Cu toanta plină de zorzoane în gaura aia lucrătoare. Dar nu mi-am dat jos nădragii.

Şuşoteală, exclamaţii. Părea o limbă străină.

— Asta nu e pe altă limbă, dragii mei, spuse Garibaldo pufăind din ţigară. Asta, dragii mei, este minunea secolului, se numeşte limba jargon.

Şi ştia şi ruscailler jargon, care era jargonul fransé. Îl învăţase un marsiliez care mucegăise la pîrnaie fiindcă rupsese nătînga unui ştab.

Cînd îi povestiră de fabrică, Garibaldo era prea obosit să mai asculte.

— Aş avea o propunere, spuse, dar să vorbim mîine seară. Acum, lăsaţi-mă să merg acasă, sînt prea obosit. Şi apoi vreau să-i fac o surpriză Asmarei.

Se ridică și o luă spre casă. Se gîndi la acea seară de acum zece ani, o seară la fel, cînd se dusese la Asmara și anunțase :

2. *Todde*

— Am găsit de lucru, anunță Garibaldo. Asta e o Todde nouă.

Aceia îi angajau pe toți, fără să aleagă. Erau atîtea lucruri de făcut : să reconstruiască canalele, să pietruiască străzile cocoșate de mine, să înlăture dărîmăturile. Era și un sector specializat care căuta proiectile să le dezamorseze. Contra unei plăți bune se risca în schimb viața. Pentru necalificați lucrurile stăteau astfel : plata se făcea jumătate în bani și jumătate în bonuri alimentare : un pachet de orez, de făină și de zahăr pe zi.

— Dacă te hotărăști ne căsătorim, continuă Garibaldo. Spune-mi cînd crezi de cuviință ca să fac hîrtiile.

Asmara părea preocupată, nu se hotăra să răspundă, nu ridica ochii de pe broderie.

— Sînt în doliu după mătușa, murmură, lasă să treacă. Nu te grăbi tocmai acum, am așteptat atîta.

— Dar e moartă de trei ani, obiectă Garibaldo.

— Doliul nu se poartă cînd e război, spuse Asmara, se poartă cînd e pace. Am început să-l socotesc din ziua eliberării.

Garibaldo se resemnă să aștepte. Se ducea la ea în fiecare seară, ca odinioară. Cînd vremea îngăduia zăbovea un moment în grădină ca să aleagă un trandafir. Făceau dragoste pe cearceafurile brodate, avînd nostalgia sălbatică a timpului irosit. Cînd Asmara se decise să iasă din doliu, dictă condițiile sale. Vorbi cu o blîndă hotărîre, rugîndu-l să înțeleagă. Ea nu se muta din casă. Era deja bătrînă, în casa aceea locuise mereu, aici muriseră ai săi, așteptase atîta : atîtea nopți cu ochii la broderie și cu urechea îndreptată către orologiu, numărînd anii. Garibaldo încuviința din cap.

— Și atunci cum facem ?

Se părea că Asmara se gîndise deja la toate.

— Nu vreau să te văd aici, în casa asta. Nu e de tine, nu te-ai simți în largul tău. E mai drept ca fiecare să rămînă în casa lui.

Altceva îi stătea însă pe buze.

— Că tot vorbim, spune-mi tot, forță Garibaldo.

— Vreau o bătaie dublă de clopote.

— Dar dacă tot nu ne căsătorim în biserică, spuse Garibaldo. Nici nu te gîndi ca preotul să lase să ți se bată dublu.

Nu fu posibil în nici un chip să-i schimbe ideea. Se încăpățînă spunînd că era sărbătoarea ei și că bătaia dublă și-o plătea.

— Ori așa, ori nu mă mărit.

Recurseră la Zelmira care se duse să vorbească cu noul preot : un tinerel cu părul pomădat care pusese prețuri pipărate la botezuri și parastase, și care toate duminicile spunea de la altar despre comuniști că mergeau în infern. Comuniștii duseseră Italia la ruină, fiindcă dacă nu ar fi fost comuniștii nu s-ar

fi născut fasciştii, deci n-ar fi fost nici război şi nici nemţi. Era, din fericire, De Gasperi.

În talerul cu ani al Zelmirei se deschisese o găurice prin care viaţa începea să scape : era vocea, un şuier subţire cu care începuse să se exprime, abandonînd semnele.

— O bătaie dublă pentru acel mîncător de preoţi care se însoară civil, spuse parohul. Nici nu mă gîndesc.

Zelmira se prefăcu că pleacă.

— Avea dreptate don Milvio, murmură.

Parohul deveni palid.

— Cum adică ? întrebă cu răsuflarea tăiată.

— Nimic mai mult decît am spus, zise Zelmira, că avea dreptate don Milvio.

— Şi ce-a spus don Milvio ? găsi curajul să îngîne parohul cu ironie prefăcută, ca şi cum ar fi spus, să ne vedem de treabă ; şi în adîncul său gîndea : a venit momentul s-o trag pe sfoară, o s-o-ntorc pe dos.

Dar Zelmira era deja în pragul uşii.

— Ei, spuse. N-o să ţi-o spun tocmai ţie. Vezi-ţi de treabă.

— Aşteptaţi, spuse parohul.

Şi astfel se căsătoriră cu dublă bătaie de clopote.

3. *Ce înseamnă o rentă viageră ?*

O duceau în oraş şi ea se lăsa dusă. Îi plăcea să meargă cu automobilul : cînd era tînără în acel oraş mergea cu docarul cu mama ei, înainte de Paşte, să facă tîrguieli. Se opreau

în piaţa aceea din marmură şi se plimbau de braţ.

— Trebuie să fiţi frumoasă şi curată, îi spuseră, fiindcă altfel Episcopul simte mirosul.

Dar cum ar fi putut să-l simtă în acea sală plină cu garoafe, pardosită cu teracotă lustruită şi cu două cădelniţe pe coloane : nu se putea simţi mirosul.

— În fund este Episcopul.

Tocmai în fundul coridorului lung ca un tren ; ea se gîndi că nu va ajunge pînă acolo : trebuiră să o ducă pînă la uşa biroului.

— Sărutaţi-i inelul, înţelegeţi, sărutaţi-i inelul.

— Da, da, dădea din cap aprobator Zelmira.

Dar apoi uită fiindcă lumina bătea în spatele Episcopului şi pentru ca să-l privească trebuia să strîngă pleoapele ; vorbea domol şi ea nu înţelegea cu clopotele acelea la doi paşi care la un moment dat începură să latre ca disperatele şi nu se mai terminau odată. După care el îşi aprinse o ţigară, dacă s-a mai văzut un Episcop care să fumeze ; dacă l-ar fi văzut pe stradă ar fi spus că nu era un Episcop adevărat, era unul îmbrăcat în Episcop : dar în locul acela, cu toate slugile şi diaconii, aşezat la birou, cu fereastra dinspre piaţă la spate, trebuia să fie chiar Episcopul.

Dar chiar şi episcopii adevăraţi au dreptul să ceară anumite lucruri ? Şi apoi sînt maniere şi maniere şi la asta se încăpăţînă Zelmira : cu atît mai mult cu cît era atît de bătrînă că mai bătrînă nu se putea fi, şi ce

însemna pentru ea rentă viageră? Dar chiar dacă nu ar fi deranjat-o cu manierele sale blînde de cumpărător, ceea ce îi spusese don Milvio rămînea între el și ea: de ce trebuia să-i povestească acestui tinerel încărunțit care fuma țigări contraluminii, în camera aceea puțind a garoafe?

— Nu i-ați sărutat inelul.

— Nu trebuia să faceți așa.

— L-ați ofensat pe Eminența-sa.

O reînsoțiră la automobilul care o aștepta în piața de marmoră. Cînd era tînără în orașul acela se ducea cu docarul, cu mama ei, înainte de Paște, după cumpărături.

4. *Ibrișinul provoacă transpirația*

Asmara rămase sceptică pînă la urmă, chiar dacă Zelmira o încredințase:

— I-am dat poruncă, l-am speriat.

Însă tocmai cînd lua tocul să semneze în registru izbucni bătaia dublă. Ieșiră din Primărie la braț, Asmara avea o rochie trandafirie din ibrișin brodat. Traversară strada și se opriră în piață ca să mănînce un parfeu la chioșcul care fusese al lui Gavure. Acasă îi aștepta Zelmira, care se îngrijise de tratație, cu Guidone și friulana. Fu o sărbătoare melancolică cu Asmara care plîngea de veselie, aproape cherchelită dintr-un păhărel de lichior luat pe nemîncate, ca să prindă curaj. Un plîns care părea de mîhnire o zgudui în momentul tăierii tortului de nuntă, dar după cafea își reveni, își șterse ochii și urcă în cameră să se aranjeze. Cînd coborî, după ce se schimbase de ibrișinul care o făcea să transpire, găsi invitații moțăind de atîta băut. Garibaldo, care se bălăbănea în somn, țîșni în sus dintr-o dată cînd simți o mînă pe spate. Era într-un mormînt, sub o lespede. Nemții se opriseră chiar în fața ei și ofițerul arătă spre lespede. Garibaldo îi urmărea printr-o găurice în marmură, aflată chiar sub candelă. „Ieși, spuse ofițerul, te-ai ras chiar cu șmecheria ta. Nu trebuia să mergi chiar pînă acolo încît să-ți pui portretul pe lespede!“ Garibaldo se întoarse și privi năucit portretul de deasupra candelei cu gaz. Era Volturno.

„Dar ăsta nu sînt eu, ăsta e unchiul meu Volturno!“ strigă cu convingere.

Ofițerul surîdea ironic.

„Ce-nseamnă asta, sughiță Garibaldo, vreau să știu ce înseamnă. Acesta este mormîntul unchiului meu Quarto, unchiul meu Volturno a dispărut în Africa!“

Nemții însă își dădeau jos uniformele. Nu erau nemți, erau italieni. Rîdeau.

„A fost o glumă, hai, nu fi supărat“, spunea ofițerul punîndu-i o mînă pe umăr. A fost o glumă, acum poți să te duci acasă“.

— Poți să te duci acasă, spuse Asmara. Am o grămadă de treabă după-amiază.

Garibaldo își aranjă părul și își puse sacoul. Pe cămașă, ei drăcie, era o pată de vin. Invitații îl urmară continuînd să-i ureze fericire

Asmarei. Rămase Zelmira care dădea o mînă de ajutor la strînsul mesei.

— Trec diseară, strigă Garibaldo din poartă.

5. *O idee a lui Mănîncăprundiș*

Era o vară de o bogăție nemaivăzută ; unii spuneau că datorită faptului că pămîntul se ușurase, uitase de bombe și își regăsise fertilitatea. Cerul era continuu azuriu, pînă și noaptea, părea că a ales o culoare definitivă.

Refăcuseră de acum toate ferestrele. Așteptaseră cîțiva ani, cu speranța secretă că se vor întoarce, chiar dacă părea o absurditate poate mai mare decît credința în fuga lor ; între timp le înlocuiseră cu rulouri de rogojină, cartoane presate, placaje pictate în verde. Însă în acea vară se deciseră cu toții, unii mai întîi, alții mai tîrziu. Cu acea refacere vădită a pămîntului lucrurile reveniseră la normal : și dacă ferestrele nu se întorseseră însemna că mai bine era să nu mai fie așteptate.

Sau poate a prevalat bunul simț : unde se mai văzuse un sat fără ferestre ? Înainte da, spuneau bătrînii. Înainte nu se băga în seamă, lipseau atîtea lucruri, atunci cînd oamenii tăiau stuful. Dar acum, cu progresul, cînd toți își cumpărau motoretă, cînd se mînca chiar și în zilele de lucru carne. Și noul paroh adăugă de la amvon : nu vedea marele progres pe care De Gasperi îl adusese Italiei ? Era timpul să se renunțe la acel însemn, părea o bravadă, o dorință de aducere aminte cu

orice preț, pentru patru sau cinci bombe, căci nu au fost mai multe ; ca să facă să sară în aer ferestrele unui sat așa de mic ajungea doar o bombă.

Splendore ar fi trebuit să se deschidă în septembrie.

— De data asta chiar se deschide, se zvonea, pacea e stabilită.

Se făcură mii de presupuneri cu ce anume va fi inaugurat. Un film, o operetă sau un bal ? Cei mai mulți spuneau că un film, poate din dorința de a vedea unul în culori, despre care se povesteau minunății.

Și Garibaldo înlocuise ferestrele. Le pusese pe balamale duble, din precauție, nu cumva să se întîmple ceva și să vrea să plece. Vegeta într-o după-amiază de amintiri argentiniene.

— Garibaldo, strigă din stradă o voce întreruptă de șuierături.

Era Mănîncăprundiș care intră cu un zgomot de pietre în gură. Maniera sa cea mai bună de abordare a oricărui subiect era descrierea timp de o jumătate de oră a tuturor fazelor întîlnirii franceze în care primise lovitura de cap în dinți. De aceea Garibaldo îi zise :

— Spune-mi imediat fiindcă mi-e somn.

Mănîncăprundiș, scărpinîndu-se pe burtă, ceru un pahar de vin. La al șaptelea pahar Garibaldo aderase. Era o idee de mîna-ntîia aceea de a cumpăra teatrul Splendore în cooperativă. Și apoi avea deja un nume înainte de a intra în funcțiune : în doi sau trei ani se amortiza. Și pînă una alta se puteau

aduna, se puteau face proiecții : și locul devenea al lor.

— Să facem și barul cooperativei legume-fructe, șuierară spărturile danturii lui Mănîncăprundiș.

6. *O poveste și un clapon*

— S-a terminat cu lucrul, spuse Garibaldo. S-a sfîrșit cu Todde, s-a sfîrșit și cu lucrul. O luăm de la început.

Era îngenunchiat peste un cearceaf de pînză aspră, cu vopsea și pensule.

— Privește puțin în grădină, spuse Garibaldo.

Asmara ieși în pragul ușii și văzu un scuter pe suport.

— L-am cumpărat la mîna a doua, cu lichidarea de la Todde. Motorul merge ca ceasul.

Picta un tînăr îmbrăcat în roșu care arunca un picior însîngerat peste cupola Sfîntului Petru.

— Da' ce te gîndești să faci ?

Garibaldo se ridică ștergîndu-și mîinile cu o cîrpă.

— Ai să vezi că nu murim de foame. Știu muzica și o grămadă de cîntece. Armonica are burduful în stare foarte bună. Pînă nu găsesc un loc de muncă stabil mă plimb.

— Nu rentează, spuse Asmara.

— O să vînd și claponi, spuse Garibaldo.

O salbă de sate despicată cu pîrîiturile scuterului : colinele Gavine, acoperite de scaieți ; Rupecavo sărac în apă, de unde se putea invidia lama azurie a mării depărtate ; Filettro pitulat în umezeală ; după care sate depărtate de cîmpie către mlaștini : piețe prelungite de ferestre ovale, scufundate în după-amieze albe brăzdate de corbi tîrzii. Garibaldo sosea și descărca din portbagaj claponii, armonica argentiniană și afișele ilustrate. Începea cu povestea intitulată *Roma și lișițele* și se vedea un garibaldian care dăruia Romei mai întîi un picior apoi viața. Și apoi povestea unui om singur și palid care dispărea într-un amurg african portocaliu : se numea *Mort pentru un pumn de muște*. Și apoi povestea unei cruci de război, a unei femei devenită albastră tot gîndindu-se la mare, a unui cocoșat care pusese să i se rupă spatele mort ca să coboare în mormînt drept, a unui clopot topit din solidaritate, a unor anume ferestre fugite de groază.

Claponii se vindeau bine.

7. *Cine e și cine nu e*

Se întoarse circul francez.

Fu o concurență nemiloasă la barul cooperativei, deja deschis pe fațada de la *Splendore*, gol toată săptămîna. Conduceau însă mustățile lui Monsieur Oignon. Maciste, zbîrcit ca o minge dezumflată, răspîndea rumeguș pe pistă înaintea intrării cailor. Și firul lui Montero Secondo probabil că se rupsese la Guadalajara. Nemesicus era singur și fericit

luînd înfățișarea unui oarecare yeti tibetan. Pacos Bill, cu părul oxigenat, trase dibaci cu ambele mîini din patru pistoale, găurind un MULȚUMESC de sfîrșit de spectacol pe o pancartă de staniol.

8. *O jumătate de literă de plumb*

Deveni celebru în toată cîmpia și chiar mai departe. Îi invitau la nunți foarte îndepărtate plătind onorarii grase, masă și casă. Pleca pe scuter, adeseori o lua și pe Asmara. Erau mereu nunți în aer liber, cu dansuri sub bolți de viță și funde roșii la butonieră. Apoi într-o zi se întoarse foarte nervos fiindcă partidul îl contractase pentru serbările ziarului l'Unità.

— Fii atent că-mi murdărești broderia, spuse Asmara.

Se pregăti timp de o lună. Cînta de dimineața pînă seara, scria cîntece pe foile calendarului, adapta cuvinte partizane pe muzica tangourilor argentiniene.

Fu o serbare de neuitat : trei zile neîntrerupte, cu o mare mulțime. Se vîndură mai multe înghețate și răcoritoare decît în timpul focurilor de artificii de sfîntul Alexandru, ceea ce dădea măsura succesului. Mai întîi era totdeauna un miting introductiv, apoi un film despre Eliberare, dansuri și cîntece. Garibaldo se urcă pe podium cu armonica. La început avea trac, dar apoi îi trecu, se regăsi pe sine însuși și execută repertoriul cu măiestrie.

Termină cu un cîntec pe care-l pregătise mult, o baladă în rime asonate, de stil dantesc, unde vorbea de un infern făcut cu benzină. Fu un succes fără precedent și mulți plînseră, veniră să-l îmbrățișeze. Vocea megafonului, cînd lucrurile începură să ia proporții, încercă să dedramatizeze : „Aceste momente întunecate din fericire au trecut. Dar ele trebuie să fie mereu prezente în memoria noastră fiindcă nu uităm niciodată ce a fost fascismul !“ Și se trecu la partea a doua a manifestării : la cursa în saci.

În seara aceea se duse să doarmă la Asmara. S-ar fi simțit prea singur în acea casă de pe pereții căreia azurul începea să se decojească. Și apoi simțea nevoia să o pună la curent ; dealtfel era un pas important, o decizie.

— Am luat carnetul de partid, spuse.

Asmara broda. De acum broda orice îi cădea sub ochi ; brodase toată lenjeria din casă : fețe de masă, cearceafuri, prosoape, pînă și perdelele de la ferestre. Surîse șiret, ca și cum n-ar fi crezut, fără să desprindă ochii de la broderie.

— Tu ?! Și anarhia ?

— S-a sfîrșit cu vremea aia, spuse Garibaldo. Azi este nevoie să fim uniți, să ne organizăm. Avea dreptate Gavure, unitatea dă putere.

Asmara se ridică suspinînd, deschise un scrin și scoase un carnețel :

— Sîntem tovarăși, spuse aruncîndu-l pe masă.

Garibaldo o privi fără să priceapă, ca și cum și-ar fi bătut joc de el.

— Îl am de mult, nu-ți face griji, nu-l am de azi. Îl am de cînd și-a luat Gavure chioșcul. Tu stăteai în Argentina și dansai tango.

Garibaldo o privea dezarmat. Asmara își desprinse lănțișorul de la gît și îl tîrî pe masă. El luă brelocul de plumb în mîini și înțelese totul.

— Ei, da. Eu eram legătura lui Gavure. Distribuiam ziarele jumătate-jumătate, el la chioșc și eu la domiciliu.

Garibaldo simți că ia foc. Bătea, învinețit, cu pumnii în masă.

— Și m-ai făcut să-mi las ziarele în grădină toate sîmbetele, toate sîmbetele. Nu mi-ai spus niciodată nimic !

— Oh, ascultă, tăie scurt Asmara, erai așa de îngîmfat, atît de sigur de tine. Voi bărbații vă credeți tari fiindcă vă pișați la perete.

Garibaldo mergea în sus și în jos prin încăpere, ca un animal în cușcă.

— Și-abia acum îmi spui, urlă. Acum, după zece ani !

— Nu te aprinde așa tare, spuse Asmara. Mi-a scăpat, a trecut totul atît de repede. Și apoi aveam alte lucruri pe cap, cu grija aia pentru horoscop.

— Ah, horoscopul. Blestematul ăla de horoscop ! suspină Garibaldo. A fost obsesia ta. Obsesia ta și nenorocirea mea.

Și începu să se dezbrace ca să se culce.

9. *Cineteatrul Splendore*

Începu să meargă în fiecare seară la Splendore. Erau atîția tovarăși care veneau din cîmpie și discutau la măsuțe ca să se răcorească. Venea Patruzecișiopt pe bicicletă, care apoi a căzut de pe o schelă și a rămas imobilizat la pat, mai rău decît un accident. Mănîncăprundiș povestea odiseea sa franțuzească, întîlnirea cu acel taur japonez, cu un cap ce părea o protuberanță a gîtului și doi ochi de broască țestoasă, fără pleoape, care nu se mișcau nici măcar cînd îl izbeai sub centură.

— Ca să nu mă pună la podea, mă arcuiesc. Fă podul, îmi zice antrenorul, fă podul. Fac podul, dar era ca de paie, fiindcă japonezul se apropie cu protuberanța ca și cum ar fi vrut să-mi spună ceva la ureche și-mi arde un cap drept în gură.

10. *Restaurantul Călugărițele vincențiane*

— Trebuie dărîmat acest perete, spuse arhitectul. Grilajul îl menținem întrucît dă culoare, chiar dacă trebuie reparat : în spate vine garderoba.

Șeful de echipă înaintă pe coridorul întunecat, dincolo de capelă, pînă la refectoriu. Arhitectul avea pantaloni de culoare deschisă și pantofi cu talpa de cauciuc. Ținea în mînă un caiet și lua notițe.

— Și căzile ? întrebă șeful de echipă.

Se oprise perplex în fața celor două vase de gresie așezate la intrare în refectoriu. Nu puteau fi spălătoare, păreau căzi : nu păreau nici măcar pentru apa sfințită. Și atunci ?

— Ei, spuse arhitectul notînd. Momentan le menținem, în cel mai rău caz punem în ele verdeață sau pietriș de rîu. După care mai vedem.

Examina refectoriul, socotea metrii cu pasul, nota, făcea *oh*, ca să încerce acustica. Scrise pe caiet : treizeci de mese.

— Sub boltă lăsăm o masă mare, spuse cu voce tare, dar acum vorbea cu sine. Pentru ocazii speciale, nunți sau așa ceva.

Făcu stînga-mprejur și ieși în curtea mănăstirii. Maistrul șef îl urmă cuviincios. Era o zi transparentă, cum este uneori în martie cînd deja nu mai este frig.

— Desigur, aici va fi mult de lucru, spuse arhitectul. Se referea la bălăriile și la crăpăturile zidului de incintă prin care privirea cădea peste cîmpie.

— În orice caz, spuse arhitectul și reîncepu să noteze în carnet. Scrise : boltă de viță, piatră mare de granit (dacă se poate mică piatră de moară), fier forjat înlocuitor al zidului, pentru vedere panoramică.

— Acum trebuie să-și schimbe pielea, spuse maistrul șef.

— Adică ? spuse arhitectul.

Maistrul șef arătă către ierburi.

— Trebuie să fie pline de șerpi, spuse. De zece ani trăiesc pe-aici netulburați.

— Două vase de teracotă mari, scrise arhitectul.

Maistrul șef găsise un baston și își luase îndrăzneala de a merge pînă lîngă buruieni, scormonindu-le.

— Ce afacere au făcut ! zise. Cine vreți să vină aici, între pietre și șerpi.

Arhitectul puse alături bloc-notesul și fuma o țigară.

— Ah, răspunse. Fiți sigur că e bine plasat. Peste un an aici va fi o zonă turistică de seamă. Făcu un semn cu brațul, spre spatele său.

— Munți, spuse, și mare.

Acum arăta în depărtare, înaintea sa și maistrul șef urmări degetul îndreptat dincolo de despicătura zidului de incintă, dincolo de norii măslinilor, către o dungă albăstruie la orizont.

11. *Un nume pentru Borgo*

Treceau camioane cu remorci monstruoase care făceau să tremure Borgo în timpul nopții. Camionagii septentrionali, putînd fi înțeleși doar pe jumătate, cereau cotlet milanez într-o bodegă unde se mîncase mereu doar ciorbă de fasole. Halta de cale ferată deveni stație, cu adăpost și nume pe tabla emailată :

BORGO ALLE CONSERVE

chiar dacă nimeni nu a numit vreodată Borgo cu acest nume.

12. *Legea rahatului*

Fu ridicată o tribună tricoloră în mijlocul pieţii. Primele patru zile un megafon situat între Italia şi Democraţie răspîndi imnul naţional şi un cîntec ce vorbea de pace şi libertate, în timp ce un automobil căptuşit cu albastru răspîndea faţa viitorului orator pe manifeste imaculate.

— Ai înţeles cine vine să vorbească? E partidul care conduce Italia. Va fi de lucru pentru toţi, sînt pe punctul să deschidă o fabrică lîngă şoseaua dintre asanări.

Seara piaţa gemea de lume. Carabinierii patrulau pe străzi ca să evite dezordinea şi gălăgia: gramofonul cooperativei de fructe-legume, ridicat fiind acul, muri răguşit pe *cicci, bebé, uè uè uè.* Oratorul începu să vorbească într-o tăcere de mormînt, imediat după încetarea unei duble bătăi festive a clopotelor de tipul Christos a înviat. Începu prin a spune că îi făcea chiar plăcere să vorbească într-un sat atît de harnic şi atît de temător de Dumnezeu, unde modestia se citea pe faţa femeilor şi bunăvoinţa pe chipul bărbaţilor. Spuse apoi că pe industriaşul care construise fabrica sa lîngă şoseaua dintre asanări trebuiau să-l considere binefăcător, fiindcă pentru a da oamenilor de lucru alesese *acest loc aici,* la sute de kilometri de casa sa. Şi se

înţelegea din inflexiunea vocii cît de păduchioşi erau născîndu-se în *acest loc aici.* Şi apoi vorbi de situaţie: că trebuie răbdare, că Roma nu se făcuse într-o zi, că scăpaserăm de o mare urgie, că toţi vor găsi de lucru, mai devreme sau mai tîrziu şi că, în fine, cei mai agitaţi (şi aici ridică un deget ameninţător parcă adresat copiilor neastîmpăraţi) vor da socoteală în faţa legii. Atunci, de la marginea mulţimii, se ridică înaltă vocea lui Garibaldo:

— Da, legea rahatului!

Nu avut timp să mai spună şi altceva întrucît carabinierii deja îl imobilizaseră şi îl tîrau, prin mulţimea care se făcea pîlnie, către o camionetă care plecă în viteză. Mulţimea începu să unduiască, dar fără intenţii rele. Oratorul însă se înfricoşă oricum şi coborî între cei de la tribună, între două rînduri protectoare de agenţi.

13. *O propunere*

Vorbea unul pe care Garibaldo nu-l cunoştea: încă un copil, cu ochii limpezi, poate unul de prin cătune.

Da de unde să se cîştige ca lumea? Eh, o viaţă de rahat! Oricum mai bine decît să mergi să tai trestie. Şi apoi acum nici nu mai e; s-au făcut asanări, nici gînd de împărţirea pămînturilor: aici e al meu, aici era al meu, aici va fi al meu, şi Moşia veche a luat tot. La Borgo le-au rămas patru brazde de pămînt sub munte.

Sala era arhiplină. Chiar şi de femei, aşezate în spate. Afară, pe stradă, era zgomot de voci, cineva băga capul pe uşă, cerceta, se întorcea.

— Mă duc să arunc o privire, spuse Mănîncăprundiş, au un aer care nu-mi place deloc.

— E tînăr dar pare informat, spuse Garibaldo.

— E fiul lui Patruzecişiopt.

— Am făcut războiul amîndoi, spuse Garibaldo.

— Acum e la pat, paralizat, spuse Mănîncăprundiş.

Băiatul se oprise ca să aplece urechea la zgomotul străzii.

— Mergi în faţă, spuse cineva din sală.

— Situaţia o cunoaştem cu toţii, spunea băiatul. Iar concedierile din cauza crizei, cine să le creadă? Represalii, asta era, altfel de ce erau scoşi doar cei care lipiseră pe ziduri manifeste pentru grevă? Zece familii în stradă, nu-i de glumit. Şi acum aveţi cuvîntul.

— Aş avea o propunere, spuse Garibaldo.

Zumzetul de voci încetă, sala se întoarse.

— Vino pe scenă, spuse fiul lui Patruzecişiopt.

— Du-te pe scenă, îl imboldi cu cotul Mănîncăprundiş. Eu mă duc o clipă la uşă.

În timp ce traversa coridorul se înălţă un ropot de aplauze de bine ai venit. El saluta cu spatele, ridicînd braţele.

Băiatul îi dădu mîna ca să se urce la tribună.

— Prieteni şi tovarăşi, spuse la microfon, sînt bucuros să vă revăd.

Fu o agitaţie, unii îl strigară, îi spuneau, ei, ce mai faci? Garibaldo îi domoli cu palmele mîinilor.

— Aş avea o propunere.

În momentul acela se năpustiră în sală. Erau puţini, aveau însă căşti şi viziere, în ţinută de asalt. Lăsară să înţeleagă că urmăreau pe cineva, vreun membru din pichetele de grevă rămas la fabrică. Mănîncăprundiş se încurcă exact în mijlocul lor şi trecură peste el ca peste o marionetă cu lovituri de bastoane şi pat de puşcă. Intrară fulgerător, pînă să reacţioneze deja ieşiseră, aliniaţi în spatele camionetelor. Chestorul, cu un megafon, tocmai spunea că din motive de ordine publică trebuia să pună să evacueze teatrul.

14. *Ferestrele dinspre piaţă*

Era o seară de vînt cald, marin. Acel vînt libian straniu depăşise obişnuinţa celor trei zile şi încercuia Borgo cu morişti largi, ca un asediu de evantaie. Asmara se înălţă pe perne şi ciuli urechea la zgomot. Venea de la ferestre.

— Garibaldo, spuse scuturîndu-l de un braţ, ferestrele.

Garibaldo se întoarse pe partea cealaltă în somn.

— Ce ferestre?

Asmara se sculă desculță și-și puse capotul brodat. În mijlocul camerei în picioare, se hotărî în ce parte s-o ia. Zgomotul venea egal și constant de la toate ferestrele : un geamăt de balamale și de lemn, ca de oase artritice.

— Garibaldo, repetă, ferestrele.

Garibaldo însă dormea liniștit în răcoarea întunecată a unui mormînt, sub o lespede funerară. Nemții se opriră tocmai în fața ei și ofițerul arătă lespedea.

— Ieși, spuse ofițerul, te-ai ras și de data asta. Te-ai păcălit chiar cu șmecheria ta.

Garibaldo ieși nedezmeticit din somnul întrerupt și se întoarse să privească lespedea funerară. Nu era însă o lespede, era fereastra camerei sale.

— Asta e prea de tot, spuse ofițerul, te ascunzi într-un mormînt și iei cu tine fereastra casei.

— Sînt ferestrele casei, spuse Asmara.

Garibaldo deschise ochii și-i trebuiră cîteva secunde pînă cînd uniforma de ofițer să devină capotul brodat al Asmarei.

— Ce ferestre ?

— Da nu le auzi ? Sînt ferestrele casei.

Garibaldo surîse ca și cum și-ar fi amintit ceva. Aruncă ochii cîrpiți de somn în penumbra camerei. Aproximativ cu zece ani înainte dormea același somn pe munții unde sfîrșesc pădurile de castani și începe tufărișul, însă ofițerul neamț parcă avea pietre-n gură vorbind.

— Sînt ferestre, spuse Mănîncăprundiș.

— Ce ferestre ? murmură Garibaldo.

Îl luase cu un frig pe care nu-l simțea în somn. Era o înzorire cețoasă amestecată cu o albeață care muia limita neagră a castanilor. Fusese o zi foarte lungă cu soare de miezul-nopții care venea din cîmpie, o reverberație roșietică.

— E un incendiu, spuse un tovarăș, poate o bombă rătăcită într-o casă.

— Erau ferestre, repetă halucinat Mănîncăprundiș. Strîngea pușca și schița în aer un gest vag, de adio.

— Era o turmă de ferestre.

Garibaldo se înveli cu pătura la spate.

— Poate erau gîște în trecere.

— Nu, măcinară dinții lui Mănîncăprundiș. Erau verzi. Erau ferestre.

— Du-te să te culci că te schimb eu, spuse Garibaldo ridicîndu-se.

Însă Mănîncăprundiș nu se mișca, împietrit în acel gest.

— Nu auzi ferestrele, spuse Asmara, nu le auzi ?

— Poate-i vîntul, spuse Garibaldo.

— Vor să plece, spuse Asmara. Vor să plece încă o dată. Se va întîmpla ceva, va curge sînge.

Garibaldo se ridică și rătăci prin cameră.

— E vîntul, spuse. E din cauza vîntului.

15. *Moartea nu se cumpără*

(două tablouri într-unul singur, astfel încît să fie simultane)

— Propunerea mea asta este, strigă Garibaldo. Se așeză pe picioarele Democrației înlănțuind-o cu un braț, ca să nu cadă. Se făcuse o liniște mare. Monumentul era teren neutru, hotar între mulțime și șirurile de polițiști.

— Ce bine că ați venit, spuse Asmara. Azi-noapte s-a întîmplat ceva ciudat.

Îi povesti Zelmirei în timp ce amesteca ouăle și făina în supieră.

Zelmira nu spuse nimic.

— O fi vreo prevestire ? se încumetă Asmara.

— Nu s-a întîmplat doar în casa ta, spuse Zelmira. Toate ferestrele dinspre piață au făcut la fel. Unele au reușit să iasă din balamale și au căzut în stradă.

— Ce-o fi însemnînd asta ? întrebă Asmara.

— Poate să însemne atîtea, mestecară gingiile Zelmirei. Nu mă face să mă gîndesc iar la ce mi-a spus don Milvio.

— Și Mănîncăprundiș ? întrebă Asmara.

Zelmira se dusese să-l vadă. Friulana îl luase în brațe ca pe un copil și îl așezase cu grijă pe o canapea, fiindcă era periculos să-l miște și să-l ducă în cameră. Măcina cu dinții duhoarea de oțet cu care îl oblojiseră. Era însă o contracție a mușchilor faciali, spusese doctorul, care nu își asumase răspunderea de a-l interna în spital, oricum nu ajungea viu, ca atare să rămînă aici.

— I-au zdrobit creierul, răspunse Zelmira. Se așeză pe un scaun jos, cum făcea mereu

și închise ochii navigînd în resacul bătrîneții sale.

Asmara se întoarse cu spatele ca să plîngă.

— Ce zi de naștere tristă pentru Garibaldo. Ieri cînd l-am văzut apărînd în prag i-am promis o prăjitură.

Chestorul dădu ordine subalternilor care stăteau în apropierea sa și-l arătă pe Garibaldo cu un semn din cap. Dar acum mulțimea înaintase și înconjurase soclul. Nu puteau să-l tragă jos șarjînd.

— Și tu păpușarule, strigă Garibaldo, scoate-ți panglica asta de pe piept că nu reprezinți nici o Italie, îi reprezinți doar pe stăpînii tăi.

Își scoase șapca și o puse pe capul Democrației.

— Guidone, spuse Garibaldo, este în agonie cu capul spart ca un pepene.

Tăcerea se făcu lividă.

— L-au zdrobit cu lovituri și acum vor să ne dea suplimentul. Două lire mai mult pentru sclavi, dacă stau liniștiți, și se pune o piatră peste ce s-a întîmplat.

— Stătea în prag cu un trandafir în mînă și își scosese pălăria, continuă Asmara. De acum își povestea sieși, vorbind aparte, fiindcă Zelmira se pierduse în abisul bătrîneții sale. Și-mi zice : „Pot să intru ?“ Garibaldo, zic eu, ești liber ? „De astăzi“, spune el. Mi-a venit să-l îmbrățișez ca și cum ar fi fost mort.

Tocmai la timp pentru ziua ta de naştere, spun eu. Am să-ţi pregătesc una din prăjiturile pe care le făceam pe vremuri. „A, mîine e ziua mea de naştere“, face el. „Uitasem“.

— *Şi acum vor să ne cumpere cu patru lire, strigă Garibaldo. Moartea însă nu se cumpără.*

Zelmira ieşi la suprafaţa realităţii.

— Cîţi ani are? mestecă.

— Şaizeci, răspunse Asmara. Şi în timp ce spunea aceasta înţelese tot. Reveni la o seară cu atîţia ani în urmă, aplecată peste o tigaie, să observe terorizată tărîţa care împinsă de un suflu inexistent forma un con cu o gaură la mijloc. Treizeci, plus treizeci pentru copilul la care renunţase. Atunci, mînată de certitudine, se năpusti afară în fugă ştergîndu-şi mîinile de şorţul care avea două căpşuni enorme pe buzunare. Pierdu o gheată în pragul porţii şi pentru a nu se opri s-o încalţe o aruncă şi pe cealaltă cu un şut.

— *Asta este, tovarăşi, singurul răspuns, strigă Garibaldo.*

Asmara ţîşni pe neaşteptate în fundul pieţii şi înaintă alergînd. Făcea semne cu braţele, disperată.

— Garibaldo! strigă. Garibaldo, astăzi ai şaizeci de ani!

Dacă Garibaldo o văzu şi înţelese că şi ea înţelesese că horoscopul lui se împlinea exact

în acea clipă, nimeni nu o putea spune. În momentul acela se auzi o împuşcătură. Doar una. Garibaldo încetă să mai îmbrăţişeze statuia şi se întoarse uşor spre el însuşi. Deschise pumnul ridicat şi piatra se rostogoli în piaţă. În timp ce o urma horcăi ceva, însă puţini îl auziră.

APENDICE

Secretul Zelmirei

Zelmira se întorsese pe urma propriilor pași cocîrjată, ca și cum ar fi purtat o greutate. Femeile o înconjuraseră.

— Ce ți-a spus ? întrebaseră femeile.

— Nimic, nu mi-a spus nimic.

— Dar ai vorbit o jumătate de oră și făceai o grămadă de gesturi !

— Eh ! spusese Zelmira.

Din ziua aceea spinarea i se curbase tot mai mult, însă tuturor, cînd era întrebată ce anume spusese don Milvio, răspundea :

— Eh.

Și așa ani și ani, fără să dezvăluie nimic nimănui, nici măcar episcopului care pusese să fie chemată și o ademenise promițîndu-i o rentă viageră. „Momentan, dat fiind împrejurările, mică, dar cu timpul..."

„De ce nu mergeți să-l întrebați voi", se încăpățînase Zelmira. „E destul să mergeți la grotă și să-l chemați : Scrocci, sau Scrocciii !. Și el răspunde și dacă e de acord repetă."

Cînd ajunse la ceasul morții, dincolo de sfîrșitul acestei povești, își schimbă pe neașteptate opinia și întrebă de noul preot. Era și un monsenior care o aștepta de o zi și o noapte, găzduit la pensiune, imediat ce se răspîndise zvonul că era în agonie. În sfîrșit Zelmira se decise și chemă :

— Vreau să destăinui ce mi-a spus don Milvio.

Parohul își apropie urechea de horcăit. Monseniorul, prudent, se ținea în umbra camerei. Erau dispoziții precise ale curiei ca secretul Zelmirei să nu fie cules de străini. Deja se născuseră basme despre Scrocci și palavrele discreditau Sfîntul Scaun.

— Curaj, făcu parohul.

Chiar și monseniorul nu știa să se controleze.

— Și, și ?

— Don Milvio... Zelmira se ridică în coate și roti ochii rătăciți prin cameră. Don Milvio...

Părea să nu mai reziste, răsuflarea o gîtuia ca un gîlgîit. Apoi, dintr-o dată, ca și cum ar fi scuipat oprelіștea care îi astupa gîtlejul, horcăi :

— Don Milvio mi-a spus că egalitatea nu se dobîndește cu mașinile hidraulice.

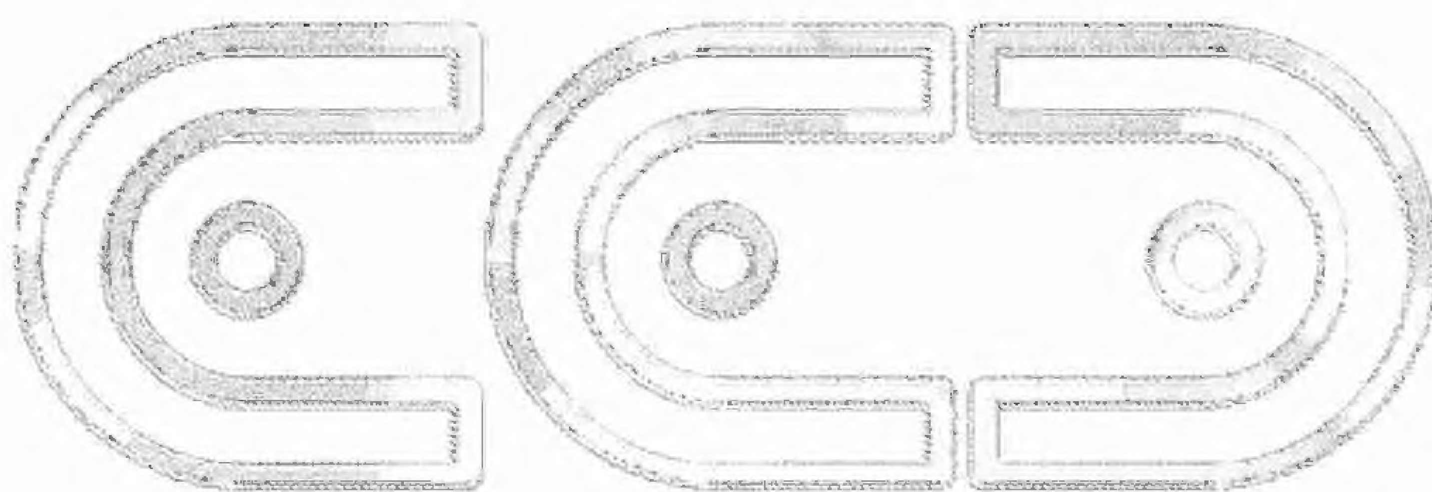
Lector : FLORIN CHIRIŢESCU
Tehnoredactor : NICOLAE ŞERBĂNESCU

Bun de tipar 17.01.1981. Coli tipar 5.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1486 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr.89—97
Bucureşti
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

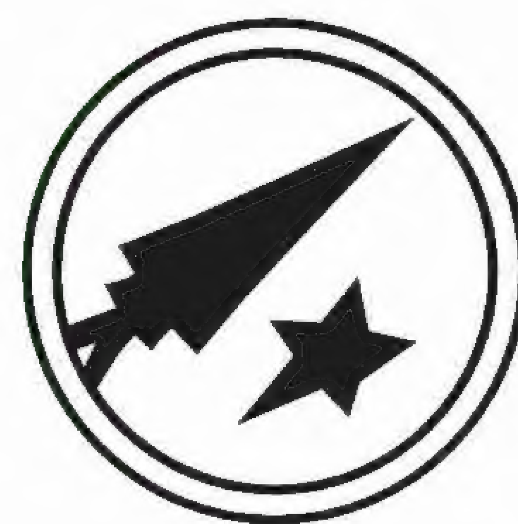
Anonim

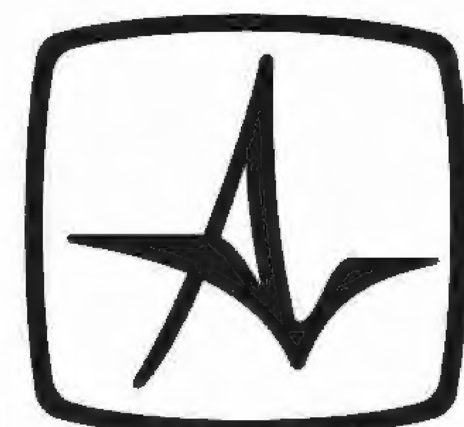

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

